

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2014–2021

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2014–2021 v letu 2015**

Ljubljana, junij 2016

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Seznam uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

KPI/MKPI	Konvencija o pravicah invalidov
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov
ZPIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZOA	Zakon o osebni asistenci
ZRTVS-1	Zakon o Radioteleviziji Slovenija
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

Seznam drugih uporabljenih kratic

API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
APZ	aktivna politika zaposlovanja
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
CPR	Center za poklicno rehabilitacijo URI – Soča
CUDV	center za usposabljanje, delo in varstvo
DSRPS	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
DZ	državni zbor
EDF	Evropski invalidski forum
ENIL	Evropska mreža za neodvisno življenje
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IO	invalidska organizacija
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JSKD	Javni sklad za kulturne dejavnosti
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti
MDI	Mreža za deinstitucionalizacijo
MF	Ministrstvo za finance
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKF	Mednarodna klasifikacija funkcioniranja
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MP	medicinski pripomočki
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
NVO	nevladna organizacija
NŽH	Neodvisno življenje hendikepiranih
OZN	Organizacija združenih narodov
OZZ	obvezno zdravstveno zavarovanje
RS	Republika Slovenija
RTV SLO	Radiotelevizija Slovenija
SČP	Svet OZN za človekove pravice

SEK	Svet za elektronske komunikacije
SOUS	Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča
URI – Soča RCZR	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo
VDC	varstveno-delovni center
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
ZPP	Zobnoprotehnični pripomočki
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
Zveza Sonček	Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
YHD	Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

KAZALO

UVOD	6
PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2015 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021	14
1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE	14
2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE	20
3. CILJ: DOSTOPNOST	30
4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE.....	40
5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE	46
6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST	54
7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO	56
8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE.....	64
9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI	72
10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE	74
11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV	76
12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA	78
13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO.....	81
RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE	83
ZAKLJUČKI	85

KAZALO PREGLEDNIC IN SLIK

<i>Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2015.....</i>	<i>7</i>
<i>Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2013–2015).....</i>	<i>21</i>
<i>Preglednica 3: Praktično usposabljanje za dijake in izvedena javna naročila v letu 2015.....</i>	<i>50</i>
<i>Preglednica 4: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije.....</i>	<i>51</i>
<i>Preglednica 5: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili.....</i>	<i>51</i>

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) je na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov*¹ (v nadaljevanju: ZIMI) na svoji 40. redni seji dne 9. 1. 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23. 4. 2014 izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje API 2014–2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokoencev Slovenije.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov in spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov in se nanašajo na obdobje 2014–2021.

V nadaljevanju podajamo končno poročilo o uresničevanju API 2014–2021 za leto 2015. Poročila članov komisije smo zbirali do konca maja 2016. Nekateri člani komisije svojih poročil in prispevkov niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2014–2021 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Za tem smo dodali še poglavje o raziskavah in objavah, ki se nanašajo na več različnih ciljev API 2014–2021, sledi poglavje z zaključki in seznam spremenjenih, dopoljenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v letu 2015. Vsako poglavje je v prvem delu strukturirano tako, da je najprej naveden cilj, sledijo mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API 2014–2021. Pri vsakem cilju so navedeni tudi poročevalci, to so organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API 2014–2021 in so do 20. 5. 2016 posredovali informacije in podatke o dejavnostih pri določenem cilju oz. druge komentarje. Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oz. tiste dejavnosti, ki so potekale v letu 2015. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2015 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oz. njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – v prvi alineji tega odstavka omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2015;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so potekali leta 2015;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oz. raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so potekali leta 2015;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so potekale leta 2015, kot so konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oz. drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za v prihodnje.

Vsak cilj oz. poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki spada v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa, na katerega se dejavnost nanaša, kar je zapisano v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

---

¹ Uradni list RS, št. 94/10, 50/14.

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu ločeni podatki ministrstev in javnih zavodov na eni strani ter nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO) na drugi. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi več poročajo o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi npr. več poročajo pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju o ozaveščanju, ker so v neposrednem stiku z invalidi.

Določene segmente iz vsebin poročanja smo dodali v Prilogo k poročilu, saj menimo, da ne spadajo v samo besedilo API 2014–2021 (to so predvsem daljši sezname), kljub temu pa so informativni in pomembni.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2015 je predvsem namenjeno pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v RS. Zaradi nemerljive narave ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

V spodnji preglednici je naveden pregled poročanja o izvajanju API 2014–2021, kot sledi iz Navodil za poročanje API 2014–2021. Poročevalci (člani komisije) morajo od nosilcev (svojih proračunskih uporabnikov in drugih podizvajalcev) pridobiti podatke o opravljenih dejavnostih pri navedenih ukrepih za preteklo leto. V stolpcu *opomba* smo navedli spremembe, kot so nam jih sporočili poročevalci, in druga pojasnila.²

Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2015

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
MINISTRSTVA			
Ministrstvo za kulturo	Direktorati in službe		
	Direktorat za medije	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 5, 7	
	Direktorat za ustvarjalnost (vključuje Sektor za umetnost in Sektor za statusne zadeve)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 7, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Direktorat za kulturno dediščino (vključuje Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, Sektor za nepremično kulturno dediščino in	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	

² Po dogovoru z naročnikom smo pripravili tudi prečiščeno preglednico, ki se nahaja v Prilogi A. Ta bo naročniku v pomoč pri prihodnjih zaprosilih poročevalcem in nosilcem.

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	<i>Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino)</i>		
	Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	
	Arhiv Republike Slovenije (organ v sestavi MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 2, ukrep 7 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 8	
	Služba za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za slovenski jezik	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za kadrovske in splošne zadeve	Cilj 4, ukrep 3 Cilj 5, ukrep 1	
	Služba za investicije in ravnanje s stvarnim premoženjem	Cilj 3, ukrep 2 Cilj 8, ukrep 2	
	Služba za informatiko in upravno poslovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3	
	Pravna služba MK	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 8, ukrep 6	
	Služba za proračun in finance	Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 2	
	Inšpektorat RS za kulturo in medije (organ v sestavi MK)	Cilj 1, ukrep 1, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 6 Cilj 12, ukrep 1, 2	
	Urad RS za verske skupnosti	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 10, ukrep 1	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
Javne kulturne ustanove			
	Slovenske splošne knjižnice (skupaj 58 knjižnic, organiziranih v 10 območij – poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 7, 8	
	Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	
	Arhivi (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1	
	Muzeji (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Galerije (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Gledališča (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javne glasbene ustanove (Slovenska filharmonija, SNG Opera in balet Ljubljana ipd. – poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javne ustanove za filmsko umetnost (Slovenski filmski center – SFC, Viba film, Slovenski filmski muzej – poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Cankarjev dom v	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	Ljubljani (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – JSKD (poročča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javna agencija RS za knjigo (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 4, 6, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7	
	Radiotelevizija Slovenija (poročča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4	
	Kulturni spomeniki v RS (poročča Sektor za nepremično kulturno dediščino na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 8, ukrep 1, 2	
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja	Cilj 2, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 10, 12 Cilj 5, ukrep 1, 3 Cilj 6, ukrep 1, 6 Cilj 11, ukrep 1, 2, 3 Cilj 13, ukrep 9	Poročal o dejavnostih pri cilju 1 in cilju 10, pri drugih ciljnih ni beležil aktivnosti.
	Direktorat za družino	Cilj 2, ukrep 2 Cilj 6, ukrep 2, 4 Cilj 12, ukrep 2	
	Direktorat za socialne zadeve	Cilj 2, ukrep 1, 4, 7 Cilj 4, ukrep 2 Cilj 5, ukrep 4 Cilj 6, ukrep 1, 2, 3, 5, 6 Cilj 7, ukrep 1 Cilj 13, ukrep 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	Ni poročal.
	Direktorat za trg dela in zaposlovanje	Cilj 4, ukrep 1, 5 Cilj 5, ukrep 1, 2	Poročal, da nima pripomb.
	Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela	Cilj 12, ukrep 3	Poročal, da nima pripomb.
	Služba za enake možnosti in evropsko	Cilj 12, ukrep 2	Ni poročala.

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	koordinacijo		
	Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS	Cilj 5, ukrep 1	Ni poročal.
Ministrstvo za infrastrukturo	Direktorat za promet		
	Sektor za javni potniški promet in žičnice	Cilj 3, ukrep 1	Ni poročal.
	Direktorat za infrastrukturo		
	Sektor za ceste	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za železnice		
	Sektor za letalstvo		
	Sektor za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 5	
Pomorska inšpekcija Uprave Republike Slovenije za pomorstvo			
Ministrstvo za okolje in prostor	Direktorat za prostor, graditev in stanovanja		
	Sektor za urejanje prostora na državni ravni	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za graditev in stanovanja	Cilj 3, ukrep 2 Cilj 2, ukrep 5, 6	
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	Direktorati in službe MIZŠ	Cilj 4, ukrep 1, 7, 10 Cilj 9, ukrep 1, 5, 6	Služba za razvoj kadrov v šolstvu navaja, da aktivnosti niso beležili. Direktorat za visoko šolstvo navaja, da aktivnosti niso beležili, so pa podali komentar pri cilju 4.
	Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ)	Cilj 4, ukrep 2, 5, 6	Ni poročal.
	Visokošolske institucije (VI)	Cilj 4, ukrep 1, 11	Niso poročale.
	Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)	Cilj 9, ukrep 6	
Ministrstvo za zunanje zadeve	Sektor za človekove pravice	Cilj 1, ukrep 2 Cilj 13, ukrep 1	
Ministrstvo za	Direktorat za javni	Cilj 5, ukrep 3	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
javno upravo	sektor		
Ministrstvo za notranje zadeve	Policija	Cilj 12, ukrep 7	
Ministrstvo za zdravje		Cilj 7, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	Ni poročalo.
Ministrstvo za finance		Cilj 6, ukrep 1	Poročalo, da nima pripomb.
VLADNE SLUŽBE			
Statistični urad RS (SURS)	SURS	SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v akcijskem programu za invalide, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju narejenega za uresničevanje zastavljenih ciljev v programu.	SURS poroča o izvedenih in objavljenih statističnih raziskovanjih, ki se vsebinsko nanašajo na invalide.
STROKOVNE INSTITUCIJE			
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Cilj 5, ukrep 1, 3 Cilj 7, ukrep 11	
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Cilj 7, ukrep 3, 5, 7	
Inštitut RS za socialno varstvo	Inštitut RS za socialno varstvo	IRSSV poroča pri tistih ciljnih, na področju katerih je v preteklem letu opravil naloge.	IRSSV je poročal pri ukrepih 2.3, 2.4, 5.2, 5.3, 5.6, 10.1, 12.5.
Zavod RS za zaposlovanje	Zavod RS za zaposlovanje	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3, 4	
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Cilj 1, ukrep 2, 4 Cilj 5, ukrep 1, 3, 6	
Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi	Javni zavodi in koncesionarji	Cilj 1, ukrep 2, 4 Cilj 4, ukrep 5 Cilj 7, ukrep 10 Cilj 13, ukrep 2	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
potrebami			
Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS	Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije	Cilj 1, ukrep 2 Cilj 5, ukrep 1, 3, 5, 6	Ni poročalo.
INVALIDSKE IN DRUGE ORGANIZACIJE			
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije	NSIOS in članice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 2, ukrep 2, 7 Cilj 3, ukrep, 3 Cilj 4, ukrep 1, 2, 9, 10, 11, 12 Cilj 5, ukrep 1, 2, 3 Cilj 6, ukrep 6 Cilj 7, ukrep 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Cilj 9, ukrep 1, 2, 3, 6 Cilj 11, ukrep 1, 2, 3 Cilj 12, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 13, ukrep 8	NSIOS poroča pri vseh ciljnih razen pri ciljnih 4 in 13, kjer ni izvajal posebnih aktivnosti.
Zveza društev upokojencev Slovenije		Cilj 1, ukrep 1, 4, 5 Cilj 13, ukrep 1, 5, 7, 8, 9, 10	ZDUS poroča, da so v 2016 imenovali komisijo, zato v letu 2015 niso usmerjali svojega delovanja v realizacijo predvidenih ukrepov. V projektu <i>Starejši za starejše</i> pa so uresničevali ukrep 8 pri cilju 13.
Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček		Lahko poročajo o vseh ciljnih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	Ni poročala.
YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa		Lahko poročajo o vseh ciljnih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	YHD je poročalo o ukrepih pri ciljnih 2.1, 2.3, 2.4, 2.6, 2.7

PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2015 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Ukrepi:

- 1.1 opravljanje dejavnosti za ozaveščanje javnosti o invalidih, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, tudi tistim, povezanim s spolom in starostjo, obenem pa ozaveščati o dobrih praksah na vseh področjih družbenega delovanja;
- 1.2 ozaveščanje strokovne javnosti s področij zaposlovanja, izobraževanja, javne uprave in druge strokovne javnosti, ki se ukvarja z invalidsko problematiko (rehabilitacijski in socialni delavci, delodajalci, arhitekti, učitelji, medicinsko osebje, osebni asistenti in drugi);
- 1.3 zagotavljanje več prostora, namenjenega invalidski tematiki, v medijih in prikazovanje invalidov kot dejavnih članov družbe;
- 1.4 izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti;
- 1.5 ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MZZ (Sektor za človekove pravice), URI – Soča, SOUS, ZIZRS, NSIOS, ZDUS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut – Soča (v nadaljevanju: URI – Soča), Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ), Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK)

Programi

MDDSZ je v letu 2015 izvajalo projekt Zmoremo – spodbujanje enakosti in preprečevanje diskriminacije invalidov,³ ki se je zaključil 15. 12. 2015. MDDSZ je projekt izvajalo skupaj z Društvom študentov invalidov Slovenije, Urbanističnim inštitutom RS in Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju ZIZRS). Osnovni namen projekta je prispevati k večjemu spoštovanju človekovih pravic in dostojanstva invalidov. Z izvajanjem projekta so pripomogli

---

³ Cilji projekta Zmoremo so: večja ozaveščenost slovenske družbe glede vprašanj invalidnosti ter boljša seznanjenost invalidov z njihovimi pravicami; večja dostopnost grajenega okolja in informacij ter s tem boljše možnosti za samostojno življenje invalidov in njihovo vključenost v družbo; boljše možnosti za zaposlovanje invalidov, preprečevanje diskriminacije in odpravljanje stereotipov v zvezi z invalidnostjo na odprtem trgu dela. Projekt je namenjen vsem skupinam invalidov: slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim, gluho-slepim, osebam s telesnimi okvarami, osebam z motnjami v duševnem razvoju in osebam z drugimi dolgotrajnimi okvarami zdravja.

Osrednje aktivnosti projekta so: medijska kampanja, različne delavnice za večje vključevanje invalidov v vsakdanje življenje s poudarkom na zaposlitvi, analiza dostopnosti grajenega okolja; izdaja Vodnika po pravicah invalidov, izvedba različnih seminarjev na temo zaposlovanja invalidov.

Ciljne skupine so bile: slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, gluho-slepi, osebe s telesnimi okvarami, osebe z motnjami v duševnem razvoju in osebe z drugimi dolgotrajnimi okvarami zdravja.

k še večjemu uresničevanju določb Konvencije o pravicah invalidov⁴ (v nadaljevanju: KPI), ki jo je RS ratificirala v letu 2008, k večjemu uresničevanju ciljev API 2014–2021 in Evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010–2020: obnovljena zaveza za Evropo brez ovir na nacionalnem in lokalnem nivoju v vsakodnevnem, konkretnem življenju invalidov v RS. Izvajanje in rezultati projekta, predvsem na področju dostopnosti, so koristili tudi drugim skupinam prebivalstva, kot so npr. starejši, otroci in zaradi bolezni funkcionalno ovirani ljudje ipd. Opravljene aktivnosti v projektu so pomembno prispevale tudi k večji informiranosti in ozaveščenosti ter s tem k zmanjševanju diskriminacije pri zaposlovanju invalidov ter v postopkih pred državnimi organi in organi lokalnih samoupravnih skupnosti, izvajalci javnih pooblastil in izvajalci javne službe. Navsezadnje je projekt prispeval tudi k večji ozaveščenosti in informiranosti celotne družbe o invalidih in spoštovanju njihovih pravic in dostojanstva (**MDDSZ, ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5**).

V okviru projekta Zmoremo so bile v letu 2015 izvedene naslednje aktivnosti (**MDDSZ, ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5**):

- promocijska kampanja (posnet je bil film z aktivnostmi projekta),
- organizacija izkustvene delavnice Izkušnja spreminja (za večje vključevanje invalidov v vsakdanje življenje s poudarkom na zaposlitvi, srečanje udeležencev s slabovidnostjo, slepoto, gluhoto, gibalno oviranostjo),
- analiza dostopnosti grajenega okolja (ocenjevali so dostopnost do grajenega okolja v različnih slovenskih mestih),
- izdaja Vodnika po pravicah invalidov (tiskana oblika, lahko berljiva in razumljiva oblika, v znakovnem jeziku in zvočni tehniki),
- izvedba seminarjev Sprejemanje različnosti (tema je bila zaposlovanje invalidov),
- izdelava mobilne aplikacije, ki seznanja uporabnike z možnostjo zaposlovanja invalidov.

MK – Direktorat za medije poroča, da so bili v letu 2015 v okviru *Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2015 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo* (oznaka JPR-SO-2015; v nadaljnjem besedilu: Javni razpis za senzorno ovirane 2015) sofinancirani tudi kulturni projekti, ki so bili namenjeni informiranju gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih oseb, kakor tudi ozaveščanju širše slovenske javnosti o problematiki pripadnikov omenjenih skupin invalidov. Slepim in slabovidnim je bil namenjen kulturni projekt Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju: ZDSSS) z naslovom: *Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije – programske vsebine*, ki je bil sofinanciran v skupni višini 25.075,66 EUR. Gluhim in naglušnim sta bila namenjena dva kulturna projekta Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (v nadaljevanju: ZDGNs) z naslovom *Spletna TV za gluhe in naglušne*, ki je bil sofinanciran v skupni višini 14.942,95 EUR, ter projekt *Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja*, ki je bil sofinanciran v skupni višini 8.700,00 EUR. V okviru *Rednega letnega javnega projektne razpisa za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2015* (oznaka: JPR-MV-2015) pa sta bila sofinancirana dva projekta, namenjena informiranju gluhih in naglušnih ter paraplegikov: kulturni projekt družbe TIPK d. o. o. z naslovom *Včeraj in danes – oddaja namenjena gluhim in naglušnim*, ki je bil v sofinanciran skupni višini 21.000,00 EUR, in projekt Zveze paraplegikov Slovenije z naslovom *Glasiło Paraplegik*, sofinanciran v skupni višini 7.700,00 EUR (*ukrep 1.1, 1.2., 1.3, 1.4 in 1.5, ter 3.2, 8.1, 8.2 in 8.5*) (glej Prilogo B3).

Raziskovalna dejavnost

Z namenom celostnega spremljanja izvajanja *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov* je **Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo** (v nadaljevanju: URI – Soča RCZR) po letu dni po uveljavitvi pravilnika⁵ izdelal evalvacijo izvajanja

⁴ Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 10/08.

⁵ Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14).

postopkov pridobivanja tehničnih pripomočkov in prilagoditve vozila. Pri tem so uporabili kvalitativno in kvantitativno metodologijo; opravili so usmerjena srečanja z naslednjimi fokusnimi skupinami: upravičenci do subvencioniranih tehničnih pripomočkov in prilagoditve vozil - v fokusnih skupinah so sodelovali člani Društva distrofikov Slovenije, Medobčinskega društva gluhih in naglušnih za Gorenjsko – Auris, Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček in Društva gluho-slepih Slovenije DLAN, strokovni tim in izvedenci za prilagoditve vozil. Anketirali so tudi izvedence za zahtevnejše tehnične pripomočke, referente upravnih enot Slovenije, dobavitelje tehničnih pripomočkov in izvajalce prilagoditve vozila. Na podlagi izvedenih fokusnih skupin in anket so za MDDSZ pripravili priporočila za bolj usklajen in celosten pristop izvajanja ZIMI (**URI – Soča RCZR, ukrep 1.2**).

Dogodki

V letu 2015 je **MZZ** sodelovalo pri naslednjih dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju: OZN):

- sodelovanje Stalnega predstavništva RS pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v Ženevi na letni razpravi o pravicah invalidov v okviru 28. zasedanja Sveta OZN za človekove pravice (v nadaljevanju: SČP) v Ženevi (2. do 27. marec 2015);
- Stalno predstavništvo RS pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v Ženevi je na 28. zasedanju SČP v Ženevi sodelovalo pri pogajanjih in soglasnem sprejemu resolucije z naslovom *The right of persons with disabilities to live independently and be included in the community*. Slovenija je resolucijo podprla;
- Stalno predstavništvo RS pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v Ženevi je med 27. in 28. avgustom 2015 spremljalo zagovor EU pred Odborom za pravice invalidov;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju Konference držav pogodbenic Konvencije o invalidih, ki je med 9. in 11. junijem 2015 potekala v New Yorku;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 54. zasedanju Komisije za socialni razvoj, ki je potekala med 4. in 13. februarjem 2015 v New Yorku. Ena izmed tematik, o kateri se razpravlja na Komisiji, so tudi invalidi;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju 3. Odbora Generalne skupščine OZN (6. oktober do 24. november 2015). Med zasedanjem odbora so potekala pogajanja o resoluciji z naslovom *Towards the full realization of an inclusive and accessible United Nations for persons with disabilities*, ki je namenjena izboljšanju dostopa za invalide v okviru OZN. Potekala so tudi pogajanja o resoluciji z naslovom *Convention on the Rights of Persons with Disabilities and the Optional Protocol thereto*, ki naslavlja pomen KPI in pripadajočega izbirnega protokola. Obe resoluciji sta bili soglasno sprejeti in Slovenija ju je podprla;
- Stalno predstavništvo RS pri EU v Bruslju poudarja in se zavzema za pravice invalidov v kontekstu človekovih pravic na področju skupne zunanje in varnostne politike (**MZZ, ukrep 1.1, 1.2 in 1.5**).

Kvantitativni podatki

V letu 2015 je **URI – Soča RCZR** strokovne delavce na področju zaposlitvene rehabilitacije informiral o svojih opravljenih nalogah na področju zaposlitvene rehabilitacije in pripravil gradivo:⁶

- Evalvacija zaposlitvene rehabilitacije za leto 2013 (30. 6. 2014; dopolnjeno 31. 8. 2014 in 19. 12. 2014),
- Kakovost življenja uporabnikov storitev zaposlitvene rehabilitacije (31. 1. 2015),
- Evalvacija izvajanja programa socialne vključenosti v obdobju 2010–2013 (30. 6. 2014),

⁶ Spletno gradivo se nahaja na naslovu: http://www.rczr.uri-soca.si/sl/2014_2/.

- Večletna evalvacija zaposlovanja invalidov (9. 3. 2015),
- Razvoj systemskega modela zaposlitvene rehabilitacije (31. 12. 2014),
- Nadzor nad izvajanjem ocenjevanja doseganja delovnih rezultatov invalidov – storitev N (31. 12. 2014),
- Standardi usposabljanj in znanj za strokovne delavce na področju zaposlitvene rehabilitacije (31. 12. 2014),
- Uvajanje sistema kakovosti EQUASS na področju zaposlitvene rehabilitacije – 2014 (31. 12. 2014),
- Izenačevanje možnosti invalidov – Analiza finančnih ugodnosti za invalide v Sloveniji in načela univerzalnega oblikovanja (31. 12. 2014) in priloga Izenačevanje možnosti invalidov – Analiza finančnih ugodnosti za invalide v Sloveniji po občinah (31. 12. 2014) (*URI – Soča RCZR, ukrep 1.4*).

MK – Direktorat za medije poroča, da so bili v letu 2015 sofinancirani skupaj štirje kulturni projekti senzorno oviranih oseb v skupni vrednosti 69.718,61 EUR, ki so bili povečini namenjeni tudi ozaveščanju širše javnosti o potrebah, problemih in dosežkih slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih oseb. Od tega so bili v okviru javnih razpisov MK sofinancirani en kulturni projekt ZDSSS v skupni vrednosti 25.075,66 EUR ter trije kulturni projekti ZDGNS v skupni vrednosti 44.642,95 EUR (*ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5 ter 8.1*).

V skladu z 32. členom Zakona o Radioteleviziji Slovenija⁷ (v nadaljevanju: ZRTVS-1) so bile tudi v letu 2015 nekatere kategorije invalidov oproščene plačevanja prispevka RTV Slovenija:

- invalidi s 100 % telesno okvaro,
- invalidi z manj kot 100 % telesno okvaro, če jim je priznana pravica do dodatka za postrežbo in tujo pomoč,
- osebe, ki so trajno izgubile sluh.

Na dan 30. 11. 2015 je bilo oproščenih plačila RTV prispevka zaradi socialne ogroženosti skupaj 5.118 invalidov (*MK, ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice poroča, da je bilo v letu 2015 razmeroma malo TV oddaj in filmov prilagojenih slepim in slabovidnim ter gluhih in naglušnim osebam. Še posebej pa so predstavniki ZDGNS opozorili na popolno ignoriranje potreb gluhih oseb – tudi gluhih otrok in mladostnikov – s strani komercialnih TV postaj (kot primer so navedli Pop TV) (*ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi ukrepa 3.2 in 8.1*).

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice predlaga, naj se v prihodnje nadaljuje z izvajanjem ukrepov za pozitivno prikazovanje invalidov in oseb s posebnimi potrebami v množičnih medijih, za ozaveščanje širše javnosti o njihovih sposobnostih, dosežkih in prispevkih na vseh področjih življenja in naj se poveča število člankov o invalidih oz. invalidski problematiki, prispevkov na svetovnem spletu, število radijskih in TV oddaj. Prav tako naj se poveča število tistih igranih filmov ter dokumentarnih, informativnih, izobraževalnih, kulturnih in zabavno-razvedrilnih TV oddaj, ki so posebej prilagojene specifičnim potrebam gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih. K slednjemu bi bilo treba spodbujati tudi komercialne TV postaje (*ukrep 1.1, 1.2 in 1.3*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljevanju: NSIOS), Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: SOUS)

⁷ Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14.

Raziskovalna dejavnost

SOUS je skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura v letu 2015 pripravila dve samostojni številki revije *Specialna in rehabilitacijska pedagogika*, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike. Revija je edina skupna strokovna in znanstvena revija za različna področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, in sicer za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju, za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne oz. z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirane, dolgotrajno bolne, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, avtističnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (**SOUS**, ukrep 1.4).

Dogodki

SOUS je v letu 2015 sodelovala pri naslednjih dogodkih (**SOUS**, ukrep 1.2):

- z namenom ozaveščanja strokovne javnosti skupaj s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (v nadaljevanju: DSRPS) organizirala vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo uspešno organizirano 18. in 19. marca 2015 v Portorožu na temo vloge institucij na poti k novim oblikam predšolskega in šolskega izobraževanja ter zaposlovanja. Izpostavljeno je bilo dejstvo, da se je o tej temi razpravljalo že leta 2003 na okrogli mizi o deinstitucionalizaciji kot enem od pogojev vključevanja oseb s posebnimi potrebami v socialno okolje. Pri tem je bilo poudarjeno, da se ni mogoče strinjati z že takratnim uvodnim razmišljanjem, da družbeno skrb za osebe s posebnimi potrebami spreminjamo zgolj s spreminjanjem stališč, vrednot, odnosov do njih in si tako prizadevajo za aktualiziranje vloge ustanov, ki obravnavajo osebe s posebnimi potrebami. Plenarna predavanja, predstavitve izhodišč v štirih pogovornih skupinah, ki so obravnavale predšolsko, šolsko in srednješolsko področje ter področje zaposlovanja, so bila delovni okvir udeležencem, da so lahko v dejavni vlogi razmišljali o nujnih spremembah in predlogih za skupno nadaljnje delovanje. Sklepi oz. priporočila udeležencev so bili objavljeni na spletni strani DSRPS in posredovani pristojnim ministrstvu.
- V sodelovanju z EASPD – Evropskim združenjem ponudnikov socialnih storitev za osebe s posebnimi potrebami in invalide je SOUS 1. julija 2015 v Ljubljani organizirala prvi Evropski semester na temo *Evropa 2020 – kakovostno sobivanje za vse*. Namen srečanja je bil pripraviti smernice za kakovostno sobivanje za vse skozi evropsko zakonodajo ter specifična priporočila, ki jih je oblikovala Evropska komisija za Slovenijo. Po razpravi je bilo pripravljeno posebno zaključno poročilo za Slovenijo.
- SOUS je skupaj z DSRPS v Državnem svetu RS dne 16. novembra 2015 v Ljubljani organizirala posvet na temo *Skupna odgovornost za sodelovanje za prezrte otroke s posebnimi potrebami*. Sklepi udeležencev so objavljeni na spletni strani DSRPS in so bili poslani pristojnim ministrstvu.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

V kontekstu odpravljanja predsodkov in stereotipov je **NSIOS** na medije in nosilce javnih funkcij naslovil številne dopise z obrazložitvami o neprimernosti uporabe pridevnika »invaliden« v prenesenem pomenu in z izrazito negativno konotacijo, kar je v javnem diskurzu postal pojav z zaskrbljujočo visoko frekvenco. Zaradi specifičnih učinkov metaforičnega sporočanja, ki so v psiholingvistiki dobro raziskani, takšna uporaba besede negativno vpliva na odpravljanje stereotipov in predsodkov. V drugi polovici leta se je po metriki Google pojavnost občutno znižala.

NSIOS je na ISJ ZRC SAZU naslovil pobudo za modernizacijo definicije besede invalid, ki je v SSKJ (>kdor je zaradi prirojene telesne napake, posledic bolezni, poškodbe nesposoben za delo ali le delno sposoben za delo«) in uskladitev definicije s socialnim modelom invalidnosti, po katerem je invalidnost posledica bioloških omejitev in različnih ovir v družbi.

Na srečanjih s predstavniki ministrstev in drugih državnih organov je **NSIOS** opozarjal na slabo medresorsko sodelovanje na področju invalidskega varstva, predvsem pa pomanjkljivo poznavanje,

razumevanje in uresničevanje MKPI, in predlagal, da ministrstva določijo osebo, ki bo eksplicitno zadolžena za stike z deležniki na področju invalidskega varstva in dosledno spoštovanje MKPI, predvsem glede obveznosti temeljitega posvetovanja z reprezentativnimi predstavniki v vseh aktualnih procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide (**NSIOS, ukrep 1.1 in 1.2**).

Uresničevanje prvega cilja

Na področju ozaveščanja in informiranja je v letu 2015 potekalo več projektov (na nacionalni in mednarodni ravni) in aktivnosti (dogodki, seminarji, delavnice, strokovna srečanja) v okviru MK, MDDSZ, URI – Soča RCZS, SOUS.

MZZ se je na mednarodni ravni udeleževal razprav in zasedanj ter prisostvoval pri sprejemu resolucije o pravicah invalidov.

Slovenija je pripravila in prek generalnega sekretarja Združenih narodov Odboru za pravice invalidov posredovala uvodno poročilo o izvajanju KOPI.

SOUS je skupaj s partnerji pripravila znanstvene in strokovne vsebine za revijo na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike.

Kljub številnim aktivnostim na področju ozaveščanja o invalidih pa MK še vedno opozarja, da bi bilo treba povečati število člankov, oddaj in drugih načinov ozaveščanja širše javnosti glede problematike invalidov.

NSIOS je ozaveščal medije in nosilce javnih funkcij o neprimernosti uporabe besede »invaliden« in dal pobudo za uskladitev oz. posodobitev definicije termina v SSKJ.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti tako ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistence.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v svojo zasebnost, družino, dom, korespondenco ali druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da samostojno izbirajo obliko svojega bivanja ter kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva;
- 2.3 zagotavljanje osebne asistence invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja);
- 2.4 zagotavljanje drugih programov in storitev, ki omogočajo samostojno in neodvisno življenje invalidom ne glede na bivalne okoliščine (oskrba na domu, prevoz, medicinska oskrba in drugo);
- 2.5 zagotavljanje brezplačnega prilagajanja bivalnih objektov in stanovanjskih površin funkcionalno oviranim osebam (povečana minimalna površina zaradi oviranega gibanja);
- 2.6 zagotavljanje varovanih in neprofitnih najemnih stanovanj invalidom (prednostna obravnava pri dodeljevanju stanovanj);
- 2.7 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov (sistem zagovornišva).

Nosilci:

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), Ministrstvo za infrastrukturo (v nadaljevanju: MZI) (Sektor za graditev in stanovanja), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MK, MOP, Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV)

Programi

MDDSZ je v letu 2014 objavilo Javni razpis za sofinanciranje programov za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018. Na podlagi javnega razpisa bo financiralo 380 osebnih asistentov (*IRSSV, ukrep 2.3*).

V okviru programov v podporo družini je MDDSZ, Direktorat za družino, v letu 2015 sofinanciral program Družinski center Sonček, ki je namenjen družinam z otroki s posebnimi potrebami, staršem in starim staršem. Družinski center je izvajal naslednje aktivnosti: pomoč in podpora pri izvajanju starševske vloge, organizirane skupine za pomoč in samopomoč, delavnice, počitniške aktivnosti in

občasno varstvo otrok, neformalno druženje – tudi z drugimi družinami, kar omogoča širšo vključenost. Program poteka v Ljubljani, Elerjih in v Zgornji Kungoti (**MDDSZ, ukrep 2.2**).

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice je v letu 2015 nadaljevala svetovanje in izvajanje delavnic v zvezi s prijavi na javne razpise MK in na evropske javne razpise (*ukrep 2.7*).

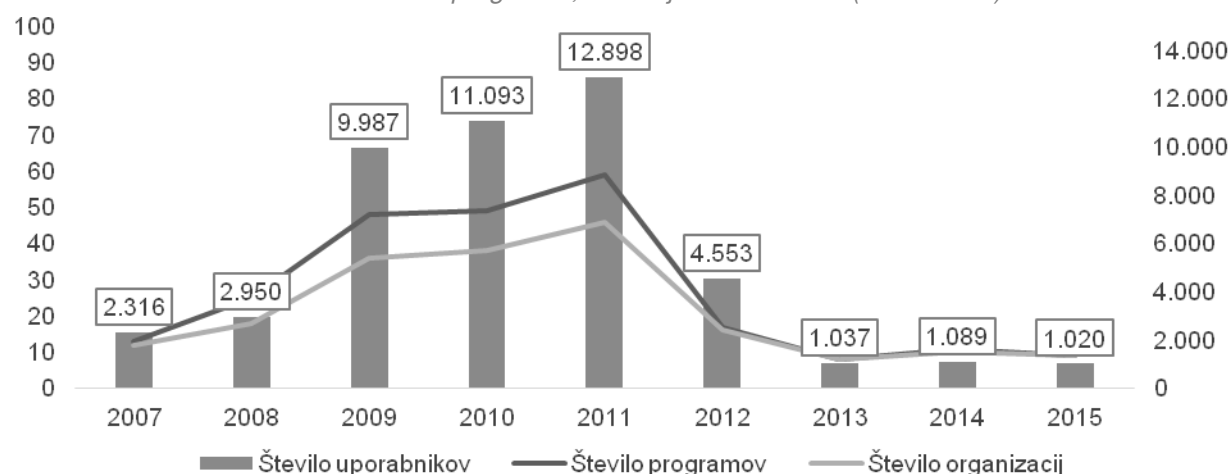
Raziskovalna dejavnost

IRSSV je pripravil pregled izvajanja KPI, ki vsebuje podatke o številu uporabnikov socialnovarstvenih programov in o številu uporabnikov storitve pomoč na domu. IRSSV poleg vsakoletnega spremljanja socialnovarstvenih programov v letu 2016 pripravlja tudi analizo izvajanja programov osebne asistencije⁸ za leto 2015 (**IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4**).

Kvantitativni podatki

IRSSV vsako leto (od leta 2007) pripravlja poročila o izvajanju programov socialnega varstva,⁹ ki jih sofinancira MDDSZ, med njimi tudi o izvajanju programov, namenjenih invalidom. Od začetka spremljanja v 2007 do leta 2011 se je število programov in uporabnikov postopoma povečevalo, nato pa je do leta 2013 precej upadlo (glej spodnjo sliko in preglednico); to pa zato, ker je MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve prek razpisov do vključno leta 2011 sofinanciral tudi programe prevozov za invalide ter druge manjše programe za spodbujanje socialne vključenosti in neodvisnega življenja invalidov, kasneje pa praviloma ne več.

Slika 1: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2007–2015)

Vir: IRSSV (*ukrep 2.4*)

Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2013–2015)

	2013	2014	2015
Število programov	8	11	9
Število organizacij	8	10	9
Višina vseh pridobljenih sredstev (EUR)	3,285.726,0	3,281.012,0	1,593.111,5
Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ (EUR)	446.356,0	519.408,0	768.063,7
Odstotek sredstev, pridobljenih od MDDSZ (%)	13,6	15,8	38,9
Število uporabnikov	1037	1089	1020

⁸ Navedeni podatki izhajajo iz vmesnega poročila o osebni asistenci. Končni podatki bodo na voljo avgusta 2016.

⁹ Podrobnejše analize socialnovarstvenih programov so objavljene na: <http://www.irssv.si/raz-porocila/socialne-zadeve#socialno-varstveni-programi>.

Vir: IRSSV (ukrep 2.4)

IRSSV v letu 2016 pripravlja analizo *Spremljanje programov osebne asistence – analiza izvajanja programov v letu 2015*,¹⁰ katere prvi namen je raziskati, kako je v Sloveniji organizirana osebna asistenca, v okviru tega pa tudi, kakšna oskrba in v kolikšnem obsegu se izvaja pod okriljem osebne asistence, kdo so njeni uporabniki in kdo izvajalci. Drugi namen analize pa je vzpostaviti izhodišča za redno letno spremljanje programov osebne asistence, ki jih prek *Javnega razpisa za sofinanciranje programov za samostojno oziroma samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018*¹¹ sofinancira MDDSZ – Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja. Ključni podatki o uporabnikih iz preliminarne analize so (**IRSSV ukrep 2.3 in 2.4**):

- osebno asistenco prek omenjenega razpisa izvaja 30 izvajalskih organizacij;
- v letu 2015 je bilo v programe osebne asistence vključenih 1125 uporabnikov;
- vključeno je bilo približno enako število moških (49,6 %) in žensk (50,4 %). Najmlajši uporabnik osebne asistence je bil star dve leti, najstarejši 96 let, v povprečju pa 51,7 let;
- največ uporabnikov osebne asistence živi samih (29,4 %), s partnerjem (brez otrok ali z otroki) (27 %) ali s starši (21,4 %);
- uporabniki so v osebno asistenco vključeni različno dolgo. Največ (302 osebi oz. 26,8 % vseh uporabnikov) se jih je vključilo v letu 2015, 12 oseb (1,1 %) pa je v osebno asistenco vključenih že od leta 1998;
- dobre tri četrtine (647 oseb oz. 75,9 %) uporabnikov osebne asistence ima pridobljen status invalida, kar pomeni, da imajo priznane nekatere pravice (npr. do prejemkov, dodatkov in storitev) po različnih predpisih v okviru invalidske zakonodaje. Slaba četrtina uporabnikov (205 oseb oz. 24,1 %) takega statusa nima;
- glede na tip invalidnosti je med uporabniki osebne asistence največ gibalno oviranih (44,6 %), ali pa imajo težave z vidom, kar pomeni, da so slepi ali slabovidni (32,4 %). Dobrih deset odstotkov (12,3 %) uporabnikov osebne asistence ima motnje v duševnem razvoju, 8,0 % ima težave s sluhom (so gluhi ali naglušni), 2,9 % je gluho-slepih, 12,2 % oseb pa ima druge oblike oz. tipe invalidnosti, kot so dolgotrajne težave v duševnem zdravju, pridobljena poškodba možganov, azbestoza, ledvične bolezni in srčna kap;
- po zaposlitvenem statusu uporabnikov je največ invalidsko upokojenih (38 %) in oseb s statusom invalida (15,7 %). Deleži drugih so nižji;
- glavni vir preživetja za dobro tretjino uporabnikov (335 oseb), za katere imamo podatek o virih preživetja, je invalidska pokojnina;
- uporabniki osebne asistence so v letu 2015 v povprečju prejeli 12,2 ure asistence na teden;
- uporabnikov, ki so v letu 2015 prejeli 30 ali več ur osebne asistence na teden, je bilo najmanj 177 (za 31 uporabnikov ni podatka o številu ur osebne asistence na teden). Med njimi je 160 oseb, ki so stare od 18 do 65 let in ki bi ob sprejeti zakonodaji (ob predpostavki, da med pogoji upravičenosti ostaneta prej omenjena starostna omejitev in potreba po 30 ali več ur osebne asistence na teden) bile upravičene do sistemske zagotovitve osebne asistence.

Na podlagi analize izvajanja pomoči na domu, ki jo IRSSV redno izvaja od leta 2008, je bilo med uporabniki pomoči na domu v letu 2014¹² 235 oseb s statusom invalida po ZDVDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja; 212 invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij in 7 hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva¹³ (**IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4**).

¹⁰ Analiza poteka in bo končana v avgustu 2016. Za več informacij glej: Smolej Jež in Nagode, 2016.

¹¹

http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1008

¹² Podatki za leto 2015 bodo dostopni v juniju 2016.

¹³ Lebar L., Kovač N., Nagode, M.. 2015. Izvajanje pomoči na domu: analiza stanja v letu 2014: končno poročilo. Ljubljana: IRSSV.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MOP navaja, da pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakorkoli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potreb invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah, določenih s *Pravilnikom o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter več stanovanjskih stavb*.¹⁴ Poleg tega poroča, da v letu 2015 niso izvajali programov, dejavnosti, projektov in raziskav s področja invalidske problematike (**MOP**, ukrep 2.5 in 2.6).

Poročevalci nevladnih organizacij:

YHD, NSIOS

Zakonodaja v pripravi

YHD je poročalo o aktivnostih pri pripravi nove zakonodaje na različnih področjih.

Predlog *Zakona o osebni asistenci (v nadaljevanju: ZOA)*: V okviru projekta Mreža za deinstitucionalizacijo (v nadaljevanju: MDI)¹⁵ je **YHD** pripravilo nov, z različnimi invalidskimi in humanitarnimi organizacijami usklajen predlog ZOA in ga predstavilo MDDSZ, vsem poslanskim skupinam, FIHO ter medijem. Predlog ZOA je podprl Svet vlade RS za invalide. MDDSZ želi osebno asistenco urediti znotraj *Zakona o dolgotrajni oskrbi*, ni pa nasprotovalo vložitvi samostojnega predloga. Na sestanku s poslanci koalicijskih strank je bilo dogovorjeno, da se da možnost vsem invalidskim organizacijam, da podajo pripombe na predlog ZOA, nato pa se da zakon v obravnavo. Predlog ZOA je YHD želelo vložiti v odločanje v Državni zbor že v letu 2015, vendar do vložitve še ni prišlo¹⁶ (**YHD**, ukrep 2.3).

Vsebina Predloga ZOA: Namen ZOA je omogočati osebam, da živijo v skupnosti in enako kot drugi odločajo o svojem življenju. Osebna asistenca po tem zakonu se zagotavlja na domu, na delovnem mestu, pri izobraževanju in pri vključevanju v okolje. Cilj zakona je zagotoviti podporo posameznikom/cam pri izvajanju vseh aktivnosti, ki jih ne morejo izvajati sami/same zaradi vrste in stopnje invalidnosti. Osebna asistenca je namenjena tudi temu, da z njo uporabnik pridobi neodvisnost in samostojnost znotraj družine. Družinski člani so v veliki meri tisti, ki osebi največ pomagajo in od katerih je oseba mnogokrat tudi odvisna, kar pa privede do najrazličnejših problemov v njihovih odnosih, posameznik pa ne more prevzeti enakovredne in pogosto tudi ne enakopravne vloge v družini in pri delu v gospodinjstvu. Osebna asistenca dobesedno daje možnost spreminjanja položaja invalidov v družbi; iz položaja pasivnih sprejemnikov pomoči v aktivne oblikovalce lastnega življenja. Uporabniku se življenje bistveno spremeni, saj začne sam upravljati s svojim življenjem: odloča o tem, kaj bo počel, kako in kdaj. Postane bolj samostojen in samozavesten, poveča se mu neodvisnost v odnosu do družinskih članov, počuti se koristnega, saj s svojo aktivnostjo lahko prispeva v skupnosti. Pridobi dostojanstvo, ki je mnogokrat prav zaradi potrebe po veliki pomoči in odvisnosti od bližnjih močno okrnjeno. Osebna asistenca uporabnikom omogoča kar največjo stopnjo neodvisnosti v odnosu do ožjega in širšega okolja. Osebna asistenca je zastavljena tako, da ima uporabnik kar največji vpliv na izvajanje storitve in s tem možnost uresničevanja svojih potreb in želja interesov.

Cilji, ki jih želijo doseči s predlogom zakona, so:

- organizacija osebne asistenc oz. zagotavljanje individualne storitve;
- zagotavljanje enakih možnosti in enakopravnosti uporabnika v odnosu z drugimi državljani;
- zagotavljanje možnosti za aktivno vključevanje uporabnika v običajno okolje in odločanje o lastnem življenju;

¹⁴ Uradni list RS, št. 97/03, 33/07 – ZPNačrt in 77/09 – odl. US).

¹⁵ <http://www.za-mdi.si/>

¹⁶ Predlog ZOA je dostopen na: <http://www.za-mdi.si/predlog-zakona-o-osebni-asistenci.html>.

- zagotavljanje možnosti izbire, neodvisnosti od sorodnikov ali partnerja in prevzemanje odgovornosti uporabnika;
- zagotavljanje samostojnosti uporabnika pri opravljanju opravil, ki jih brez pomoči ne zmore;
- zagotoviti sistemske rešitve za osebno asistenco, s čimer bi se zagotovili redni vir financiranja (*YHD, ukrep 2.3*).

Zakon prinaša tudi pomembno dodano vrednost z vidika ustvarjanja novih delovnih mest in zaposlitvenih možnosti v poklicu osebni/a asistent/ka. Poleg omogočanja aktivnega in neodvisnega življenja uporabnikov s pomočjo osebne asistencije prinaša zakon tudi priložnost za različne družbeno marginalizirane in deprivilegirane skupine, da si poiščejo zaposlitev. Trditev utemeljujejo na podlagi več kot petnajstletne prakse izvajanja programa *Neodvisno življenje hendikepiranih*, v katerem so se uspešno zaposlovale teže zaposljive in dolgotrajno brezposelne osebe, tudi z različnimi statusi invalidnosti. Sinergijo zakona vidijo tudi v tej »medsebojni pomoči«, ki temelji predvsem na potenciranju tistega, kar posamezniki zmorejo in znajo, in ne na poudarjanju njihovih ovir oz. pomanjkljivosti. Tako skušajo pokazati in dokazati, da je prav vsaka teže zaposljiva oseba oz. skupina lahko ekonomsko učinkovita in zanimiva za trg delovne sile; da so mogoča tudi takšna delovna mesta, na katerih se lahko zaposlujejo in delajo tudi zelo različni ljudje, tako po izobrazbi kakor po sposobnostih in z različnimi lastnostmi. Pomembno je predvsem zanimanje oz. motivacija za delo.

Temeljna načela predloga ZOA temeljijo na načelih KOPI:

- spoštovanje dostojanstva in neodvisnosti uporabnika
- pravica do svobode izbire
- omogočanje socialne vključenosti v skupnost
- individualna obravnava
- enakost možnosti ter dostopnost (*YHD, ukrep 2.3*).

Predlog ZOA kot prvi zakon v Sloveniji obravnava in ureja pravice s področja osebne asistencije. Skupaj z Zakonom o izenačevanju možnosti invalidov in predpisi s področja socialnega varstva ustvarja možnosti za celostno reševanje vseh ključnih problemov s tega področja.

Besedilo ZOA ureja naslednja področja:

- namen in definicijo zakona osebne asistencije
- načela, na katerih temelji storitev, in vloga države
- določa upravičence in izvajalce zakona
- izvajanje osebne asistencije
- postopek uveljavljanja pravice do osebne asistencije
- določa programe za usposabljanje upravičencev in osebnih asistentov
- financiranje osebne asistencije
- zbiranje podatkov za potrebe izvajanja zakona
- nadzor nad izvajanjem zakona (*YHD, ukrep 2.3*).

Pripombe na predlog Nacionalnega stanovanjskega programa 2015–2025: Kot nujen ukrep je YHD usklajeno s člani MDI predlagalo možnost skupnostnega najema stanovanj iz sklada javnih najemnih stanovanj za ranljivejše skupine prebivalstva (*YHD, ukrep 2.1*).

Pripombe na Resolucijo o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2015–2025: YHD je podalo dve pripombi, in sicer na točki: 9.2.4 Duševno zdravje: treba je omogočiti prehod od institucionalne oskrbe do storitev v skupnosti in spremeniti zakonodajo tako, da bodo sredstva sledila uporabniku, in ne institucijam. Uporabnik pa mora imeti možnost izkoristiti tudi zdravstvene storitve na svojem domu; in 9.2.6 Dolgotrajna oskrba: z navedbo, da deinstitucionalizacija pomeni prehod k storitvam v skupnosti, ki pa niso namenjene le starejšim, temveč tudi gibalno, senzorno in intelektualno oviranim osebam, ki želijo živeti neodvisno in vključujoče življenje v skupnosti. Sprejeti je treba zakonodajo, ki bo omogočala razvoj storitev v skupnosti z namenom preprečevanja namestitve v institucijah (*YHD, ukrep 2.4*).

Predlog za ustanovitev nacionalne medresorske skupine za proces DI: V okviru MDI je YHD pripravilo osnutek Sklepa o ustanovitvi, nalogah in sestavi Medresorske delovne skupine za pripravo strategije procesa deinstitucionalizacije in evalvacije razvoja storitev v skupnosti v RS in ga poslalo na MDDSZ¹⁷ (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

Programi

YHD je poročalo po skupinah aktivnosti, ki jih izvaja oz. pri njih sodeluje:

a. **IZVAJANJE PROGRAMOV, KATERIH UPORABNIKI SO INVALIDI IN NJIHOVI BLIŽNJI**

Program Neodvisno življenje hendikepiranih: osebna asistenca (v nadaljevanju: NŽH): Uporabniki programa NŽH so hendikepirani posamezniki, ki potrebujejo osebno asistenco, da lahko živijo neodvisno glede na lastne želje in predstave, izven zavodov, domov za ostarele, bivanjskih skupnosti in drugih institucionaliziranih oblik življenja. V program so vključeni tako gibalno, senzorno kot tudi intelektualno ovirani uporabniki, stari 18 do 65 let, z izjemami zaradi posebnih okoliščin ali potreb, na območju vse Slovenije oz. v krajih, kjer uporabniki v vsakdanjem življenju potrebujejo pomoč ali spremstvo. Prednost imajo mlajši, aktivni (študentje, zaposleni) uporabniki, članstvo v društvu pa ni pogoj za vključitev v program.

V letu 2015 je bilo v program NŽH **vključenih 116 uporabnikov**, katerim so bile zagotovljene storitve, ki temeljijo na načelih neodvisnega življenja. Ta opredeljujejo neodvisno življenje kot proces ozaveščanja, opolnomočenja in emancipacije, ki ga morajo nadzorovati hendikepirani sami. Nasprotujejo razvoju in vzdrževanju sistemov, ki pomenijo odvisnost znotraj institucionalnih okvirjev, delitvi hendikepiranih glede na medicinske diagnoze. Temeljijo na izenačevanju možnosti, opredeljevanju lastnih potreb, izbiri in nadzoru nad storitvami.

Osebno asistenco je v letu 2015 uporabljalo **89 uporabnikov** iz vse Slovenije, povprečno pa imajo v programu zagotovljenih **173,06 ur asistenc na mesec** (podatek pomeni povprečje v letu 2015). Drugi uporabljajo druge dejavnosti, kot so prevozi hendikepiranih oseb, vrstniško svetovanje in informiranje ter zagovorništvo.

To je še vedno edini program, ki zagotavlja osebno asistenco po načelih ENIL – Mednarodne mreže za neodvisno življenje. Nekaterne invalidske organizacije sicer izvajajo programe s podobnim imenom, vendar gre za drugačne vrste storitev. Da bi se lahko imenovala osebna asistenca, mora imeti moč odločanja v največji meri uporabnik sam (sam odloča, kdo mu bo nudil asistenco, kdaj, kje, kako, in sam usposobi svoje asistente). Pod podobnimi pogoji ima lahko asistenco tudi oseba z intelektualnimi ovirami oz. oseba, ki ne more vsega tega opraviti sama, v takem primeru asistenco vodi skrbnik oz. druga oseba (*YHD, ukrep 2.3*).

Program Svetovanje in zagovorništvo uporabnikov: Uporabnikom je ta aktivnost na voljo v delovnem času strokovnih delavcev na programu oz. tudi izven delovnega časa po predhodnem dogovoru. V letu 2015 so izvedli 73 takih aktivnosti za 20 različnih uporabnikov, vključenost uporabnika v to aktivnost pa je odvisna od konkretnega individualnega primera. Poleg tega je uporabnikom na voljo tudi vrstniško svetovanje, ki ga izvajajo štiri uporabnice programa NŽH, ki se za to že več let tudi izobražujejo. Vrstniške svetovalke se srečujejo in v okviru tega tudi izobražujejo enkrat na mesec po dve uri, sicer pa skupaj opravijo povprečno 30 ur svetovanja na mesec. V letu 2015 so organizirale devet skupinskih vrstniških srečanj v trajanju dveh ur na različne teme opolnomočenja uporabnikov (*YHD, ukrep 2.7*).

Program Prevozi uporabnikov: Prevoze izvajajo med tednom, tudi izven delovnega časa koordinatorjev, odvisno od potreb uporabnikov. Izjemoma je po predhodnem dogovoru mogoče

---

¹⁷ V obdobju poročanja za API 2014–2021 YHD še ni prejelo uradnega sklepa o ustanovitvi Koordinacijske skupine za deinstitucionalizacijo in njenih članov od MDDSZ.

koristiti prevoz tudi med vikendom. Skupaj je to storitev v letu 2015 koristilo 37 različnih uporabnikov in uporabnic (*YHD, ukrep 2.4*).

Program Prehodno stanovanje: Od Mestne občine Ljubljana ima YHD v najemu prehodno stanovanje, ki ga nudi uporabnikom in jim s tem omogoča začasno namestitve in bivanje, dokler si ne uredijo svojega prebivališča. Glavni problem za uporabnike je pridobitev ustreznega prilagojenega in cenovno dostopnega stanovanja, saj so čakalne dobe dolge. Številni uporabniki se odločajo za življenje izven institucij, pogosto pa se tudi želijo ločiti od družinske oskrbe in se tako osamosvojiti. Na čakalnem seznamu imajo prijavljenih več uporabnikov, ki bi poleg osebne asistencije potrebovali tudi rešitev bivalne stiske, vsaj za določen čas, dokler si sami ne zagotovijo ustreznega neprofitnega stanovanja (*YHD, ukrep 2.6*).

b. PROJEKTI OZAVEŠČANJA O INVALIDSKI PROBLEMATIKI

Akcija Poslanec osebni asistent: YHD je pozvalo vse poslance, da del dneva preživijo z uporabniki in postanejo njihovi osebni asistenti. Namen akcije je bil, da se tistim, ki sprejemajo zakone v državi, omogoči, da za nekaj ur postanejo osebni asistenti in tako sami presodijo, kako bistvena je osebna asistencija za neodvisno življenje hendikepiranih, saj jim omogoča življenje, medtem ko življenje v institucijah pomeni zgolj preživljanje. V akciji je skupaj sodelovalo skupaj **11 poslancev**. Prispevki o tem so objavljeni na spletni in FB strani društva, na spletni strani projekta MDI ter na spletni strani medija Za-misli¹⁸ (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

Evropski dan neodvisnega življenja: 5. 5. 2015 je na Prešernovem trgu v Ljubljani potekal drugi evropski dan neodvisnega življenja, kjer je YHD z različnimi dogodki promoviralo neodvisno življenje. Na dveh stojnicah so pripravili propagandne letake ter na ogled postavili del razstave *Osebna asistencija je naša eksistenca* in priredili veččutna vodstva po razstavi. Izvedli so različne aktivnosti v okviru projekta Bontonček, da so se mimoidoči lahko soočili z ovirami, ki jih premagujejo osebe z različnimi vrstami hendikepa. Ob 12. uri so imeli v desnem atriju Mestne hiše tiskovno konferenco, na kateri so predstavili aktivnosti v okviru MDI, promovirali so deinstitucionalizacijo, neodvisno življenje in storitve v skupnosti ter predstavili predlog ZOA¹⁹ (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

Akcija Ljudje najdejo rešitve 12. 5. 2015: S konzorcijem vsebinskih mrež je YHD sodelovalo v skupni akciji *Ljudje najdejo rešitve*, kjer je bila med pogovorom za okroglo mizo, ki je potekal v Maxi klubskem salonu, predstavljena osebna izkušnja, kako je oseba s pomočjo osebne asistencije zaživela polno in neodvisno življenje izven institucije²⁰ (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

c. PROJEKTI USPOSABLJANJA OSEB, KI DELAJO Z INVALIDI

Za poglobljeno razumevanje različnih vidikov deinstitucionalizacije je YHD v okviru projekta MDI izvedlo **sklop štirih izobraževalnih delavnic** za pridobitev informacij za načrtovanje in uspešno opravljanje dela na področju DI ter nadgradnjo znanja, potrebnega za uspešno izvajanje storitev v skupnosti, in sicer:

- 17. 3. 2015: O procesih deinstitucionalizacije, kaj je potrebno za uspešno DI²¹
- 7. 4. 2015: Pomembni elementi oblikovanje modela za razvoj in uspešno izvajanje storitev v skupnosti²²
- 21. 4. 2015: Nudenje podpore uporabnikom pri izhodu iz inštitucij
- 19. 5. 2015: Vplivanja na odločevalce politik in ozaveščanje javnosti²³ (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

¹⁸ <http://za-misli.si/subkultura/2239-poslanec-osebni-asistent>

¹⁹ <http://www.za-mdi.si/bralnik-novic/drugi-evropski-dan-neodvisnega-zivljenja-5-maj-2015.html>

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=HeK4WLwW3eE>

²¹ <http://www.za-mdi.si/delavnica-o-procesih-di.html>

²² <http://www.za-mdi.si/model-za-izvajanje-in-razvoj-storitev-v-skupnosti.html>

Izšel je Zbornik prispevkov izobraževanja mreže za deinstitucionalizacijo MDI,²⁴ katerega vsebina so programi zmanjševanja komunikacijskih in grajenih ovir za invalide – programi boljše dostopnosti in uvedba novih oblik pomoči in storitev za invalide ter uvedba ali prilagoditev splošnih storitev invalidom (*YHD, ukrep 2.3 in 2.4*).

Različne invalidske in humanitarne organizacije članice MDI, ki imajo različne vrste uporabnikov, so pripravile skupen nabor potrebnih storitev v skupnosti, ki omogočajo DI²⁵ (*YHD, ukrep 2.4*).

Raziskovalna dejavnost

V okviru projekta MDI se je YHD lotilo zahtevne in nujno potrebne naloge, in sicer raziskave o možnostih deinstitucionalizacije v Sloveniji z vidika človekovih in državljanskih pravic, enakih možnosti, pravice do dostojnega in enakopravnega življenja v skupnosti, vključenosti v družbo, posameznikove aktivnosti in pravice ter možnosti za neodvisno življenje. Raziskava *Analiza sistema institucionalnega varstva in možnosti nevladnih organizacij zagotavljati storitve v skupnosti za uresničevanje deinstitucionalizacije v Sloveniji*²⁶ je pokazala naslednje: V domovih za starejše občane je nameščenih 945 ljudi, ki so mlajši od 65 let. V socialnovarstvenih zavodih, v centrih za usposabljanje, delo in varstvo, v kombiniranih socialnovarstvenih zavodih in v bivalnih enotah varstveno-delovnih centrov je skupaj 3241 oseb, starih 18 do 65 let. Raziskovalci te analize ocenjujejo, da bi potrebovalo storitve v skupnosti približno 15.000 ljudi.

Raziskava analizira koncept, procese in elemente **deinstitucionalizacije**, ki opredeljujejo in prikažejo razloge za nove socialnovarstvene storitve v skupnosti za osebe z ovirami. Upošteva potrebe oseb z gibalnimi, senzornimi, intelektualnimi ovirami in dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju. Predstavi obstoječi sistem storitev **institucionalnega varstva** na področju ljudi z ovirami, ki so danes večinski izvajalci socialnovarstvenih storitev za ljudi z dolgotrajnimi ovirami, in prikaže potrebe po tem, da bodo ljudje iz razvejenih institucionalnih namestitvev živeli neodvisno s pomočjo storitev v skupnosti. Nato analizira obstoječo mrežo nevladnih organizacij, ki danes izvajajo socialne programe, ki ljudem omogočajo bivanje v skupnosti ter so potencialni izvajalci ne samo programov, temveč tudi socialnovarstvenih storitev. Raziskava predlaga ukrepe za povečanje zmogljivosti nevladnih organizacij, da bodo zadovoljile standarde in potrebe oseb z ovirami, ki danes živijo v institucionalnem varstvu, tistih, ki živijo doma, in oseb, ki bodo v prihodnosti potrebovale storitve socialnega varstva v skupnosti zaradi telesnih, senzornih, intelektualnih ovir in težav na področju duševnega zdravja.

Raziskava analizira potrebe po razvoju storitev v skupnosti in opredeljuje razloge za razvoj novih, ki morajo slediti procesom deinstitucionalizacije (nove potrebe ljudi po storitvah v skupnosti, evropske smernice na področju zapiranja zavodov, zavezo države za deinstitucionalizacijo). Identificira potencialne izvajalce storitev in poda oceno izvedljivosti s pregledom sedanje mreže institucionalnega varstva in njenih možnosti za preoblikovanje in pregledom potreb po novih storitvah na področju nevladnih organizacij. Vsebuje tudi predlog ukrepov za povečanje zmogljivosti NVO, da bodo zadovoljile standarde (zakonodajne spremembe, financiranje, ocenjevanje kakovosti storitev, krepitev mreže izvajalcev, povečanje storitev v skupnosti) in nazadnje poudari ukrepe za čimprejšnjo realizacijo procesa deinstitucionalizacije, ki so poleg sprejetja potrebnih ukrepov glede storitev v skupnosti, namestitvev v skupnosti in zagotavljanja osnovnih sredstev za življenje tudi: prenehanje z novimi namestitvami v institucionalno varstvo, takojšnji začetek preselitev v skupnost (z vso potrebno podporo) in prenehanje vlaganja v gradnjo in obnovo obstoječih institucij (*YHD, ukrep 2.1, 2.3 in 2.4*).

²³ <http://www.za-mdi.si/vplivanje-na-odlocevalce-in-ozavescanje-javnosti.html>

²⁴ <http://www.za-mdi.si/files/aktivnosti/zbornik-prispevkov-izobrazevanja-mdi.pdf>

²⁵ Nabor potrebnih storitev za proces deinstitucionalizacije: <http://www.za-mdi.si/files/aktivnosti/nabor%20storitev%20v%20skupnosti.pdf>

²⁶ <http://www.za-mdi.si/files/aktivnosti/Analiza%20final.pdf>

Dogodki

Organizirana je bila Mednarodna konferenca o deinstitucionalizaciji, 19. junija 2015 v Grand hotelu Union v Ljubljani. Mednarodno konferenco o deinstitucionalizaciji je YHD izvedlo v okviru projekta MDI in je bila namenjena pogledu na prehojeno enoletno pot, pregledu uresničevanja ukrepov, ki bodo omogočili razvoj skladnih in trajnostnih storitev v skupnosti, ter nalogam, ki so nujne za uspešno izpeljavo procesa deinstitucionalizacije in vzpostavitve konkretnih storitev v skupnosti²⁷ (**YHD**, ukrep 2.1, 2.3 in 2.4).

Na Center za poklicno izobraževanje je YHD vložilo novo Nacionalno poklicno kvalifikacijo, in sicer osebni asistent/osebna asistentka (**YHD**, ukrep 2.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS je bil v letu 2015 aktiven na naslednjih področjih:

- Ob predlogu ZOA, ki ga je podala MDI, je NSIOS oblikoval delovno skupino za predlog ZOA, ki je usklajevala skupna stališča invalidskih organizacij (IO). Pokazalo se je, da IO podpirajo čimprejšnjo sistemsko ureditev osebne asistencije in se zavzemajo za to, da ob omejenih finančnih možnostih prioriteto pride do tistih, ki jo najbolj potrebujejo. Hkrati so IO izrazile resne pomisleke glede predlaganega nabora upravičencev in vstopnih pragov.
- Glede sistemskega urejanja osebne asistencije (OA) se je NSIOS posvetoval tudi s številnimi sorodnimi organizacijami v drugih državah članicah, ki OA že imajo zakonsko urejeno, z Evropsko mrežo za neodvisno življenje (v nadaljevanju: ENIL), z Evropskim centrom za odličnost pri osebni asistenci (ECEPA) in z resornimi ministrstvi več držav članic, da so se seznanili, kako so se konkretnih dilem in izzivov pri uvajanju zakona o osebni asistenci lotevali v drugih državah.
- V okviru koncepta samostojnega življenja in procesa deinstitucionalizacije je NSIOS z različnimi deležniki doma in v tujini izmenjal mnenja o tem, kako vzpostaviti trden sistem podpornih storitev za neodvisno življenje in bivanje v skupnosti.
- V okviru spodbujanja inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov, je NSIOS med sodelovanjem pri pripravi Operativnega programa poudaril nujnost krepitev zmogljivosti NVO za zagovorništvu, kar je bilo uresničeno v kasnejšem razpisu Ministrstva za javno upravo.
- NSIOS se je udeleževal tudi srečanj s predstavniki resornega ministrstva, poslanskih skupin, nastopal je tudi v medijih in javnosti posredoval svoja stališča (**NSIOS**, ukrep 2.3, 2.4 in 2.7).

Uresničevanje drugega cilja

Na področju bivanja in vključevanja je v letu 2015 največ aktivnosti potekalo v okviru zagotovitve in ureditve osebne asistencije. Potekala je aktivna razprava glede priprave nove zakonodaje na področju osebne asistencije, katere so se udeleževali različni akterji, predvsem pa YHD in NSIOS.

Osebno asistenco, ki jo prek Javnega razpisa za sofinanciranje programov za samostojno oziroma samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018²⁸ sofinancira MDDSZ – Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, izvaja 30 organizacij. Ključni podatki o

²⁷ Celotna videopredstavitve konference, predstavitev govorcev in sklepi konference so objavljeni na: <http://www.za-mdi.si/konferenca-o-deinstitucionalizaciji.html>

²⁸ http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1008

uporabnikov iz preliminarne analize, ki jo v letu 2016 izvaja IRSSV, kažejo, da je bilo v letu 2015 v programe osebne asistencije vključenih 1125 uporabnikov. Uporabniki osebne asistencije so v letu 2015 v povprečju prejeli 12,2 ure asistencije na teden. Uporabnikov, ki so v letu 2015 prejeli 30 ali več ur osebne asistencije na teden, je bilo najmanj 177 (za 31 uporabnikov ni podatka o številu ur osebne asistencije na teden). Med njimi je 160 oseb, ki so stare 18 do 65 let in ki bi bile ob sprejeti zakonodaji (ob predpostavki, da med pogoji upravičenosti ostaneta prej omenjena starostna omejitev in potreba po 30 ali več ur osebne asistencije na teden) upravičene do sistemske zagotovitve osebne asistencije.

V okviru projekta MDI je bila opravljena raziskava o možnostih deinstitutionalizacije v Sloveniji z vidika človekovih in državljanskih pravic, enakih možnosti, pravice do dostojnega in enakopravnega življenja v skupnosti, vključenosti v družbo, posameznikove aktivnosti in pravice ter možnosti za neodvisno življenje.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar je vključuje dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Ukrepi:

- 3.1 zagotavljanje mogoče dostopnosti do prevoza (v Republiki Sloveniji do krajev prometnega območja, na katerem je vzpostavljen javni potniški promet, vsak dan v tednu in do taksijev) – vstop, izstop, slušno in vidno obveščanje;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti do grajenega okolja ali do vseh objektov v javni rabi;
- 3.3 zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij (prilagoditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivo tehniko; uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah; spodbujanje e-dostopnosti in uporabe druge informacijsko-komunikacijske tehnologije; spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo; ohranjanje relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami);
- 3.4 zagotavljanje dostopnosti do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe, spodbujanje turističnih agencij k oblikovanju turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.5 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v skladu z Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MZI, MOP, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZI, MK, MOP

Sprejeta zakonodaja

MK – Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost poroča, da je bila v letu 2015 podaljšana veljavnost *Standardov za splošne knjižnice za obdobje 2005–2015*, in sicer vse do maja leta 2017. Poleg tega so bile v letu 2015 izdane *Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi, ki jih je izdala Zveza bibliotekarskih društev Slovenije (ukrep 3.1, 3.2 ter 8.3, 8.7)*.

Zakonodaja v pripravi

MZI je v letu 2015 začelo pripravljati nov *Zakona o motornih vozilih*, ki bo nadomestil obstoječi *Zakon o motornih vozilih* (*Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15*), vseboval pa bo tudi določbe, ki bodo olajšale obveznosti invalidnih oseb. Predlog je, da se v vsebino 29. člena obstoječega zakona doda nov šesti odstavek, ki določa izjemo glede določanja uporabnika vozila v primerih, ko je lastnik vozila fizična oseba brez ustreznega vozniškega dovoljenja, če gre za polnoletno invalidno osebo. Kriterij za invalidnost je isti, kot je določen v *Zakonu o letni dajatvi za uporabo vozil v cestnem prometu* (*Uradni list RS, št. 57/08*). Navedena izjema je določena zato, ker te invalidne osebe vozijo različne osebe in ni primerno, da je v njihovem primeru zgolj ena oseba določena kot uporabnik tega vozila. Izjema velja tudi v primerih, ko mora tak invalid opraviti vozniški izpit na svojem vozilu, ki je predelano posebej zanj, zato mora biti že prej registrirano nanj. S to rešitvijo je MZI ugodil tudi mnenju zagovornika načela enakosti, ki meni, da so po veljavnem zakonu polnoletne invalidne osebe, ki morajo imenovati uporabnika, obravnavane diskriminatorno. Obstoječi šesti odstavek se ustrezno preštevilči v sedmega. Enako kakor je določen nov šesti odstavek, se ustrezno dopolni tudi sedmi odstavek. Polnoletna invalidna oseba brez veljavnega vozniškega dovoljenja, ki ji je z odločbo priznana oprostitev plačila letne dajatve, je lahko določena kot uporabnik vozila iz drugega odstavka 29. člena zakona (vozilo iz pogodbe o lizingu ali pogodbe o zakupu ali prodaje s pridržkom lastninske pravice). Predlog novega zakona bo poslan v postopek sprejema predvidoma spomladi 2016 (*MZI, ukrep 3.1*).

MOP je v letu 2015 začel pripravljati novo gradbeno in prostorsko zakonodajo, tudi v sodelovanju s pristojnimi organizacijami s tega področja, ki bo vplivala tudi na zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov za invalide in druge funkcionalno ovirane osebe (*MOP, ukrep 3.2*).

Programi

MK, Sektor za umetnost – Glasbena umetnost. Glede dostopnosti nacionalnih javnih zavodov s področja glasbene umetnosti je treba posebej opozoriti na Cankarjev dom v Ljubljani, ki ima poleg zagotovljenega fizičnega dostopa za invalide urejeno tudi induktivno zanko za sprejem dvoranskega oz. prostorskega zvoka, namenjeno naglušnim osebam (*ukrep 3.1, 3.2*).

MK, Sektor za umetnost – Vizualne umetnosti. Na področju vizualnih umetnosti je vsaj 70 % vseh prizorišč dostopnih za senzorno ovirane, iz leta v leto pa se povečuje tudi dostopnost za slepe in slabovidne. Na tem področju ostaja zelo uspešna skupina Sodelujem, ki združuje osebe z invalidnostjo, umetnike in producente na tem področju. S podporo MK se že nekaj let razvija poseben program vključevanja slepih in slabovidnih oseb v razstavne programe in v tem okviru je bila vzpostavljena podlaga za nadaljnje programe in projekte približevanja sodobnih vizualnih umetnosti osebam z invalidnostjo (*ukrep 3.1, 3.2*).

MK, Sektor za umetnost – Uprizoritvena umetnost (slovenska gledališča). Javni zavodi s področja uprizoritvene umetnosti aktivno skrbijo za neovirano dostopnost svoje infrastrukture invalidom. Hkrati omogočajo invalidom (v okviru svojih prostorskih možnosti) brezplačen ogled predstav. Podatke o dostopnosti svojih ustanov za invalide oz. osebe s posebnimi potrebami so poslala naslednja slovenska gledališča:

- Lutkovno gledališče Ljubljana. V Lutkovnem gledališču Ljubljana so v letu 2015 odprli *Lutkovni muzej na Ljubljanskem gradu*, kjer je je dostop omogočen gibalno oviranim, prostor pa je posebej prilagojen (med obema etažama je posebno dvigalo).
- Lutkovno gledališče Maribor. Lutkovno gledališče Maribor je v letu 2015 v začasno uporabo prevzelo novo prizorišče *Cerkev*, kjer je bila zagotovljena fizična dostopnost za gibalno ovirane osebe. Podporni prostori na podstrešju so bili dostopni v spremstvu zaposlenih zaradi ozkih klančin in obvezne uporabe dvigala.

- Slovensko narodno gledališče Maribor. V SNG Maribor je z namenom omogočanja dostopnosti v veliki dvorani mogoče odstraniti sedeže v prvi vrsti, operne predstave so opremljene z nadnapisi, v stari dvorani pa je nameščena indukcijska zanka.
- Slovensko narodno gledališče Drama Ljubljana. V SNG Drama Ljubljana si invalidi na invalidskih vozičkih v lastni organizaciji v povprečju ogledajo 20 predstav na leto. Društvom oz. združenjem, v katerih se združujejo invalidi oz. osebe s posebnimi potrebami, so tudi v letu 2015 zagotovili brezplačne vstopnice za ogled predstav.
- Slovensko ljudsko gledališče Celje. V letu 2015 so abonmajske predstave obiskovali tudi invalidi na vozičkih, ki so imeli zagotovljen dostop do parterja, žal pa ne do balkona in zgornjega sprehajališča (foyerja), ker Slovensko ljudsko gledališče Celje nima niti enega dvigala. V primerih posebnih dogodkov so jih odrski delavci in biljeterji odnesli po stopnicah v zgornje nadstropje.
- Mestno gledališče Ptuj. V letu 2015 so vsem invalidom na invalidskih vozičkih zagotovili brezplačne vstopnice, prav tako so jih dali na voljo tudi Medobčinskemu društvu slepih in slabovidnih in Društvu Ozara, ki se ukvarja z osebami z motnjami v duševnem razvoju (*ukrep 3.1 in 3.2*).

V letu 2015 je Informacijsko-dokumentacijski center za dediščino, ki deluje v okviru Direktorata za kulturno dediščino na MK (v nadaljevanju: INDOK center), poročal, da so prostori INDOK centra in s tem tudi vse gradivo, ki ga center hrani, dostopni tudi gibalno oviranim osebam. Z izvajanjem projektov digitalizacije slovenske kulturne dediščine ter z omogočanjem javne dostopnosti podatkov registra nepremične kulturne dediščine in z njim povezanih dokumentov na spletu pa so izboljšali informacijsko-komunikacijsko dostopnost dediščine in informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam. Knjižnica INDOK centra je vključena v sistem COBISS, ta pa omogoča vpogled v gradivo in s tem olajša medknjižnično izposajo tudi gibalno in senzorno oviranim osebam (*MK, ukrep 3.1, 3.2*).

V letu 2015 so v Slovenskem gledališkem inštitutu (SLOGI) izvedli naslednje projekte, namenjene dostopnosti invalidom – še zlasti senzorno oviranim osebam – do slovenske kulturne dediščine s področja gledališke dejavnosti:

- Sodelovanje pri izdelavi taktilne makete Škofjeloškega pasijona po vzoru Kobetove slike *Škofjeloški pasijon*. Da bi pomen, vsebina in podoba Škofjeloškega pasijona postali dostopnejši tudi senzorno oviranim osebam, je SLOGI sodeloval pri izdelavi taktilne makete, izdelane po vzoru prvotne slike. Predstavitve makete je bila 23. februarja 2015, z vmesno postavitvijo v Škofji Loki. Ob Škofjeloškem pasijonu 2015 je bila še na ogled kot začasna razstava v prostorih SLOGI.
- Povečanje dostopnosti Škofjeloškega pasijona invalidom. SLOGI je v letu 2015 sodeloval tudi pri povečanju dostopnosti uprizoritve Škofjeloškega pasijona, zlasti s svetovanjem Pasijonski pisarni. Zagotovljena je bila avdiodeskripcija za slepe in slabovidne (priprava in korekture) ter tolmačenje za znakovni jezik, nadnapisi v živo in indukcijska zanka (zagotovil Slovenski etnografski muzej) (*MK, ukrep 3.1, 3.2*).

MK – Direktorat za medije – Filmska umetnost poroča, da je v dvorani Slovenske kinoteke prilagojen vhod za invalide. V sami dvorani sta za invalide rezervirani dve mesti. V prostore uprave Slovenske kinoteke je mogoč dostop z dvigalom (*MK, ukrep 3.1*).

V skladu z ZRTVS-1 in drugo veljavno zakonodajo je **RTV Slovenija** v svojih programih v letu 2015 izvajala tudi naslednje programske aktivnosti, namenjene invalidom:

- na TV Slovenija so z zvočnim opisom za slepe in slabovidne opremili celovečerne filme in dokumentarne oddaje. Slepi in slabovidni gledalci so lahko filme ali dokumentarne oddaje spremljali večinoma mesečno, v poletnih mesecih tudi tedensko;
- v osrednji informativni oddaji *TV Dnevnik* in v *Slovenski kroniki* so vse dni v letu tolmačili v slovenski znakovni jezik za gluhe;

- prav tako so v slovenski znakovni jezik tolmačili naslednje izobraževalno-svetovalne tedenske oddaje: *Posebna ponudba*, oddaje za otroke *Zgodbe iz školjke*, referendumske oddaje in predstavitev političnih strank, prenose državnih proslav, prenose nekaterih drugih prireditev ter drugih pomembnejših političnih dogodkov;
- realizirali so več dokumentarnih filmov in oddaj na temo invalidske problematike. Vsebina dokumentarnih oddaj se je navezovala na teme, ki so se nanašale na vključevanje invalidov v družbo. Dokumentarne oddaje so bile namenjene najširšemu krogu gledalcev in nekatere so predvajali v prvovrstnem programskem času;
- predvajali so tudi tuje dokumentarne oddaje in celovečerne filme, ki so se nanašali na integracijo invalidov;
- realizirali so ciklične oddaje z naslovom *Prisluhnimo tišini*, ki so bile namenjene tako gluhim in naglušnim kakor tudi splošni slišči populaciji, katero je seznanjala s težavami, dosežki in življenjem gluhih in naglušnih;
- v različnih izobraževalnih, informativnih, otroških in mladinskih ter kulturno-umetniških oddajah so pripravili vrsto vsebin, ki so obravnavale življenje in integracijo invalidov (to velja še zlasti za oddaje *Dobro jutro*, *Turbulenca*, *Tednik* ter za še nekatere druge dnevnoinformativne in športne oddaje);
- na Radiu Slovenija so posebno pozornost namenili invalidskim vsebinam. Med drugim so podajali informacije za invalide, poročali o reševanju problematike invalidov ter o integraciji invalidov. Omenjene teme so bile vključene v vse programske pasove z različnimi žanri, oblikami in trajanjem. Uredništvo športnega programa je tudi v letu 2015 spremljalo vse mednarodne tekme športnikov invalidov in poročalo o dosežkih naših športnikov invalidov, aktualna invalidska problematika pa je bila obenem tudi del novic osrednjih informativnih oddaj ter drugih oddaj Radija Slovenija. Na Radiu Slovenija so tudi v letu 2015 podpirali različne humanitarne akcije za pomoč invalidom (**MK**, ukrep 3.2 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 4.13, 8.1, 8.2).

Multimedijski center RTV Slovenija je v letu 2015 izvajal naslednje aktivnosti:

- oddelek za podnaslavljanje oddaj za gluhe in naglušne, ki deluje v sklopu MMC, je do leta 2015 podnaslovil več kot 800 oddaj. Podnasloviti skušajo čim več oddaj iz vseh uredništev, podnaslavljajo tudi oddaje, ki so posnete vnaprej (risanke, dokumentarni filmi, nadaljevanke, filmi itn.), ter ponovitve oddaj. V živo podnaslavljajo dnevnoinformativne oddaje (Poročila, Dnevnik, Odmevi);
- na MMC so v videoarhiv vsak mesec dodali več kot 200 oddaj s podnapisi ter več kot 50 oddaj s tolmačem. Leta 2015 je bilo v videoarhivu skupaj že več kot 7000 oddaj s podnapisi ter več kot 1500 oddaj s tolmačem;
- MMC že 8 let ponuja aplikacijo MMC RTV Govorec,²⁹ aplikacijo za slepe in slabovidne, ki zapisane novice pretvarja v zvočni zapis;
- s prenosi v živo na MMC TV omogočajo sočasnost spremljanja oddaj v živo s tolmačem v slovenski znakovni jezik;
- poseben portal www.dostopno.si omogoča hiter dostop do različnih informacij osebam z različnimi vrstami oviranosti, predvsem gluhim in naglušnim ter slepim in slabovidnim, pa tudi drugim osebam z invalidnostjo ter starejšim s pešajočim vidom in sluhom. Objavljajo tudi vrsto člankov o invalidih, servisne informacije, koristne za invalide, in druge zanimivosti. Pri izboru tem tesno sodelujejo z invalidskimi organizacijami. Poleg tega posebne rubrike omogočajo hiter in enostaven dostop do vsebin, ki so pripravljene v tehnikah, prilagojenih senzornim invalidom za gledalce, ki so katero od oddaj zamudili ali si jo želijo ponovno ogledati v prilagojeni tehniki (**MK**, ukrep 3.2 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 4.13, 8.1, 8.2).

MK – Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost je v letu 2015 izvajal aktivnosti za izboljšanje e-dostopnosti, med drugim tudi sofinanciranje digitalizacije gradiva, ki je na spletu dostopno tudi invalidnim osebam. V nekaterih muzejih so potekale aktivnosti za omogočanje

²⁹ <http://www.rtv slo.si/govorec>

dostopnosti do informacij o kulturni dediščini slepim in slabovidnim z dopolnjevanjem razstav z besedili v Braillovi pisavi in prilagajanjem muzejskih spletnih strani (zvočne informacije). Vedno več je tudi organiziranih in obiskanih vodstev v slovenskem znakovnem jeziku, kar omogoča gluhim in naglušnim kakovostno spremljanje razstav. Namesto avdiovodnika se uporablja tudi prilagojena transkripcija posnetka. Med takšne ukrepe spada tudi opremljanje muzejskih prostorov z indukcijsko zanko. Po podatkih za muzeje, ki jih programsko financira MK, ugotavljajo, da ima skoraj 70 % muzejev vsaj del programa prilagojenega gluhim in naglušnim. Od tega 40 % muzejev občasno vključuje vodstva s tolmačem za znakovni jezik, več kot pol muzejev pa je takšnih, da lahko obiskovalec klasično vodstvo spremlja s tiskanimi besedili, prav tako več kot polovica muzejev redno sodeluje z društvi, ki združujejo gluhe in naglušne. Le šest muzejev omogoča uporabo mobilne indukcijske zanke. MK ugotavlja, da se zaposleni v muzejih v okviru obstoječih možnosti trudijo, da omogočajo tudi invalidnim obiskovalcem dostop do muzejskih zbirk z vzdrževanjem obstoječih prilagoditev in iskanjem možnosti za nove prilagoditve v okviru zagotovljenih proračunskih možnosti. Najpogosteje uporabljeni načini so: ustrezna tipografija in velikost črk, berljivih tudi za slabovidne, omogočeno otipavanje nekaterih predmetov, s pomočjo sodobnih tehnologij (3D snemanje) poskusna virtualna povečava muzejskih predmetov. Vedno večji poudarek je na možnosti, da si invalidne osebe samostojno ogledajo razstave; poleg tega se v muzejih nadaljuje izvajanje pedagoških in andragoških vsebin, prilagojenih invalidom (vodstva s tolmačem v slovenskem znakovnem jeziku), delavnic, v pomoč pa so tudi avdiovodniki. Kot ustaljena praksa za iskanje načinov in pristopov predstavljanja kulturne dediščine invalidom se uveljavlja sodelovanje z invalidskimi organizacijami, ki sodelujejo z muzeji pri pripravi standardov za dostopnost. Zgledno je sodelovanje z Zavodom za slepo in slabovidno mladino Ljubljana (**MK**, ukrep 3.1, 3.2 ter 8.10).

MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost. V letu 2015 so bile pretežno s sredstvi lokalnih skupnosti prenovljene ali na novo vzpostavljene in s tem tudi uporabnikom s posebnimi potrebami dostopne splošne knjižnice v krajih Selnica ob Dravi, Ruše, Spodnja Idrija, Ponikva, Nazarje, Lenart, Pivka, Ormož, Sveti Tomaž, Šmartno v Rožni dolini in s sofinanciranjem MK tudi mariborski bibliobus. Slovenske splošne knjižnice in NUK že vrsto let izvajajo tudi različne aktivnosti za povečevanje dostopnosti knjižnične dejavnosti za vse ciljne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami, kot so: brezplačne ali znižane članarine, prilagojeni izposojevalni roki, dostava gradiva na dom, bibliobusna služba, organiziranje premičnih zbirk gradiva, branje na domu, obiskovanje domov upokojencev, bivalnih skupnosti, tečaji informacijskega opismenjevanja za posebne skupine uporabnikov, biblioterapevtski programi za osebe s težavami v duševnem zdravju, tolmačenje prireditve, ki jih organizirajo knjižnice, oddaljen dostop do e-gradiva, organiziranje učne pomoči otrokom s specifičnimi učnimi težavami itd. Knjižnice so v letu 2015 sodelovale tudi z varstveno-delovnimi centri, domovi za starejše občane in osnovnimi šolami s prilagojenimi programi in jim nudile različne oblike sodelovanja: izposojajo gradiva, dostop do informacij, skupinske ogleda knjižnice, predstavitev knjižničnega gradiva, bralno-pripovedovalne ure, (posebej prilagojeno) bralno značko, računalniško opismenjevanje, obveščanje uporabnikov o kulturnih prireditvah v knjižnici, prireditveno dejavnost (**MK**, ukrep 3.1, 3.2 ter 4.13, 8.1, 8.2, 8.3, 8.7, 8.10).

Slovenske splošne knjižnice poročajo o naslednjih aktivnostih s področja dostopnosti za invalide, izvedenih v letu 2015:

- V Knjižnici Črnomelj so izvedli projekt z naslovom *Drugačne pravljice*, ki je bil namenjen mladostnikom in odraslim s posebnimi potrebami (osebe z duševnimi ali telesnimi motnjami) oz. varovancem VDC Črnomelj ter učencem osnovne šole s prilagojenim programom. Namen in cilj projekta sta bili promocija knjige, branja in pripovedovanja ter spodbujanje druženja, komuniciranja in medsebojnega sodelovanja.
- Knjižnica Domžale je v sodelovanju s tamkajšnjim domom upokojencev in Kulturnim domom France Bernik izvedla projekt z naslovom *Alzheimer caffè*.
- V Mestni knjižnici in čitalnici Idrija so napise na vhodih v knjižnico prilagodili slabovidnim osebam.
- V Knjižnici Franceta Balantiča Kamnik so zaradi višinskih in globinskih ovir namestili označevalni material za talne oznake, vodilne linije, poti in stopnišča. Oznake so namenjene

starejšim in slabovidnim osebam. Steklena vrata, ki jih avtomatsko odpira senzor, so označili z barvnimi črkami, pri čemer je viden tudi rob odpiranja. V knjižnici imajo *Kotiček za oklevajoče bralce* (na otroškem oddelku), kjer so dostopne informacije o disleksiji, seznam dostopne literature v knjižnicah, sezname knjig za lažje branje (za otroke s specifičnimi učnimi motnjami, dislektike oz. tiste, ki neradi berejo). Gradivo, ki je primerno za oklevajoče bralce in za dislektike, so označili z barvnim piktogramom na hrbtni strani. V knjižnici je na voljo tudi povečevalnik zaslonske slike DOLPHIN. Gre za posebno programsko opremo, ki s povečanjem zaslonske slike omogoča dostop do elektronskih oblik besedil ter omogoča uporabo računalnika, upravljanega s pomočjo tipkovnice in govorno podporo (sintetizator govora). S tem pripomočkom uporabnikom s slabšim vidom omogočajo uporabo javno dostopnih računalnikov v knjižnici. V letu 2015 so začeli tudi z *Drugačnimi zgodbami* – bralnimi uricami za odrasle s posebnimi potrebami. Osrednji del vsakega srečanja je branje različnih literarnih zvrsti, kateremu sledi pogovor o prebranem. Pripravljene teksti so bili vsebinsko povezani z dogodki v mesecu srečanja. Tako so poskušali knjige približati ljudem, ki težko berejo ali sploh ne morejo brati, obenem pa so si z bralnimi uricami prizadevali okrepiti medsebojne odnose in izboljšati kakovost življenja ter socialno vključenost ljudi s posebnimi potrebami.

- Zaradi arhitekturnih ovir Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper ni dostopna funkcionalno oviranim obiskovalcem, zato so jim omogočili dostop do knjižnice prek e-točk in z možnostjo izposoje in vračila gradiva s pomočjo knjigomata v pritličju stavbe. Gibalno oviranim obiskovalcem so uredili dostop s posebnim vhodom s klančino.
- V Mestni knjižnici Kranj so za slepe in slabovidne uporabnike uredili poseben *Očem prijazen kotiček* z zvočnimi knjigami, knjigami v povečanem tisku in knjigami v Braillovi pisavi ter s prav njim prilagojeno posebno opremo. V okviru projekta z naslovom *Modro brati in kramljati* so organizirali tedenska bralna srečanja za starejše osebe, uporabnike s poškodbo glave ter slepe in slabovidne. V krajevnih knjižnicah ter v domovih upokojencev v Kranju in okolici je organizirano delovalo 15 bralnih skupin, ki jih je obiskovalo skupaj 189 aktivnih udeležencev, vodili pa so jih strokovni delavci knjižnice in 18 usposobljenih prostovoljcev-voditeljev.
- V Valvasorjevi knjižnici Krško so v sodelovanju z Društvom gluhih in naglušnih Posavja v letu 2015 izvajali projekt z naslovom *Živim in se veselim s knjižnico*. Poleg tega so organizirali bralno-pripovedovalne ure, skupinske ogleda knjižnice in bralno značko.
- V Knjižnici Lenart so za slepe in slabovidne pridobili elektronsko ročno lupo ter elektronsko lupo.
- V Mestni knjižnici Ljubljana imajo posebno *Zbirko Vid* z gradivom s povečanim tiskom, zvočnimi knjigami na avdiokasetah in CD- glasbenih nosilcih.
- V Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto so za člane Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Novo mesto snemali zvočne knjige na zahtevo.
- Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ima parkirišče, sanitarije in druge prostore, ki so prilagojeni invalidom. Steklene površine in stopnišča so opremili s fluorescentnimi nalepkami. V letih 2014 in 2015 so v študijskem oddelku Knjižnice Ivana Potrča Ptuj namestili šest novih delovnih postaj NComputing s programskim okoljem Windows, ki slabovidnim uporabnikom omogoča boljše delovne razmere na osebem računalniku in lažji dostop do informacij po spletu.
- V Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem so s slušno zanko opremili razstavišče in Kuharjevo dvorano, kjer poteka večina prireditvev. Tako imajo gluhi in naglušni uporabniki možnost brez težav spremljati prireditve.
- V Kosovelovi knjižnici Sežana so izvedli Magajново bralno značko, katere glavni cilj je bil izboljšati pismenost uporabnikov s posebnimi potrebami na širšem območju Krasa.
- Ljudje z okvaro vida se pogosto izogibajo socialnim stikom, zato so v Knjižnici Velenje ustanovili bralni krožek *Moč branja*.
- Knjižnica Mileta Klopčiča Zagorje ob Savi je v letu 2015 uredila klančino, ki omogoča dostop do oddelka za odrasle tudi gibalno oviranim. Knjižnica je skupaj z VDC vodila projekt vodene bralne značke za uporabnike s posebnimi potrebami z naslovom *Berite z nami*. Sodelujoči so enkrat na mesec obiskali knjižnico, se vanjo včlanili, vsak mesec brali knjige na določeno

temo, nato pa prebrane knjige predstavili s pripovedovanjem ali s pomočjo likovnega izražanja. Ob koncu projekta so sodelujoči prejeli priznanja (**MK**, ukrep 3.1, 3.2 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 4.9, 4.13, 8.1, 8.3, 8.7).

Dogodki

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) je organiziral oz. sodeloval pri naslednjih dogodkih, ki so bili namenjeni povečanju dostopnosti kulturne dediščine invalidom, zlasti senzorno oviranim, s področja uprizoritvene umetnosti:

- V letu 2015 letu je po šestih letih na ulicah Škofje Loke ponovno zaživel Škofjeloški pasijon. Da bi pomen, vsebino in podobo tega edinstvenega kulturnega dogodka približali tudi senzorno oviranim osebam, je Slovenski gledališki inštitut v sodelovanju s Pasijonsko pisarno pripravil veččutno delavnico. Med drugim so udeležencem predstavili taktilno maketo Škofjeloškega pasijona.
- Jeziki gledališča, vodstvo z gluho vodičko v slovenskem znakovnem jeziku po stalni razstavi Slovenskega gledališkega inštituta z naslovom *HOJA ZA GLEDALIŠČEM – od jezuitov do Cankarja*. Gledališka predstava ni spregovorila le z besedilom in govorom, temveč na različne druge načine. Udeleženci vodstva so spoznali izrazna sredstva gledališča, od mimike in scene do odrskega govora, ter se seznanili z njihovim razvojem v zgodovini gledališča.
- Delavnica za gluhe *Obleka naredi človeka* je udeležencem predstavila kostum kot eno izmed izraznih sredstev gledališča. Ogledali so si, kako so se odrska oblačila skozi stoletja spremenila in kaj sporočajo kostumi v gledališču. Sledile so manjše preobrazbe z oblačili in dodatki, s katerimi so udeleženci lahko preizkusili različne vloge. Kot zaključek so se po skupinah preizkusili tudi kot kostumografi in pripravili štiri domiselne predstavitve. Delavnico so obiskali dijaki Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana skupaj s udeleženci projekta *SignArts* (Erasmus+) iz različnih evropskih držav (Turčija, Italija, Litva in Slovenija).
- Program *Gledališče na dotik* je potekal na stalni razstavi Slovenskega gledališkega muzeja in udeležencem prek tipa približal zgodovino gledališča na Slovenskem. Udeleženci so tako spoznali različne prostore gledališča in preizkusili odrske elemente. Tipne slike, makete in modeli so pripomogli k drugačnemu doživljanju vsebin in k večji dostopnosti razstave tudi za senzorno ovirane osebe. Vodstva so se udeležili gluho-slepi iz društva DLAN (**MK**, ukrep 3.1, 3.2 ter 4.9.4.13).

MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost. V letu 2015 se je v Slovenskem etnografskem muzeju končal dveletni evropski projekt *Dostopnost muzejev ranljivim skupinam obiskovalcem*. Dobre prakse projekta bodo prenesli v druge muzeje. Ob koncu projekta so izdali tudi publikacijo *Elaborat o dostopnosti in zagotavljanju tehničnih pogojev za vzpostavitev dostopnosti do kulturne dediščine* (Slovenski etnografski muzej, Ljubljana 2015). Pristojna sekretarka za državne muzeje je dne 15. 9. 2015 sodelovala na simpoziju *Gledališča, prisluhnite! Tudi gluhi in naglušni želimo uživati kulturne dobrine* s predavanjem *Vzporednice dostopnosti do kulturne dediščine in dostopnosti do gledališč*, sodelovala je tudi v oddaji Radia Slovenije *Tudi gluhi in naglušni želijo uživati kulturne dobrine* ter z referatom *Dostopnost muzejev slepim in slabovidnim* dne 2. 3. 2015 sodelovala v pogovoru za okroglo mizo v Moderni galeriji ob razstavi, namenjeni slepim obiskovalcem. Pripravila je tudi strokovni članek za glasilo *Etnolog* z naslovom *Dostopnost ranljivih skupin obiskovalcev do etnoloških zbirk* (**MK**, ukrep 3.1, 3.2).

Na **MK** so v **Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice** v letu 2015 zabeležili naslednje pomembnejše dogodke v zvezi z zagotavljanjem fizične in informacijsko komunikacijske dostopnosti za invalide:

- V torek, 15. 9. 2015, je v dvorani Slovenskega gledališkega inštituta potekal strokovni simpozij o gluhih in naglušnih z naslovom *Gledališča, prisluhnite! Tudi gluhi in naglušni želimo uživati v kulturnih dobrinah*. Simpozij je bil sestavljen iz naslednjih treh sklopov: 1) Pravice gluhih in naglušnih – predpisi, potrebe in dejansko stanje, 2) Dostopnost gledaliških predstav gluhim in naglušnim v praksi in 3) Gledališka produkcija gluhih in naglušnih. Osrednji namen

strokovnega posveta je bil analizirati stanje dostopnosti uprizoritvene umetnosti za osebe z okvaro sluha. Na simpoziju so bila sprejeta naslednja priporočila: 1) prireditvene prostore slovenskih gledališč opremiti z vgrajenimi ali mobilnimi indukcijskimi zankami za naglušne osebe, 2) gluhim obiskovalcem s pomočjo tolmačenja v slovenski jezik ali z nadnapisi omogočiti nemoteno spremljanje gledaliških predstav in 3) vse javne (kulturne) ustanove oz. njihove prostore, ki so dostopni osebam z okvaro sluha, opremiti s posebnimi nalepkami (motiv prečrtanega ušesa bele barve na temno modri podlagi).

- Dne 18. 9. 2015 je Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice prejela zaprosilo delovne Skupine za kulturo pri Svetu invalidov Mestne občine Maribor za podatke že opravljenih analiz dostopnosti kulturne infrastrukture za invalide in za posredovanje predlogov za izboljšanje stanja dostopnosti javne kulturne infrastrukture za invalide. Na zaprosilo so pripravili daljši odgovor v obliki dveh točk. V prvi točki so predstavili analize, ki so bile že opravljene, in na kratko opredelili njihovo vsebino ter opisali načrtovane aktivnosti Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice na tem področju v naslednjih letih. V okviru druge točke so predstavili predloge konkretnih ukrepov za izboljšanje stanja fizične in informacijsko-komunikacijske dostopnosti javnih (kulturnih) ustanov, javnih zavodov ter druge javne (kulturne) infrastrukture za pripadnike različnih skupin invalidov in oseb s posebnimi potrebami, vključno z dostopnostjo do kulturnih dobrin in vključenostjo invalidov v delo na področju kulturne in umetniške ustvarjalnosti. Predlogi ukrepov so bili predlagani na naslednjih ravneh: 1) na ravni javnih ustanov oz. javnih zavodov, 2) na področju medijev, 3) na ravni lokalnih skupnosti (četrtnih skupnosti, občin in mestnih občin), 4) na ravni države oz. v okviru organov državne (javne) uprave ter 5) na meddržavni oz. mednarodni ravni (**MK, ukrep 3.1, 3.2**) (glej Prilogo B4).

Kvantitativni podatki

MZI – Pomorska inšpekcija Uprave RS za pomorstvo je v letu 2015 opravila inšpekcijski nadzor z vidika varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na treh slovenskih potniških ladjah: Portorož, Burja in Laho. Ladje so pregledali v skladu z 10. členom *Pravilnika o potniških ladjah (Uradni list RS št. 23/11)* in direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Ugotovili so, da so dostopi na ladje in prehodi v ladijske prostore primerni ter da vse tri ladje v okviru svojih tehničnih zmogljivosti ustrezajo kriterijem prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo (**ukrep 3.2, 3.5**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Za zagotavljanje fizične dostopnosti javnih ustanov s področja uprizoritvene umetnosti ter za zagotavljanje dostopa do posebne opreme za invalide in druge uporabnike s posebnimi potrebami v njihovih prostorih bi bila potrebna finančna sredstva za prestrukturiranje zmogljivosti javnih ustanov, da bi se zagotovila ustrezna tehnična infrastruktura, ki bi ustvarila možnosti za bivanje in polne vključenosti v življenje. Glede na to, da v letu 2015 za investicijsko vzdrževanje v gledališčih (nacionalnih in občinskih) iz državnega proračuna ni bilo zagotovljenih sredstev, implementacija teh ciljev ni bila možna. Dodatna finančna sredstva bi bila potrebna tudi za specifična prilagajanje vsebin, programov javnih ustanov, ki bi omogočala dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam invalidov oz. oseb s posebnimi potrebami (**MK, Sektor za umetnost – uprizoritvena umetnost (gledališča), ukrep 3.1, 3.2**).

Večina muzejev in arhivov ima svoje prostore v zgodovinskih objektih, na katerih so vsi posegi zaradi upoštevanja kulturnovarstvenih pogojev zelo dragi, tako da bi bile potrebne večje investicije, ki bi izboljšale fizično dostopnost do njihovih zgradb in prostorov, vključno s sanitarijami (npr. dvigalo, klančine, držala) (**MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost, ukrep 3.1**).

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice predlaga, da se pri obeh zgradbah MK (na Maistrovi 10 in Metelkovi 4) ustrezno uredi dostop do stavb in prostorov za slepe in slabovidne

obiskovalce (postavitve talnih oznak, namestitve tabel z napisi v Braillovi pisavi pri vhodu v obe zgradbi ter pri vseh v prostore različnih NOE MK oz. pri vseh v prostore organov v sestavi MK). Pri vseh tistih javnih (kulturnih) ustanovah, ki še vedno niso dostopne gibalno, senzorno in intelektualno oviranim osebam ali ki so jim dostopne samo deloma, predlagajo, da se v najkrajšem možnem času začne z izvedbo ustreznih (fizičnih) prilagoditev. Za izboljšanje informacijsko-komunikacijske dostopnosti za senzorno in intelektualno ovirane osebe pa predlagajo, da se javnim (kulturnim) ustanovam zagotovi dodatna sredstva za nabavo nove, sodobne posebne opreme za senzorno in intelektualno ovirane osebe, ki jim omogoča prost in neoviran dostop do posebej njim prilagojenih gradiv, predmetov in vsebin (**MK, ukrep 3.1, 3.2**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

NSIOS je skupaj s Svetom za elektronske komunikacije in Mednarodno zvezo za telekomunikacije, ki je agencija Združenih narodov, pripravil mednarodno konferenco o dostopnosti interneta in televizije. Deležnikom so predstavili kritično mnenje SEK o tem področju, povzeli obveznosti iz MKPI in *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov*, predstavili predlog *Direktive o dostopnosti spletišč javnega sektorja* in Evropskega akta o dostopnosti. Deležnike so seznanili tudi s tehnološkimi platformami na tem področju in uveljavljenimi standardi. Dogodek je bil tudi prvi v Sloveniji, ki je bil tako v živo kakor v neposrednem prenosu prek interneta dostopen vsem vrstam invalidov. Konferenco je NSIOS kasneje nadgradil s pobudo za medresorsko delovno skupino za dostopnost do elektronskih medijev, v kateri bodo skupaj z drugimi deležniki na enem mestu združili razpršeno znanje, informacije in resurse ter s progresivno realizacijo dosegli optimalno dostopnost vsebin, načrtujejo pa tudi pobudo za vzpostavitev komercialne ponudbe za opremljanje video posnetkov na spletnih straneh javnega sektorja s podnaslavljanjem »closed captioning« za naglušne (**NSIOS, ukrep 3.3**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da se je leta 2015 iztekel dvoletni rok, ki ga je Ustavno sodišče po uspešni pobudi za presojo *Zakona o volitvah v DZ* naložilo zakonodajalcu, da uskladi zakon z ustavo. Vsa volišča bi morala biti dostopna vsem takoj po sodbi. Ob razumevanju nujnosti postopnega napredka je različnim deležnikom predlagal sodelovanje pri uresničevanju sodbe. S pomočjo Državne volilne komisije so vsem voliščem poslali vprašalnike, ki so pokazali, da je v večini primerov dostopnost mogoče zagotoviti z minimalnimi spremembami, ki ne terjajo posebnih finančnih sredstev, vendar za to trenutno ni posebne volje niti jasnega političnega signala.

NSIOS je sodeloval pri pripravi priročnika o ravnanju z invalidi za zaposlene v javnem prevozu in redno poudarjal problem dostopnosti javnega prevoza v medmestnem avtobusnem in vlakovnem prometu.

Na Adrio Airways so naslovili pobudo za poenostavitev postopka najave potnikov na invalidskih vozičkih v letalskem prometu in z letališčem Jožeta Pučnika našli rešitev, da lahko uporabniki električnih vozičkov nad 68 kg, ki jih ni moč razstaviti, brez zapletov potujejo z letališča na Brniku (**NSIOS, ukrep 3.2**).

Ob objavi predloga Evropskega akta o dostopnosti je **NSIOS** vse deležnike, posebej pa slovenske poslance v Evropskem parlamentu, seznanil z ozadjem, pomenom in implikacijami predlagane direktive in bil deležen vse njihove podpore, enako tudi ob redukciji predloga Evropske direktive o spletiščih javnega sektorja s strani Evropskega sveta.

Prek različnih kanalov komuniciranja in z uporabo socialnih omrežij je NSIOS v sodelovanju s članicami ozaveščal ciljne javnosti in izpostavljaj aktualne teme. Z RTV Slovenija je sodeloval pri

nadaljnem razvoju spletnega mesta,³⁰ predvsem pa pri zagotavljanju dostopnosti elektronskih medijev (*NSIOS, ukrep 3.2*).

Uresničevanje tretjega cilja

Na področju dostopnosti so v letu 2015 potekale številne aktivnosti, o katerih so poročali predvsem MK, MOP, MZIP in NSIOS, kljub temu pa ostaja dostop do grajenega okolja ter informacij in komunikacij še vedno problematičen.

MK opozarja na problematiko pomanjkanja finančnih sredstev za zagotavljanje fizične dostopnosti javnih ustanov s področja uprizoritvene umetnosti ter za zagotavljanje dostopa do posebne opreme za invalide in druge uporabnike s posebnimi potrebami. Potrebna bi bila finančna sredstva za prestrukturiranje zmogljivosti javnih ustanov, da bi invalidom zagotovili ustrezno tehnično infrastrukturo, tako da bi se lahko polno vključili v življenje.

NSIOS opozarja na nedostopnost volišč in problematiko dostopnosti do elektronskih medijev.

---

³⁰ <http://www.rtvsllo.si/dostopno/>

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom ustave vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za razvoj človeka in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato je nujno zagotavljanje ukrepov za odpravljanje tovrstnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalo od vrtcev, osnovne šole, splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila Zakona o osnovni šoli ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki omenjenemu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe ter spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.2 zagotavljanje mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.3 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.4 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.5 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke v programu z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje prostorskih in tehničnih možnosti za izvajanje programov vzgoje in izobraževanja ter prilagojenega prevoza;
- 4.9 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju;
- 4.10 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.11 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo;

- 4.12 zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.13 spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), SOUS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK, MDDSZ,³¹ MIZŠ

Zakonodaja v pripravi

MDDSZ poroča, da je bil v letu 2015 pripravljen *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o štipendiranju (ZŠtip-1A)*³², ki je bil 5. 2. 2016 tudi sprejet (*ukrep 4.1*).

MIZŠ je trenutno v fazi sprememb in dopolnitev *Zakona o visokem šolstvu*, pri čemer je ena izmed glavnih točk financiranje, na podlagi katerega naj bi v prihodnje VS dobilo več sredstev (*ukrep 4.1*).

Programi

MDDSZ poroča, da je v okviru projekta, sofinanciranega iz sredstev Evropskega sklada *Razvoj in promocija storitev ter pripomočkov za vseživljenjsko karierno orientacijo brezposelnih, drugih iskalcev zaposlitve in neaktivnih*, ZRSZ v letu 2015 nadaljeval izvajanje programa za spodbujanje neaktivnih oseb (med katerimi so tudi delovni invalidi), ki so dalj časa oddaljene od trga dela, za njihovo vrnitev oz. ponovni vstop na trg dela oz. druge izhode, s poglobljeno individualno in skupinsko obravnavo (npr. vključevanje v ukrepe APZ, usposabljanje in izobraževanje). Program so v letu 2015 izvajali še štirje zunanji izvajalci, novih vključitev ni bilo. Med udeleženci je bilo po podatkih iz Evalvacije programa Spodbujanje neaktivnih oseb, ki so dalj časa oddaljene od trga dela, za njihovo vrnitev oz. ponovni vstop na trg dela s poglobljeno individualno in skupinsko obravnavo, katere naročnik je bil ZRSZ, izvajalec pa IRSSV, **91,1 % prejemnikov nadomestila ZPIZ** in 8,9 % prejemnikov DSP. Cilji programa so tudi spodbujanje razvoja novih programov, ki bodo odgovarjali na specifične potrebe te ciljne skupine. Evalvacija je dostopna na spletnem mestu IRSSV.³³

Junija 2015 je IRSSV po naročilu MDDSZ pripravil poročilo *Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije*. Namen poročila je bil opredeliti socialno aktivacijo, jo umestiti v obstoječi sistem in prakse, identificirati ciljne skupine, njihove ključne problematike in potrebe, poiskati že obstoječe dobre prakse in opredeliti ključne elemente za programe socialne aktivacije. Poročilo je podlaga za pripravo in zagon novih programov socialne aktivacije v finančni perspektivi 2014–2020³⁴ (*ukrep 4.5*).

Sredstev za izvajanje programa za neaktivne v okviru projekta, ki so bila zagotovljena iz Evropskega socialnega sklada, je bilo 3,344.962 EUR, od tega je bilo dejansko porabljenih 2,468.057 EUR. Celotna vrednost projekta je bila po zadnji finančni uskladitvi 6,974.683,40 EUR, od tega 85 % iz sredstev evropske kohezijske politike. Glede na to, da se podatki o porabljenih sredstvih ne spremljajo po statusu invalidne osebe, ni podatkov o tem, koliko sredstev je bilo porabljenih za invalide.

³¹ MDDSZ opozarja, da ukrep 4 v Cilju 4 ni v pristojnosti MDDSZ, Direktorat za trg dela in zaposlovanje. Ukrepa 1 in 5 sodita v pristojnost Direktorata za trg dela in zaposlovanje, Sektor za vseživljenjsko učenje in štipendiranje.

³² <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2016-01-0282> (Uradni list RS, št. 8/2016)

³³ http://www.irssv.si/upload2/Spodbujanje%20neaktivnih_koncno%20porocilo.pdf

³⁴ http://www.irssv.si/upload2/Porocilo%20socialna%20aktivacija_koncno.pdf

Program *Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih 2011* se je začel izvajati leta 2011 pri upravičencu Javnem skladu RS za razvoj kadrov in štipendije. Do konca leta 2014 je bilo v okviru programa objavljenih pet javnih pozivov upravičenca za sofinanciranje projektov usposabljanja in izobraževanja za zaposlene pri delodajalcih. V letu 2014 je upravičenec pripravil in objavil peto javno povabilo za izvedbo projektov usposabljanja zaposlenih v podjetjih. Na javno povabilo so lahko delodajalci oddali vlogo za usposabljanje zaposlenih invalidov, ki so bili ena od ciljnih skupin povabila.

Program poteka po pravilih državnih pomoči v skladu z *Uredbo komisije (ES) št. 800/2008*, ki določa, da se stopnja sofinanciranja poveča za 10 odstotnih točk, če je usposabljanje namenjeno invalidom.

V letu 2015 ni bilo novih vključitev v program. V okviru programa je bilo skupaj vključenih 17.131 oseb v 27.827 usposabljanj, od tega 74 invalidnih oseb v 554 programov usposabljanj.

Celotna vrednost programa je znašala 9,939.688,31 EUR, od tega 85 % iz sredstev evropske kohezijske politike. Sredstva so bila realizirana v višini 9,828.152,24 EUR. Glede na to, da se podatki o porabljenih sredstvih ne spremljajo glede na status vključene osebe, ni podatkov o tem, koliko sredstev je bilo porabljenih za invalidne osebe (*MDDSZ, ukrep 4.5*).

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) je v letu 2015 sodeloval v procesu usposabljanja v okviru projekta *Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam*,³⁵ ki ga je vodil Slovenski etnografski muzej (*MK, ukrep 4.9, 4.13 ter 3.1, 3.2, 5.2, 5.3, 8.1 8.2*).

Z realizacijo projekta z naslovom *Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam*, ki ga je izvedel Slovenski etnografski muzej iz finančnih sredstev Evropskega socialnega sklada v obdobju od septembra 2013 do decembra 2015, so bile udeležene teoretične smernice najširše dostopnosti do muzejskih zbirk, predstavljene v strokovnih publikacijah. Projekt je bil namenjen vzpostavitvi dobrih praks na treh področjih muzejskega dela: pri usposabljanju za delo, dostopnosti muzejskih zbirk in edukativnosti. Prioritetni cilj projekta je temeljil na izvajanju strokovnega in operativnega usposabljanja oseb iz ranljivih skupin za opravljanje nalog muzejske javne službe. Vodilo pri oblikovanju programov usposabljanja novo zaposlenih na projektu za opravljanje nalog kustosa pedagoga je bilo usmerjeno v snovanje, razvijanje in izvajanje inkluzivnih pedagoško-andragoških etnoloških programov. Ključni cilj, zagotavljanje trajnostnih učinkov projekta, pa je bilo usposabljanje muzejskih delavcev in pridobivanje specialnega strokovnega znanja, veščin in praktičnih izkušenj; tako naj bi vzpostavili dobre prakse dela z osebami iz ranljivih skupin v državnih muzejih, ki se bodo prenesle tudi v druge slovenske muzeje in na druga področja kulture (*MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost, ukrep 4.4, 4.6, 4.9, 4.13 ter 3.1, 3.2, 5.2, 5.3, 8.1*).

V vseh splošnih knjižnicah so v letu 2015 intenzivirali predstavitve portala *Biblos*, izposojajo e-knjig, uporabo bralnikov ter mobilnih naprav za dostop e-knjig na daljavo (*MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost, ukrep 4.6, 4.7, 4.9, 4.13 ter 3.1, 3.2, 8.1, 8.2, 8.3, 8.7*).

Slovenske splošne knjižnice so posredovale podatke o aktivnostih, ki so jih izvedle v letu 2015:

- Mestna knjižnica Ljubljana je izvedla začetni in nadaljevalni tečaj slovenskega znakovnega jezika v skupnem obsegu 30 ur, ki ga je obiskalo 18 udeležencev.
- Še posebej so bili na tem področju aktivni v Mariborski knjižnici, kjer imajo vzpostavljen sistem obveščanja o knjižničnih prireditvah in dejavnostih za člane vseh društev invalidskih organizacij v Mariboru in okolici. Mesečna obvestila o prireditvah pripravljajo in posredujejo v ustreznem formatu za slepe in slabovidne. Mariborska knjižnica aktivno sodeluje tudi pri Svetu invalidov Mestne občine Maribor, ki je posvetovalno telo župana, ter v posvetovalnih skupinah za kulturo, vzgojo in izobraževanje, kar jim omogoča možnost skupnega načrtovanja knjižničnih aktivnosti v sodelovanju s predstavniki različnih invalidskih društev.

³⁵ Operacijo je delno financirala Evropska unija, in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se je izvajala v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete »Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti«, prednostne usmeritve »Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti«.

- Eden izmed projektov, ki so bili namenjeni prepoznavanju vloge knjižnic pri socialnem vključevanju, je bil tudi projekt ozaveščanja polnočutnih otrok o slepih in slabovidnih z naslovom *Zmoremo – čez ovire do oviranih*, ki ga je izvajala Knjižnica Antona Tomaža Linhartaradovljica.
- Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem je v sodelovanju z Zavodom Risa in CUDV Črna na Koroškem pripravila že drugi posvet o lahkem branju, na katerem so bili predstavljeni teoretična izhodišča in primeri dobrih praks pri zagotavljanju dostopnosti informacij vsem, ki imajo težave pri branju, pisanju in razumevanju besedil. Udeležili so se ga referenti in slušatelji iz vse Slovenije.
- V Kosovelovi knjižnici Sežana so gostili gibalno ovirano študentko bibliotekarstva s Filozofske fakultete v Ljubljani, ki je predstavila tutorstvo za študente s posebnimi potrebami.
- Knjižnica Pavla Golie Trebnje je organizirala četrto srečanje z naslovom *Poti do knjige*, na katerem so obravnavali tematiko bralne značke in bralnih klubov za odrasle, ki vključujejo tudi uporabnike s posebnimi potrebami.
- V Knjižnici Velenje sta dve knjižničarki opravili začetni tečaj znakovnega jezika za gluhe. Poleg tega so na otroškem oddelku uredili kotichek, kjer so med drugim nudili tudi učno pomoč otrokom s specifičnimi učnimi težavami (**MK**, ukrep 4.6, 4.7, 4.9, 4.13 ter 1.1, 1.2, 1.5, 3.1, 3.2, 8.1, 8.3, 8.7, 8.10).

Narodna in univerzitetna knjižnica je v novembru 2015 predstavila novosti v knjižničnem sistemu, med drugim tudi *Možnosti vključevanja knjižnice za osebe z oviro branja v knjižnični sistem* (**MK**, ukrep 4.7, 4.9 ter 3.2).

Dogodki

V marcu 2015 se je pristojni svetovalec koordinator za področje invalidske problematike na MK udeležil *Kulturnega bazarja 2015* v Cankarjevem domu v Ljubljani, in sicer predstavil kulturnega projekta o dostopnosti muzejev za pripadnike ranljivih družbenih skupin, ki je bil sofinanciran iz Evropskega socialnega sklada (**MK**, **Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice**, ukrep 4.6 ter 3.1, 3.2).

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne je v letu 2015 organizirala dva simpozija (12. 2. 2015 in 26. 5. 2015). Na prvem so sodelujoči s strokovnimi prispevki obravnavali izjemne dosežke Minke Skaberne ter ob tem izpostavili problematiko slepih in slabovidnih, na drugem pa so poznavalci spregovorili o tehnologijah, ki slepim in slabovidnim omogočajo lažje branje in delovanje (govorna sinteza) ter predstavili nekaj dobrih praks na področju razvoja tehnologij za ljudi z okvaro vida. Knjižnica je 12. 11. 2015 organizirala tudi srečanje s predstavitvijo rezultatov projekta z naslovom *Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne*, ki postavljajo trdne temelje za nadaljnji razvoj nacionalne knjižnice slepih in slabovidnih pri nas (**MK**, ukrep 4.6, 4.7, 4.9 ter 3.2, 8.1, 8.8).

Kvantitativni podatki

V skladu z zakonom o štipendiranju štipendistu, ki mu je dodeljena državna štipendija, pripada tudi dodatek za štipendista s posebnimi potrebami v višini 50,00 EUR mesečno. Štipendist s posebnimi potrebami je tisti, ki mu je priznana invalidnost oz. telesna okvara na podlagi odločbe Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ali Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje v skladu s predpisi, ki urejajo področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ali za katerega je enemu od staršev priznan dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo po predpisih, ki urejajo družinske prejemke, ali štipendist, ki je usmerjen v prilagojen program vzgoje in izobraževanja v skladu z zakonom, ki ureja usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Odločba o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami velja za otroke do polnoletnosti, izjemoma tudi za polnoletne od 21 do 26 let starosti. Za izobraževanje na prvi in drugi stopnji oz. na fakulteti navedene odločbe o usmeritvi ni mogoče pridobiti. V letu 2015 je dodatek prejelo 1727 štipendistov, kar znaša skupaj

86.350,00 EUR. Sredstva so zagotovljena na proračunski postavki 7054 – Štipendije: državne, Zoisove in Nagrade za trajnostni razvoj (**MDDSZ**, ukrep 4.1).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MIZŠ se je v preteklem letu aktivno lotilo reševanja problematike prevoza študentov invalidov ter gluhih študentov s tolmačem.

Pri reševanju vprašanja prevoza študentov invalidov se je MIZŠ pri iskanju rešitve sestal s predstavniki MDDSZ. *Zakon o visokem šolstvu* je v členu 73. c urejal subvencioniranje prevozov študentov, člen pa sta razveljavila oz. črtala *Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 62/10)* v pristojnosti MDDSZ ter pozneje še *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prevozih v cestnem prometu (Uradni list RS, št. 57/12)*, ki spada v resorno pristojnost MZI. Navedeni ministrstvu sta tako v smislu enotnega urejanja problematike uveljavljanja pravic iz javnih sredstev in prevozov prevzeli tudi pristojnost urejanja prevozov študentov s posebnimi potrebami. S tem namenom je MIZŠ tudi preneslo načrtovana sredstva za ta namen za leto 2014 v pristojnost MDDSZ. Septembra leta 2013 je bilo dogovorjeno, da bo MDDSZ v *Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS)* ustrezno uredilo, da bodo gibalno ovirani študenti upravičeni do brezplačnega prilagojenega prevoza. Pravico do brezplačnega prilagojenega prevoza bi s tem imeli študenti, ki imajo status študenta s posebnimi potrebami, pridobljen zaradi težke ali težje gibalne oviranosti, izkazane z odločbo o usmeritvi oz. mnenjem invalidske komisije ZPIZ. ZUPJS obravnavane problematike ni odpravil, temveč je MDDSZ v letih 2014 in 2015 le objavilo razpisa za sofinanciranje Društva invalidov Slovenije z namenom sofinanciranja prevoza študentov invalidov. MIZŠ meni, da problem ni ustrezno rešen, zato je decembra 2015 sklical sestanek s predstavniki MDDSZ, v kratkem pa se bo predvidoma sestal še s predstavniki MZI glede rešitve vprašanja z zakonskimi ali drugimi ustreznimi popravki (**MIZŠ**, ukrep 4.8).

Glede vprašanja gluhih študentov s tolmačem je bila na Direktorat za visoko šolstvo naslovljena prošnja za srečanje s sekretarjem Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije v zvezi z dostopanjem gluhih študentov s tolmačem do študijskih vsebin. Zveza je izrazila zaskrbljenost, da naj bi nekatere fakultete ne omogočale plačila tolmača za gluhe študente na fakulteti, nekatere fakultete pa naj bi izražale skrb, da ne bodo prejele plačila za tolmača, ki ga omogočajo gluhemu študentu. Direktorat za visoko šolstvo je zato sklical sestanek z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije ter s predsednikom Komisije za študente s posebnimi potrebami na Univerzi v Ljubljani. Direktorat za visoko šolstvo meni, da *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika (Uradni list RS, št. 96/2002)* jasno določa, da so izvajalci javne službe dolžni zagotoviti gluhi osebi tolmača za znakovni jezik na zahtevo ali po uradni dolžnosti, takoj ko gluha oseba predloži na vpogled dokument, s katerim ji je priznana pravica do tolmača. Javni in koncesionirani visokošolski zavodi morajo tako za gluhe študente na njihovo prošnjo zagotoviti tolmača znakovnega jezika oz. na podlagi izdelanega individualiziranega načrta gluhemu študentu omogočiti sporazumevanje na drugačen način, ki je sprejemljiv za gluhega študenta. Sredstva za tolmače gluhim študentom visokošolski zavodi zagotavljajo iz sredstev za študijsko dejavnost, kot določa *Uredba o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov (uradni list RS, št. 7/2011)* (**MIZŠ**, ukrep 4.6 in 4.9).

Uresničevanje četrtega cilja

Na področju visokošolskega izobraževanja so v zadnjih letih študentom s posebnimi potrebami omogočili ustrezne prilagoditve študijskega procesa in študijskega okolja.

MIZŠ se je v letu 2015 aktivno lotilo reševanja problematike prevoza študentov invalidov ter gluhih študentov s tolmačem. Problem prevoza študentov invalidov ni bil ustrezno rešen v okviru ZUPJS, zato je MIZŠ konec leta 2015 sklical sestanek z MDDSZ in MZI glede rešitve vprašanja z zakonskimi ali drugimi ustreznimi popravki.

Problem zagotavljanja tolmača znakovnega jezika za gluhe študente se kaže v onemogočanju te pravice s strani nekaterih fakultet na eni strani, na drugi pa v problemu financiranja tolmača, saj nekatere fakultete izražajo skrb, da zanj ne bodo prejele plačila. Direktorat za visoko šolstvo je fakultetam sporočil, da morajo na podlagi Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika javni in koncesionirani visokošolski zavodi gluhim študentom omogočiti sporazumevanje na način, ki je za te študente sprejemljiv. Sredstva za tolmače morajo visokošolski zavodi zagotavljati iz sredstev za študijsko dejavnost.

MK na področju dostopnosti do kulturnih dobrin aktivno sodeluje pri vključevanju invalidov v izvajanje nalog javne službe.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno postavljajo invalida v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba zagotavljati ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in Svetovni akcijski program za mladino.

Ukrepi:

- 5.1 poenotenje strokovnih meril in postopkov pri ugotavljanju posebnih potreb ali potrebne pomoči in podpore ter pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo v inštitucijah RS (ZPIZ, ZZZS, ZRSZ, Zavod za šolstvo);
- 5.2 zagotoviti sistem podpore delodajalcem, ki zaposlujejo invalide (spodbujanje pridržanih javnih naročil, kombiniranje zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti in druge možnosti subvencioniranega zaposlovanja; vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce; omogočanje brezplačnih storitev strokovnega svetovanja delodajalcem in invalidom pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, spodbujanje prilagoditev delovnih mest in podpornega zaposlovanja ter zagotavljanje podpornih storitev za invalide z odločbo o podporni zaposlitvi);
- 5.3 izboljšanje zaposljivosti zaposlenih invalidov; zagotavljanje podpore pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida ter zagotavljanju ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide; spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, priprava programa za spodbujanje delodajalcev za ohranjanje delovnih mest in novo zaposlovanje invalidov, ki izgubijo delo v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi;
- 5.4 zagotavljanje čimprejšnje vključitve vseh brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave (vseživljenjska karierna usmeritev, programi aktivne politike zaposlovanja, storitve zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanje podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulatívni denarni prejemki za vse vključene invalide ne glede na status);
- 5.5 zagotavljanje mreže strokovne podpore za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije (izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev v območnih službah zavoda za zaposlovanje; zagotovitev mreže izvajalcev storitev zaposlitvene rehabilitacije, zmanjšanje čakalnih vrst za vključitev v storitve; spodbujanje razvoja mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja, dodatno izobraževanje in usposabljanje vseh

strokovnih delavcev, vključevanje invalidskih/nevladnih organizacij v sistem podpornih storitev v okviru podpornega zaposlovanja);

- 5.6 vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe in nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb).

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS), MJU, ZPIZ, ZRSZ, URI – Soča, ZIZRS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK, MJU, URI – Soča, ZPIZ, ZRSZ, IRSSV

Programi

ZPIZ je v letu 2015 nadaljeval s predstavitvijo pravice do poklicne rehabilitacije zavarovancem, ki so v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja izrazili željo, da bi namesto pravice do preместitve ali pravice do dela s krajšim delovnim časom izbrali pravico do poklicne rehabilitacije, in zavarovancem, ki v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja te želje niso izrazili (po mnenju predsednikov invalidskih komisij na podlagi preučitve medicinske in delovne dokumentacije pa bi ti zavarovanci lahko pridobili pravico do poklicne rehabilitacije). Na predstavitve pravice do poklicne rehabilitacije je ZPIZ povabil 631 zavarovancev. Predstavitve so pripravili delavci Oddelka za invalidsko zavarovanje in poklicno rehabilitacijo Območne enote Celje in je potekala na posamezni območni enoti ZPIZ.

ZPIZ je na URI – Soča aktivno deloval tudi v delovni skupini Povezovanje poklicne rehabilitacije kot pravice iz *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s standardi zaposlitvene rehabilitacije (ukrep 5. 3)*.

IRSSV je v letu 2015 nadaljeval s sodelovanjem v dveh mednarodnih projektih, ki nista bila del rednega letnega programa IRSSV. Gre za naslednja projekta:

- Inclusive Vocational Education and Specialised Tailor-made Training (INVESTT), katerega cilj je oskrbeti poklicne šole z informacijami in veščinami, ki pripomorejo k čim uspešnejši pripravi in podpori vseh dijakov (tudi tistih s posebnimi potrebami) za vstop na trg dela. Projekt je financiran v okviru Programa za vseživljenjsko učenje, ki poteka v okviru DG Education & Culture, izvajajo pa ga partnerji iz Avstrije, Nemčije, Belgije, Norveške in Slovenije;
- People with Learning Disabilities in the Labour Market koordinira neprofitna mednarodna organizacija CEIPES iz Palerma, vanj pa je vključenih enajst partnerjev iz desetih različnih držav (Velika Britanija, Turčija, Nemčija, Bolgarija, Madžarska, Poljska, Italija, Češka, Avstrija in Slovenija). Projekt je financiran v okviru programa Vseživljenjsko učenje (akcija Partnerstva Leonardo da Vinci). Cilj projekta je priprava enotnega modela ocenjevanja veščin ljudi z intelektualno oviranostjo in s težavami pri učenju pri prehodu na trg dela, na podlagi katerega se jim lahko priporoči primerno zaposlitev oz. program usposabljanja (*ukrepi 5.2, 5.3, 5.6*).

Raziskovalna dejavnost

ZRSZ je sodeloval z MDDSZ in Razvojnim centrom URI – Soča pri izvedbi naslednjih razvojnih nalog:

- izvajanje postopkov ugotavljanja invalidnosti in priznavanja pravic do zaposlitvene rehabilitacije po ZZRZI (pridobitev mnenja o ravni znanj, sposobnosti, interesov in delovnih navad, obravnava na Rehabilitacijski komisiji, priprava mnenja RK, priprava odločb o priznanju/zavrnitvi statusa invalida in/ali pravice do storitev zaposlitvene rehabilitacije, izvedba obračuna stroškov) (*ukrep 5.1*),

- vključevanje brezposelnih invalidov v storitve zaposlitvene rehabilitacije (priprava rehabilitacijskih načrtov, izdaja napotnic, sodelovanje na timskih obravnavah, spremljanje, evalvacija poročil, spremljanje prisotnosti, izvedba obračuna stroškov) (*ukrep 5.4*),
- ocenjevanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide (priprava ocene zaposlitvenih možnosti, odločb o zaposljivosti v podporni in zaščitni zaposlitvi ter odločb o nezaposljivosti) (*ukrep 5.2*),
- sodelovanje pri pripravi podlag za povečanje števila strokovnih timov za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje 2014–2020 (*ukrep 5.5*),
- postopna širitev mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja (*ukrep 5.5*),
- sodelovanje pri izvajanju dodatnih izobraževanj in usposabljanj strokovnih delavcev (*ukrep 5.5*),
- vključevanje invalidov v storitve Zavoda po ZUTD in ZZRZI (VKO, APZ, ZR) (*ukrep 5.4*).

URI – Soča RCZR je v letu 2015 pripravil nalogo na področju povezovanja poklicne rehabilitacije (ZPIZ) in zaposlitvene rehabilitacije, v kateri so pregledali podlage za oblike poklicne rehabilitacije kot izhode iz napotitve k izvajalcem, ki zajemajo prilagoditve delovnih mest, usposabljanje na delovnem mestu, izobraževanje na šolah, kratkotrajne oblike izobraževanja in izobraževanje ob delu (*ukrep 5.1*).

V letu 2015 je pripravil tudi nalogo na področju Mednarodne klasifikacije funkcioniranja (MKF) za sistematično analizo funkcioniranja uporabnikov storitev (rehabilitantov). Uporaba in pomen MKF na področju kompleksne rehabilitacije ter tudi poklicne in zaposlitvene rehabilitacije sta dokazana s številnimi primeri dobre prakse. MKF je kot šifrant preobširen za uporabo v vsakodnevni praksi, zato obstaja v mednarodnem prostoru že več naborov šifer za poklicno rehabilitacijo, ki so jih pripravili v različnih državah. Na podlagi svojih izkušenj ugotavljajo, da bi v prihodnje slovenski izvajalci zaposlitvene rehabilitacije uporabljali specifičen nabor šifer MKF za oceno funkcijskega stanja uporabnikov zaposlitvene rehabilitacije (**URI – Soča RCZR**, *ukrep 5.1*).

Na letni ravni spremljajo dinamiko izvajanja prilagajanja delovnih mest in podpornega zaposlovanja, kar omogoča strokovni razvoj področja oz. omogoča izboljšanje sistema podpore za delodajalce in invalide. S stalnim sodelovanjem z MDDSZ ter Javnim jamstvenim, preživitvinskim in invalidskim skladom zagotavljajo uresničevanje pravic invalidom. V letu 2015 so začeli sodelovati v mednarodnem projektu SEEDS, ki je namenjen razvoju modela podpornih storitev na področju podjetništva oz. samozaposlovanja invalidov (**URI – Soča RCZR**, *ukrep 5.2*).

S spremljanjem ustreznosti in učinkovitosti Standardov storitev zaposlitvene rehabilitacije ter njihovimi izboljšavami pripomore k izboljšanju zaposljivosti invalidov in razvijanju njihove poklicne kariere, saj se tako zaposljivost kot tudi razvoj kariere začneta že pred samo zaposlitvijo. S sodelovanjem z MDDSZ, Javnim jamstvenim, preživitvinskim in invalidskim skladom in izvajalci zaposlitvene rehabilitacije pri uveljavljanju pravice do zagotavljanja ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide razvijajo navedeno področje in dobre prakse ter pripomorejo k promoviranju ukrepa med delodajalci (**URI – Soča RCZR**, *ukrep 5.3*).

Sodeloval je tudi pri reševanju problematike oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki zaradi pomanjkanja prostora v varstveno delovnih centrih ostajajo izključeni iz strokovnih socialnih programov. Kot ena izmed možnosti za preprečevanje socialne vključenosti je tudi njihova vključitev v program socialne vključenosti, kar se bo preverjalo s pilotnim projektom v letu 2016. Nujnost prehoda so ugotovili tudi v Evalvaciji izvajanja programa socialne vključenosti v obdobju 2010–2013 (2014) (**URI – Soča RCZR**, *ukrep 5.4*).

MK je na podlagi sklepov Vlade RS št. 14100-7/2007/3 z dne 30. 10. 2007 in št. 14100-3/2009/4 z dne 15. 10. 2009 v letu 2015 zaposlovalo enega invalida za nedoločen čas. MK je imelo poleg tega v letu 2015 zaposlena še dva invalide, ki sta status invalida pridobila v času delovnega razmerja na ministrstvu (**MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve**, *ukrep 5.3*).

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice poroča, da so v letu 2015 potekale priprave na finančno perspektivo 2014–2020. S tem v zvezi je Vlada RS dne 8. 10. 2015 potrdila ukrep *Večja socialna vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture*, ki ga je

pripravila Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, z drugo spremembo sprejetega Odloka o izvedbenem načrtu Operativnega programa evropske kohezijske politike 2014–2020. V okviru ukrepa v PN 9.1.3: *Večja socialna vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture* je predvideno, da se bodo izvedli razpisi, katerih cilj je doseči večjo socialno vključenost pripadnikov manjšinskih etničnih skupin in invalidov. Namen ukrepa je mobilizacija, motivacija in aktivacija delovanja posameznikov iz ranljivih družbenih skupin za njihovo večjo socialno vključenost ter trajnostna krepitev človeškega kapitala in inovativno vlaganje v njihov razvoj. Ukrep bo omogočil večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture, omogočal bo razmere, v katerih bodo posamezniki lahko v povezavi z drugimi osebami ustvarjalno sodelovali in uresničevali svoje razvojne možnosti ter z dejavnostjo dosegali višjo raven kakovosti življenja. S tem ukrepom se ustvarjajo možnosti za boljšo integracijo manjšin in invalidov, nadgrajujejo programi za ranljive skupine ter krepijo medkulturne kadrovske kompetence v manjšinskih društvih in drugih nevladnih organizacijah (**MK**, ukrep 5.2, 5.3 ter 4.3, 4.4, 4.6, 4.7, 4.13).

MK – Sektor za umetnost – Uprizoritvena umetnost (gledališča) poroča, da so bili v letu 2015 med zaposlenimi v javnih zavodih na področju uprizoritvene umetnosti tudi invalidi, tako v poslovnem kot v umetniškem delu javnih zavodov, deloma tudi kot zunanji sodelavci. Skladno z njihovimi interesi in sposobnostmi so jim javni zavodi zagotavljali prilagojeno delo, delovni čas in primerno delovno okolje za čim lažjo vključitev v delovni proces (**MK**, ukrep 5.2, 5.3).

Slovenska gledališča so poročala, da so v Lutkovnem gledališču Maribor v letu 2015 prek programa javnih del zaposlovali invalida, ki je pomagal pri izvajanju podpornih dejavnosti programa javnega zavoda. V Mestnem gledališču Ptuj pa so imeli v letu 2015 zaposlenega zunanjega sodelavca s statusom invalida, ki je pri delu mestnega gledališča Ptuj sodeloval kot igralec in lektor (**MK**, ukrep 5.2, 5.3).

V **Pokrajinskem arhivu Maribor** imajo iz preteklih let pozitivne izkušnje pri integraciji invalidov v zaposlitvene možnosti in vzpostavljanju enakih možnosti za vse uporabnike arhivskega gradiva in naključne obiskovalce (**MK**, ukrep 5.2, 5.3 ter 3.1).

Slovenske splošne knjižnice poročajo:

- V Mestni knjižnici Kranj so v letu 2015 organizirali usposabljanje prostovoljcev za vodenje bralnih srečanj za starejše in uporabnike s posebnimi potrebami.
- V Knjižnici Lenart so v letu 2015 prek javnih del zaposlili eno invalidno osebo.
- Mestna knjižnica Ljubljana in Knjižnica Domžale sta v letu 2015 sodelovali z Inštitutom Republike Slovenije za rehabilitacijo kot partnerki pri zaposlitvi njihovega rehabilitanta.
- V Mariborski knjižnici so bile v letu 2015 zaposlene tri invalidne osebe.
- V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj so imeli v letu 2015 zaposlenega enega delavca s priznano invalidnostjo tretje kategorije (**MK**, ukrep 5.1, 5.2, 5.3 ter 4.4, 4.6, 4.7, 4.9, 4.10, 4.13).

V času izvajanja projekta z naslovom **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne** je priložnost za zaposlitev dobilo devet slepih oz. slabovidnih, za večino od njih je bila to prva zaposlitev (**MK**, ukrep 5.2, 5.3).

Dogodki

ZPIZ poroča, da je bilo v letu 2015 v zvezi z doseganjem poenotenja ocenjevanja kar nekaj sestankov med vodstvi izvedenskih organov ZPIZ in ZZZS. Že dalj časa pa je vzpostavljen poseben protokol za sodelovanje med posameznimi invalidskimi komisijami ter imenovanimi zdravniki v okviru območnih enot zavodov. Opravljen je bil sestanek tudi s predstavniki ZRSZ. Sodelovanja z drugimi institucijami v obravnavanem obdobju ni bilo (*ukrep 5.1*).

ZRSZ je sodeloval na Reha dnevih v Portorožu od 22. do 23. 9. 2015, ki so potekali na temo Zaposlovanje invalidov (v sodelovanju z MDDSZ, ZPIZ in ZIZRS) ter z Združenjem izvajalcev

zaposlitvene rehabilitacije (ZIZRS)). ZRSZ je sodeloval pri pripravi in izvedbi seminarjev s področja zaposlitvene rehabilitacije (*ukrep 5.4*).

ZPIZ je sodeloval pri naslednjih dogodkih:

- Delavci Oddelka za invalidsko zavarovanje in poklicno rehabilitacijo Območne enote Celje so skupaj s Sektorjem za izvedenstvo 2. 4. 2015 vsem strokovnim institucijam s področja medicine dela in poklicne rehabilitacije predstavili postopek v zvezi z uveljavljanjem pravice do poklicne rehabilitacije.
- ZPIZ je tako kot v preteklih letih tudi v letu 2015 sodeloval z Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS; izvajal je vse dejavnosti v zvezi s pripravo 21. Kongresa EUMASS in 4. Mednarodnega Kongresa medicinskih izvedencev, ki bo v letu 2016 v Ljubljani. Na kongresu, katerega organizatorji so ZPIZ, ZZZS in URI – Soča, bo poseben dan posvečen poklicni in zaposlitveni rehabilitaciji.
- Na zaposlitvenih delavnicah, ki jih je organiziral ZRSZ, je ZPIZ predstavil pravico do poklicne rehabilitacije in možnost zagotavljanja sredstev za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (19. 3. 2015 in 1. 7. 2015 v Ljubljani, 26. 5. 2015 v Brežicah in 5. 11. 2015 v Mariboru).
- Pravico do poklicne rehabilitacije je ZPIZ predstavil tudi na seminarju Združenja multiple skleroze Slovenije v Topolšici 22. 11. 2015 (*ukrep 5. 3*).

Kvantitativni podatki

Po podatkih **MJU** se v obdobju od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2015 v organih državne uprave na novo ni zaposlil noben pripravnik invalid, v praktično usposabljanje pa je bilo vključenih 6 dijakov. Poleg tega sta bila v organih državne uprave v letu 2015 izvedena dva postopka pridržanega javnega naročila po določbah 19. člena³⁶ *Zakona o javnem naročanju*,³⁷ MZZ pa ima sklenjeno pogodbo z invalidskim podjetjem že od leta 2014, za obdobje od 2014 do 2016 (glej spodnjo preglednico).

Preglednica 3: Praktično usposabljanje za dijake in izvedena javna naročila v letu 2015

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake		Izvedeno javno naročilo po določbah 19. člena ZJN
	Število	Sprejet od–do	
Ministrstvo za zunanje zadeve	-	-	DA, v višini 93.522,36 EUR za leto 2015 (pogodba je bila sklenjena že leta 2014, za obdobje 2014–2016)
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	1	1. 4. 15– 31.5.15	DA, v višini 87.599,00 EUR
Ministrstvo za zdravje	1	4. 5.15– 23.6.15	NE
Ministrstvo za infrastrukturo	1	4.5.15– 23.6.15	NE

³⁶ Vsebina 19. člena ZJN-2-UPB5:

(1) Naročnik mora v primeru oddaje pridržanega javnega naročila ob izpolnjevanju vseh razpisanih pogojev izbrati ponudnika, ki izkaže status invalidskega podjetja ali zaposlitvenega centra, v skladu z določbami Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 100/05 – UPB1, v nadaljnjem besedilu: ZZRZI-UPB1) in katerega ponudbena cena oz. ekonomsko najugodnejša ponudba ni višja kot 5 % ponudbene cene najugodnejšega ponudnika, ki ni invalidsko podjetje ali zaposlitveni center, pri čemer morajo podizvajalci izpolnjevati enake pogoje iz tega člena.

(2) Če naročnik na način iz prejšnjega odstavka nadomestno izpolnjuje kvoto, mora pri tem upoštevati tudi določbe 64. člena ZZRZI-UPB1.

(3) Naročnik, ki namerava oddati javno naročilo po tem členu, je to dolžan navesti v objavi javnega naročila in v razpisni dokumentaciji.

³⁷ Uradni list RS, št. 12/13 – UPB, 19/14 in 90/14 – ZDU-11.

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake		Izvedeno javno naročilo po določbah 19. člena ZJN
	Število	Sprejet od–do	
	1	30.11.15– 24.12.15	
Inšpektorat RS za infrastrukturo	-	-	DA, v višini 5008,56 EUR
Ministrstvo za pravosodje	1	12.9.14– 30.1.15	NE
	1	20.4.15– 22.6.15	

Vir: MJU

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo v letu 2015 sicer ni zagotavljalo pripravništva invalidom ali usposabljalno dijakov s posebnimi potrebami, vendar pa je omogočilo trimesečno usposabljanje invalida na konkretnem delovnem mestu, v okviru programa zaposlitvene rehabilitacije, ki ga izvaja URI – Soča v skladu z *Zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov*.

Po podatkih **Centralne kadrovske evidence državne uprave** (CKEDU) je bilo v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2015 zaposlenih 942 invalidov, ki so bili razporejeni po naslednjih kategorijah:

Preglednica 4: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije

Kategorije invalidnosti	Število na dan 31. 12. 2014	Število na dan 31. 12. 2015
Invalid II. kategorije	117	112
Invalid III. kategorije	770	786
Vojni invalid	3	3
Telesna okvara	37	36
Ostali invalidi	7	5
Skupaj	934	942

Vir CKEDU: 16. 2. 2016 (ukrep 5.3).

ZRSZ poroča o številu obravnav, odločb in o invalidih, ki so se zaposlili v letu 2015:

Preglednica 5: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili

	2014	2015
Število vključenih v delavnice VKO	n. p.	1424
Število obravnavanih na rehabilitacijskih komisijah	991	1030
Število vključenih v storitve zaposlitvene rehabilitacije	2110	2228
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o podporni zaposlitvi	71	57
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o zaščitni zaposlitvi	94	98
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o nezaposljivosti	305	303
Število vključenih v APZ	n. p.	1495
Število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili	2929	2717

Vir: ZRSZ (ukrep 5.3 in 5.4).

ZPIZ poroča, da je v letu 2015 nastopilo poklicno rehabilitacijo 145 zavarovancev, to je 27,2 odstotka več kot v letu 2014, medtem ko je končalo poklicno rehabilitacijo 113 zavarovancev.

Starost rehabilitantov se je glede na spremembo zakona v letu 2013 pričakovano začela dvigovati, saj je bilo kar 15 takšnih, ki so že dopolnili 51 ali več let starosti. Še vedno je najštevilčnejša starostna skupina med 31. in 40. letom starosti (60 zavarovancev), sledi skupina med 41. in 50. letom starosti (49 zavarovancev), nato med 26. in 30. letom starosti (20 zavarovancev). Le en zavarovanec je nastopil poklicno rehabilitacijo, preden je dopolnil 25 let.

Tako kot v preteklih letih se je rehabilitiralo več moških (107) kot žensk (38). V letu 2015 je bilo v primerjavi s preteklimi leti na poklicni rehabilitaciji še več zaposlenih (91) kot nezaposlenih (54) zavarovancev.

Pri zavarovancih, ki so nastopili poklicno rehabilitacijo v letu 2015, je poklicna rehabilitacija potekala v naslednjih oblikah:

- z obliko usposabljanja na istem delovnem mestu, tako da se zavarovancu prilagodi delovno mesto z ustreznimi tehničnimi pripomočki, je bilo izvedeno 5 primerov poklicne rehabilitacije (3,5 odstotka vseh rehabilitacij);
- s kratkotrajnim usposabljanjem ali izobraževanjem se je rehabilitiralo 39 zavarovancev ali 26,9 odstotka;
- z usposobitvijo s praktičnim delom na ustreznem delovnem mestu pri delodajalcu oz. drugih oblikah delovnega usposabljanja sta se rehabilitirala 2 zavarovanca ali 1,4 odstotka;
- z izobraževanjem se je rehabilitiralo 83 zavarovancev ali 57,2 odstotka;
- z izobraževanjem ob delu se je rehabilitiralo 16 zavarovancev ali 11,0 odstotkov.

Tudi v letu 2015 se je največ zavarovancev (58) izobraževalo za V. stopnjo strokovne izobrazbe (**ZPIZ**, ukrep 5.3).

Izvajanje *Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14)*:

- V letu 2015 je bilo sklenjenih 17 pogodb o prevzemu stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev v zvezi z ohranitvijo zaposlitve delovnega invalida, kar je 7 pogodb več kot v preteklem letu. Pogodbe so bile sklenjene s 17 različnimi delodajalci. Vrednost vseh sklenjenih pogodb je znašala 26.064,10 evra. Najvišji odobren znesek po pogodbi je znašal 3792,27 evra, najnižji pa 39,99 evra.
- V okviru ukrepov za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov je ZPIZ sofinanciral stroške usposabljanja v 31 primerih. Pogodbe so bile sklenjene z 19 različnimi delodajalci. Največ pogodb je bilo sklenjenih za 1 mesec, in sicer v 19 primerih. Najdaljše usposabljanje je trajalo 11 mesecev, najkrajše pa 14 dni. Vrednost sklenjenih pogodb je znašala 21.457,76 evra. Najvišji znesek sofinanciranja po pogodbi je znašal 3930,22 evra, najnižji pa 60,00 evrov (**ZPIZ**, ukrep 5.3).

MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve poroča, da je imelo MK v letu 2015 zaposlene skupaj tri javne uslužbenke s statusom invalida (**MK**, ukrep 5.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZRSZ opozarja na naslednje:

- razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev se ne spreminja – večina jih opravlja še druge naloge s področja (aktivne politike) zaposlovanja, saj novega zaposlovanja ni,
- čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije so pri nekaterih izvajalcih predolge (več kot 6 mesecev),
- potreba po širitvi mreže delodajalcev, ki jo oblikujejo posamezni izvajalci storitev (možnosti za usposabljanje),
- potreba po sistemski ureditvi statusa in pravic iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti (*ukrepi 5.1, 5.2, 5.3*).

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice poroča, da je bilo v letu 2015 glede na skupno število zaposlenih javnih uslužbenecv (okoli 200), na MK zaposlenih relativno malo invalidov (samo okoli 1,5 %). V letu 2015 ni bilo na MK nobenih novih zaposlitev invalidov, prav tako pa tudi ne pripravništev za osebe z invalidnostjo ali delovnih praks za dijake s posebnimi potrebami. Razlog za to je v pomanjkanju finančnih sredstev (**MK**, ukrep 5.3).

MK – Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice predlaga, da se takoj, ko bo to mogoče, glede na razpoložljiva proračunska sredstva poveča število zaposlenih invalidov v NOE MK in v organih v sestavi MK, tako da bo delež zaposlenih invalidov med vsemi na MK zaposlenimi javnimi uslužbenci najmanj 5 %. Isto velja za javne (kulturne) ustanove. Pri zaposlovanju invalidov naj se posebno pozornost nameni invalidom in osebam s posebnimi potrebami, ki so mlajše od 30 ali starejše od 50 let, ter osebam s težjimi oblikami invalidnosti oz. oviranosti. Dijakom in študentom invalidom oz. dijakom in študentom s posebnimi potrebami pa naj se v prihodnjih letih omogoči, da v večjem obsegu opravljajo pripravništva oz. različne oblike praks in usposabljanj (**MK, ukrep 5.2, 5.3**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

NSIOS je sodeloval pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference o invalidskih podjetjih, ki jo vsako leto pripravlja ZIPZ. Za dogodek so organizirali udeležbo predstavnikov invalidskih podjetij in njihovih krovnih organizacij iz Italije, Avstrije in Romunije, ki so na konferenci predstavili svoje specifične pristope pri vključevanju invalidov na trg dela in ohranjanju delovnih mest (**NSIOS, ukrep 5.3**).

Prav tako se je NSIOS v sodelovanju z ZIPZ podrobno ukvarjal z različnimi praksami implementacije 34. člena *Uredbe Komisije (EU) št. 651/2014 o skupinskih izjemah* v kontekstu državnih pomoči in se zato sestal tudi s pristojnimi na Generalnem direktoratu za konkurenco pri Evropski komisiji (**NSIOS, ukrep 5.6**).

Uresničevanje petega cilja

Na področju dela in zaposlovanja so bile v letu 2015 izvedene številne aktivnosti, predvsem na področju zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti (npr. izvajanje projektnih aktivnosti, raziskovalni programi, strokovna srečanja, izobraževanje strokovnih delavcev, vzpostavitev informacijskega sistema o podjetjih, ki zaposlujejo invalide) (MDDSZ, ZRSZ, ZPIZ, URI – Soča RCZR, MK, MJU, NSIOS).

Več invalidov je bilo na novo zaposlenih pri izvajanju projektov (MK), kar povečuje enake možnosti in spodbuja socialno vključenost ranljivih družbenih skupin. Kljub temu več akterjev meni, da bi bilo v splošnem treba povečati število zaposlenih invalidov, poleg tega pa dijakom in študentom invalidom omogočiti opravljanje prakse oz. pripravništva.

Število invalidov, zaposlenih v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah), se je v letu 2015 v primerjavi z letom prej nekoliko zvišalo.

ZRSZ opozarja na premajhno število rehabilitacijskih svetovalcev, predolge čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije in potrebo po širitvi mreže delodajalcev, ki bi omogočali usposabljanje brezposelnih invalidov.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javno dolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da se invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto srečujejo z višjimi stroški, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj vključujejo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.3 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.4 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam ali očetom;
- 6.5 zagotavljanje posebno ranljivim skupinam invalidov, npr. invalidnim ženskam, starejšim in težjim invalidom, dostop do mehanizmov za večanje socialne varnosti in zmanjšanje tveganja revščine;
- 6.6 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), MF, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Tveganje revščine, še bolj pa revščina sama ostajata osrednji problem povprečnega slovenskega invalida. Posledice so zaskrbljujoče, vendar žal ostaja problem odsotnosti integralne državne invalidske politike, ki bi z uresničevanjem strategije, ki bi bila kompatibilna s socialnim modelom invalidnosti in realističnimi cilji, invalide že v šolskem procesu usposabljala za samostojno in neodvisno življenje in konkurenčnost na trgu dela.

NSIOS podpira vse ukrepe cilja 6 in je v stikih s predstavniki resornega ministrstva poudarjal nujnost modernizacije sistema socialnih transferov in olajšav, ki mora temeljiti na načelu enakosti, enako glede sistema dolgotrajne oskrbe (**NSIOS, ukrepi 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6**).

Uresničevanje šestega cilja

Na področju finančno-socialne varnosti v letu 2015 NSIOS izpostavlja problem tveganja revščine, ki postaja vse bolj razširjena tudi med invalidi. Finančno-socialna varnost, ki jo zagotavlja država ali lokalna skupnost, je še vedno neenakopravno zagotovljena osebam, ki so vključene v institucije, v primerjavi z osebami, ki živijo v družini ali samostojno.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalec stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s pravimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi vzdržujejo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Ukrepi:

- 7.1 zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije 'International Classification of Functioning, Disability and Health');
- 7.2 spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je povečati prožnost zagotavljanja zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.3 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZZS financira obnovitveno rehabilitacijo);
- 7.4 spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju;
- 7.5 izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi;
- 7.6 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini;
- 7.7 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.8 izboljšanje znanja ali vedenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na svojo invalidnost in potrebe;
- 7.9 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.10 izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje;
- 7.11 vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije ...

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MZ, ZPIZ, ZZZS, SOUS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

ZZZS

Zakonodaja v pripravi

Aktivnosti glede vzpostavitve enotnega multidisciplinarnega organa so bile v letu 2015 predvsem povezane z dejavnostjo delovne skupine za pripravo osnutka *Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo*, ki je bila s sklepom ministrice MDDSZ št. 0070-2/2008-92 imenovana dne 17. 11. 2014. Sklep v točki 5. c ustanavlja posebno skupino za ureditev enotnega izvedenskega organa in postopka. V skupino se imenujejo predstavniki MZ, MDDSZ, SVZ, ZRSZ, MF, ZPIZ in ZZZS. Naloga delovne skupine je, da pripravi izhodišča za pripravo predloga zakona o enotnem izvedenstvu in predlog postopka za ugotavljanje potreb na področju dolgotrajne oskrbe. Enotni izvedenski organ bi pokrival vso dejavnost na področju medicinskega izvedenstva v socialnem zavarovanju v RS. Skupina se je v letu 2015 dvakrat sestala in še ni sprejela končnih sklepov (**ZPIZ, ukrep 7.11**).

ZZZS poroča, da so v pripravi spremembe in dopolnitve *Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 30/03 – uradno prečiščeno besedilo, 35/03 – popr., 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, 90/06 – popr., 64/07, 33/08, 7/09, 88/09, 30/11, 49/12, 106/12, 99/13 – ZSVarPre-C, 25/14 – odl. US, 25/14 in 85/14, v nadaljnjem besedilu: Pravila OZZ)*. Predlog sprememb in dopolnitev Pravil OZZ vključuje naslednje vsebinsko zaokrožene sklope, ki se nanašajo na:

- pravico do storitev zobozdravstvene dejavnosti
- pravico do zdraviliškega zdravljenja
- pravico do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje
- pravico do zdravil in živil na recept
- pravico do medicinskih pripomočkov
- pravico do zdravljenja v tujini
- pravico do nadomestila plače
- pravico do povračil potnih stroškov
- standarde storitev
- druge določbe pri uveljavljanju pravic
- uskladitev Pravil OZZ z zakonodajo in notranjo uskladitev besedila *Pravil OZZ (ukrep 7.5)*.

Vsebinski sklopi vključujejo naslednje bistvene spremembe in dopolnitve določb *Pravil OZZ (ZZZS, ukrep 7.5)*:

1. Pravica do storitev zobozdravstvene dejavnosti:

- sprememba ureditve pravice do zobnoprotonetičnih pripomočkov (v nadaljnjem besedilu: ZPP) zaradi napredka medicinske stroke in jasnejše ureditve pravice;
- nova ureditev pravice do zobnoprotonetične rehabilitacije s pomočjo zobnih vsadkov in ZPP na vsadkih z določitvijo podrobnejšega obsega pravice (zdravstvena stanja in starostno obdobje, ki so indikacija; stanja, ki so kontraindikacija; število zobnih vsadkov; narava pravice), njihovih standardov (trajnostna in garancijska doba), postopka uveljavljanja pravice in začetka izvajanja določb *Pravil OZZ*. Predlog je usklajen s predstavniki UKC Ljubljana, Stomatološke klinike in Kirurške klinike, Kliničnega oddelka za maksilofacialno in oralno kirurgijo;
- podrobnejša ureditev pravice do ortodontskega zdravljenja;
- uskladitev podrobnejšega obsega pravice do preventivnih zobozdravstvenih pregledov z zakonodajo;
- sprememba standardnih materialov in trajnostne dobe zobozdravstvenih storitev in ZPP;
- natančnejša ureditev pravice do prilagoditve, popravila in novega ZPP.

2. Pravica do zdraviliškega zdravljenja:

- nova indikacija za zdraviliško zdravljenje pri boleznih dihal – idiopatska ali družinska pljučna arterijska hipertenzija in kronična tromboembolična pljučna arterijska hipertenzija;
- podrobnejša ureditev standarda prehrane zavarovane osebe ter standarda nastanitve in prehrane spremljevalca slepe zavarovane osebe med zdraviliškim zdravljenjem, ki poteka stacionarno.

3. Pravica do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za

Usposabljanje:

- zaradi veljavne ureditve pogojev za uveljavljanje pravice do zdraviliškega zdravljenja se črta določba, da lahko zavarovana oseba, ki je uveljavila pravico do obnovitvene rehabilitacije invalidov ali do udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje, zaradi iste bolezni ali stanja uveljavi pravico do zdraviliškega zdravljenja šele po preteku dveh let.

4. Pravica do zdravil in živil na recept:

- določitev starosti otrok, katerim se lahko predpiše magistralna zdravila, s ciljem njihove enakopravne obravnave;
- ukinitve možnosti uvedbe potrjevanja receptov za zdravila z omejitvijo predpisovanja zaradi nepotrebnosti;
- sprememba ureditve količine izdanega zdravila, predpisanega na enoletni obnovljivi recept, s ciljem, da se izda za celotno enoletno obdobje zdravljenja brez ponovnega obiska zdravnika, pooblaščenega za predpisovanje zdravila, zaradi manjkajoče količine;
- opredelitev vrste recepta (obnovljivi), na katerega je predpisano t. i. drago zdravilo (cena pakiranja presega 200 EUR), in določitev roka za naslednjo (ponovno) izdajo dragega zdravila, oboje zaradi veljavnega pravila mesečne izdaje dragega zdravila;
- sprememba dodelitve in predpisovanja receptov za osebno rabo glede na namen teh receptov ter s ciljem bolj primerne, kakovostne in varne zdravstvene oskrbe zavarovanih oseb;
- sprememba postopka uveljavljanja pravice do zdravil in živil zaradi uvedbe elektronskega recepta (v nadaljnjem besedilu: e-recept) v RS, vključno z določitvijo pogojev za predpis recepta na papirnatem obrazcu (v nadaljnjem besedilu: papirnati recept), ki je namenjen nakupu zdravila in živila v drugi državi, in vključno s spremembo roka za prevzem zdravila in živila v lekarni v RS na podlagi tega recepta;
- sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti zdravila in živila v skladu z Direktivo 2011/24/EU o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem, vključno z določitvijo oblike (papirnatega) recepta in receptnega obrazca, z določitvijo roka za predpis papirnatega recepta, s spremembo roka za vložitev zahteve za izdajo odločbe ZZZS o predhodni odobritvi povračila stroškov, s spremembo roka za nakup zdravila in živila na podlagi odločitve ZZZS, vse s ciljem čim hitrejšega začetka zdravljenja ter enakopravnejše obravnave zavarovanih oseb pri uveljavljanju pravice do zdravil in živil;
- sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti zdravila in živila, kupljenega v tujini zaradi motnje v preskrbi na slovenskem trgu, vključno z določitvijo oblike (papirnatega) recepta, z določitvijo vsebine in oblike potrdila o deficitarnosti, roka za predpis papirnatega recepta ter roka za nakup zdravila in živila v tujini, vse zaradi uvedbe e-recepta, uskladitve s sistemom medsebojno zamenljivih zdravil in smiselno enako primerljivih živil ter s ciljem čim hitrejšega začetka zdravljenja.

5. Pravica do medicinskih pripomočkov:

- uvedba nekaterih novih medicinskih pripomočkov (v nadaljevanju: MP);
- sprememba postopkov zagotavljanja elastomernih črpalk in aparatov za nadomestno komunikacijo;
- natančnejša razmejitev popravil, vzdrževanja in prilagoditve MP;
- na novo opredeljene in skrajšane dobe trajanja ter obdobja in količine MP;
- prenos vseh pogojev za uveljavitev pravice do dihalnih aparatov in MP pri zdravljenju sladkorne bolezni v splošni akt skupščine ZZZS iz prvega odstavka 64. člena *Pravil OZZ*, to je Sklep o določitvi zdravstvenih stanj za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov.

Predlogi sprememb in dopolnitev *Pravil OZZ* glede MP so usklajeni s klinikami in inštituti, ki sprejemajo strokovne smernice zdravljenja s področja uporabe MP, na katerega se spremembe nanašajo (*ZZZS, ukrep 7.5*):

1. Pravica do zdravljenja v tujini:

- določitev preračuna stroškov zdravstvenih storitev in potnih stroškov iz tuje v domačo valuto;
- sprememba (širitev) pravice do spremstva v primeru zdravljenja v tujini iz člena 135. a (če so v RS izčrpane možnosti zdravljenja) in člena 135. b *Pravil OZZ* (če je v RS določena čakalna doba, ki presega najdaljšo dopustno čakalno dobo ali razumen čas).

2. Pravica do nadomestila plače:

- dopolnitev ureditve pravice do nadomestila plače za spremljevalca zavarovane osebe, ki uveljavlja zdravstveno storitev v tujini;
- opustitev nepotrebne določbe glede obračuna nadomestila.

3. Pravica do povračil potnih stroškov:

- sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila prevoznih stroškov ter stroškov prehrane in nastanitve v RS in tujini.

4. Standardi storitev:

- sprememba standarda zdravstvenih storitev po času njihove izvedbe;
- podrobnejša ureditev standarda zdravstvenih storitev izbranega osebnega ginekologa na sekundarni in terciarni ravni zdravstvene dejavnosti po času njihove izvedbe.

5. Druge določbe pri uveljavljanju pravic:

- sprememba ureditve uveljavljanja zdravstvenih storitev brez kartice zdravstvenega zavarovanja;
- jasnejša ureditev dopustnih plačil in doplačil zdravstvenih storitev.

6. Uskladitev *Pravil OZZ* z zakonodajo in notranja uskladitev besedila:

- uskladitev *Pravil OZZ* z zakonodajo zaradi usklajenosti pravnega reda;
- terminološka in nomotehnična uskladitev besedila *Pravil OZZ* zaradi notranje skladnosti in jasnejše vsebine *Pravil OZZ*.

V pripravi so tudi drugi podzakonski predpisi in spremembe ter dopolnitve podzakonskih predpisov s področja MP, in sicer naslednjih (*ZZZS, ukrep 7.5*):

- **Spremembe in dopolnitve *Pravilnika o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)*** natančneje ureja vsebino Seznama MP s podatki o vrstah MP in s podatki o posameznih pripomočkih (artiklih), ki izpolnjujejo nekatere minimalne zahteve; postopek in merila za uvrščanje posameznih pripomočkov (artiklov) na Seznam MP in za izločitev s Seznama MP; postopek ugotavljanja izpolnjevanja minimalnih zahtev za posamezne pripomočke (artikle), torej 2. fazo.
- **Spremembe in dopolnitve *Pravilnika o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)*** določa izhodišča pri določitvi cenovnih standardov za posamezne vrste MP v primerih izdaje in izposoje; pogodbenih cen za pripomočke (artikle), cen v primerih izjemnih odobritev MP (tretji odstavek 259. člena *Pravil OZZ*). Namen tega pravilnika je tudi zagotavljanje enakih pripomočkov (artiklov) po enaki ceni, ne glede na to, pri katerem dobavitelju (lekarni ali specializirani prodajalni) bodo izdani.
- **Spremembe in dopolnitve *Sklepa o določitvi zdravstvenih stanj za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14 in 85/14)*** – v skladu z določili prvega odstavka 64. člena *Pravil OZZ* Skupščina *ZZZS* določi MP in zdravstvena stanja, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega MP. Določba velja tako v primeru določitve novih MP kot tudi v primeru spremembe zdravstvenih stanj pri posameznih MP, ki so že določeni v okviru natančnejšega obsega pravic do MP.
- **Priprava *Sklepa o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*** – v skladu s tretjim odstavkom 111. člena *Pravil OZZ* Skupščina *ZZZS* v tem sklepu določa materiale, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočkov, so dosegljivi in najcenejši na slovenskem trgu in izpolnjujejo druge pogoje, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočka.

Programi

V skladu s 50. in 51. členom *Pravil OZZ ZZZS* vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi bolezenskimi stanji udeležbo v skupinski in njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja. Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu *ZZZS*,

ki ga sprejme Skupščina ZZZS. V letu 2015 je bilo za ta namen porabljenih 3,248.806 EUR, v skupinsko obnovitveno rehabilitacijo pa je bilo vključenih 3420 oseb (*ukrep 7.3*).

ZZZS je tako v Uradnem listu RS, št. 98/14 z dne 31. 12. 2014 objavil *Javni razpis za izbiro organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije v letu 2015*. Predmet javnega razpisa je bila izbira organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije:

- za zavarovane osebe s paraplegijo
- za zavarovane osebe s paralizo
- za zavarovane osebe z multiplo sklerozo
- za zavarovane osebe z mišičnimi in živčno-mišičnimi boleznimi
- za zavarovane osebe s cerebralno paralizo
- za zavarovane osebe z najtežjo obliko generalizirane psoriaze
- za otroke z juvenilnim revmatoidnim artritidom, sladkorno boleznijo in fenilketonurijo
- za otroke s celiakijo.

Namen javnega razpisa je bila izbira organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije, ki jim je ZZZS sofinanciral skupinsko obnovitveno rehabilitacijo (*ukrep 7.3*).

ZZZS je na svoji spletni strani dne 4. 12. 2015 objavil *Javni razpis za izvajanje programa izdaje in izposoje medicinskih pripomočkov*, na katerem so lahko sodelovale lekarne in specializirane prodajalne za izvajanje prometa z MP na drobno, ki so registrirane kot pravne osebe ali samostojni podjetniki za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa, in izpolnjujejo pogoje, določene z Dogovorom o MTP, in pogoje, določene s to razpisno dokumentacijo. Na tem razpisu so lahko sodelovali le ponudniki, ki še niso pogodbeni partnerji ZZZS za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa (*ukrep 7.3*).

Partnerji za Splošni dogovor (MZ, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Skupnost organizacij za usposabljanje Slovenije in ZZZS) v okviru pogajanj za vsakoletni Splošni dogovor v okviru 25. člena Dogovora vsako leto določijo tudi sredstva za nujne širitve programov oz. uvajanje novih terapij pri zdravljenju. Širitve programov so namenjene vsem zavarovanim osebam (tako invalidom kot neinvalidom) – ZZZS ne vodi oz. ne navaja širitev posebej za invalide. Širitve za leto 2015 so znašale 14 milijonov EUR (vrednost obveznega zdravstvenega zavarovanja in doplačil skupaj). Podrobnosti o posameznih programih so razvidne iz priloge B1 poročila API 2014–2021 (**ZZZS**, *ukrep 7.5 in 7.7*).

Dogodki

ZZZS je v letu 2015 izvedel naslednje aktivnosti ali pri njih sodeloval:

- na podlagi javnega razpisa za sofinanciranje projektov za promocijo zdravja na delovnem mestu v letu 2015 in 2016 je med drugim podprl tudi izvajanje projekta *Korak k zdravemu življenju*, katerega nosilec je Zavod invalidskih podjetij Slovenije in katerega cilj je zagotavljati bolj zdravo in varno delovno okolje delovnim invalidom v Sloveniji;
- predstavitev na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, ki je potekal od 29. 9. 2015 do 1. 10. 2015 v Cankarjevem domu v Ljubljani;
- tiskovna konferenca na nacionalni ravni, na kateri je obvestil javnost o uvedbi nove spletne aplikacije, prek katere lahko zavarovane osebe dostopajo do podatkov o izdatkih, ki jih je za njihove zdravstvene storitve plačalo obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Z novo spletno aplikacijo na portalu za zavarovane osebe³⁸ lahko zavarovane osebe s kvalificiranim digitalnim potrdilom dostopajo tudi do podatkov o izdatkih, ki jih je za opravljene zdravstvene storitve, zdravila in MP plačalo obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje;

---

³⁸ <https://zavarovanec.zzzs.si>

- novembra 2015 je v sodelovanju z MZ, MDDSZ ter ZPIZ izvedel tudi nacionalni strokovni posvet *Promocija zdravja na delovnem mestu – učinkovita orodja in dobre prakse*, na katerem so bila predstavljena učinkovita orodja in dobre prakse ter opredeljeni sistemski izzivi pri zagotavljanju zdravih in varnih delovnih okolij. Posvet, ki se je prek interneta predvajal tudi v živo, je bil namenjen delovnim organizacijam v gospodarstvu in javnem sektorju, zbornicam in združenjem delodajalcev, zvezam ali konfederacijam sindikatov ter strokovnjakom in ustanovam s področja varnosti in zdravja pri delu, medicine dela ter obveznih socialnih zavarovanj. Predavanja so bila arhivirana na spletnem portalu,³⁹ in sicer v videozapisu ter kot pisne predstavitve, sklepi posveta pa so bili poslani vsem 160 udeležencem posveta, javno objavljeni na spletu ter poslani štirim resornim ministrom;
- zaradi pomanjkanja zalog in informativnih potreb zavarovanih oseb je ponatisnil 16 zložen, dva plakata in en obrazec *Moj seznam zdravil* v skupni nakladi 139.600 izvodov, ki so bili distribuirani v območne enote, da jih v svojih prostorih brezplačno posredujejo zavarovanim osebam. Izdane in distribuirane so bile naslednje posodobljene tiskane zloženke in plakati:

A. Zloženke:

- Ortodontija in njene posebnosti
- Neželeno medsebojno delovanje zdravil
- Vrste zobnih zalivk
- Zakaj potrebujemo mostiček
- Zobne zalivke
- Terapevtske skupine zdravil
- Vrste in obseg pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja
- Pravica do storitev osnovne zdravstvene dejavnosti
- Pravica do storitev specialistično ambulantne dejavnosti
- Prijava, sprememba in odjava iz obveznega zdravstvenega zavarovanja
- Pravica do medicinskih pripomočkov
- Pravica do nadomestila plače med začasno zadržanostjo od dela
- Pravica do povračila potnih stroškov
- Kartica zdravstvenega zavarovanja
- Kaj je dobro vedeti o zdravstvenem zavarovanju pred odhodom v tujino
- Access to medical services during the temporary stay in Slovenia.

B. Plakati:

- Terapevtske skupine zdravil
- Pred odhodom v tujino si uredite zdravstveno zavarovanje.
- Zaradi celovite posodobitve področja zdraviliškega zdravljenja sta bili avgusta 2015 ponatisnjeni tudi dve zloženki in v tiskani obliki v skupni nakladi 240.000 izvodov distribuirani vsem naravnim zdraviliščem, bolnišnicam, zdravstvenim domovom, zasebnikom s koncesijo in območnim enotam, in sicer:
  - Pravica do zdraviliškega zdravljenja
  - Seznam zdravilišč v Sloveniji, ki zagotavljajo zdraviliško zdravljenje iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.
- Septembra 2015 je bila zaradi uvedbe spletne aplikacije za dostop do stroškov lastnih zdravstvenih storitev območnim enotam ZZZS distribuirana posodobljena zloženka *Podatke o svojem zdravstvenem zavarovanju preverite na spletu ali z mobilnim telefonom* v skupni nakladi 10.500 izvodov, decembra 2015 pa zloženka *Prijava, sprememba in odjava OZZ* zaradi obvezne uporabe sistema e-Vem za urejanje obveznih socialnih zavarovanj s strani poslovnih subjektov od 1. 1. 2016 naprej. V okviru ukrepov Vlade RS za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018 pa je ZZZS junija 2015 izdal in distribuiral tudi 14 zložen, o pravicah iz obveznega zdravstvenega zavarovanja v italijanskem in madžarskem jeziku za dvojezična območja v Sloveniji.

---

³⁹ <http://zrnozdravja.si/>

- Na začetku vsakega leta redno izide celovito in podrobno poročilo za minulo leto, ki je namenjeno predvsem strokovni javnosti in partnerjem v zdravstvu in ki je v celoti objavljeno na spletnih straneh ZZZS⁴⁰ (*ukrep 7.3*).

Kvantitativni podatki

Podatki o izdatkih in izposojah medicinskih pripomočkov so zaradi obsega v prilogi B1 poročila API 2014–2021 (*ZZZS, ukrep 7.5*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS

Zakonodaja v pripravi

V letu 2015 je bil v okviru **SOUS** pripravljen predlog normativov, s katerim bi nekateri izvajalci zdravstvenih storitev postopno standardizirali dejavnost in poenotili povprečne cene v posamezni skupini. Glavni razlog za pripravo standardizacije je izrazita neenakost povprečnih cen izvajalcev v skupinah, med drugim tudi v skupni domsko varstvo varstveno-delovnih centrov. Pripravljeni normativi za to skupino predstavljajo enotno strokovno podlago za strukturo zdravstvenega kadra v domskem varstvu varstveno-delovnih centrov in financiranje zdravstvenih storitev v domskem varstvu varstveno-delovnih centrov. Pri realizaciji predlaganih normativov je pomembna predvsem uveljavitev potrebnega osnovnega števila zdravstvenih delavcev: zdravstvenih tehnikov, diplomiranih medicinskih sester, diplomiranih fizioterapevtov in diplomiranih delovnih terapevtov. Izpuščen pa je profil bolničarja negovalca, ki je zlasti pri izvajalcih z manjšim številom uporabnikov onemogočal zagotovitev zdravstvenih delavcev s pooblastili za izvajanje posamezne zdravstvene nege. Predlagano je, da se te delavce postopno prezaposli na druga njim ustrezna dela (*SOUS, ukrep 7.10*).

Dogodki

SOUS vsako leto sodeluje pri sklepanju splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost z namenom izboljševanja zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje. Obseg in strošek zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami oz. osebe s statusom invalida je določen v dogovoru, ki ga vsako leto sklenejo partnerji dogovora, in sicer MZ, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, ZZZS in SOUS. Z dogovorom se določi skupen obseg programov zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen ter skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor skupaj s prilogami predstavlja pravno podlago za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev za tekoče leto (*SOUS, ukrep 7.10*).

Kvantitativni podatki

Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedске, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevske, delovnoterapevske in druge rehabilitacijske storitve. Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev je bila konec leta 2015 v višini 18,03 milijona EUR. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje 8,26 milijona EUR, v centrih za sluh in govor 2,70 milijona EUR, v varstveno-delovnih centrih in pri koncesionarjih 2,52 milijona EUR, v zavodih za usposabljanje 2,24 milijona EUR, v centrih za poškodbo glave 0,13

---

⁴⁰ <http://www.zzzs.si/egradiva>

milijona EUR ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru 1,17 milijona EUR (**SOUS**, ukrep 7.10).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Prek svojih predstavnikov v upravnem odboru in skupščini ZZZS se je **NSIOS** zavzemal za udejanjanje ukrepov cilja 7, še posebej glede obnovitvene rehabilitacije (**NSIOS**, ukrep 7.7).

Izhodiščna točka za nadzor nad uresničevanjem KOPI je za **NSIOS** tudi področje podpornih tehnologij, vendar menijo, da s strani države to ostaja ena od neizpolnjenih zavez. Ukrep 7.2 tega cilja je predmet redne dejavnosti članic NSIOS. Aktivnosti v kontekstu nekateri drugih ukrepov se vsebinsko prekrivajo z drugimi cilji, npr. 7.11 s poročanjem o dejavnostih v zvezi z osebno asistenco v cilju 2.

Na področju zdravstvene dejavnosti je bilo tudi v letu 2015 veliko pozornosti namenjene ureditvi nerešenih vprašanj koncesij skupine izvajalcev javne službe. Ponovno se je zaostрила problematika koncesij na področju zdravstvene dejavnosti za nekatere javne socialnovarstvene zavode s strani ZZZS, saj je želel odpovedati pogodbe v delu, ki se nanaša na izvajanje osnovne zdravstvene dejavnosti. Na podlagi več intervencij se je razreševanje tega vprašanja preneslo na čas ob spremembi zakona o zdravstveni dejavnosti (**SOUS**, ukrep 7.10).

Uresničevanje sedmega cilja

Na področju zdravja in zdravstvenega zavarovanja je bilo v letu 2015 izvedenih več sprememb podzakonskih aktov (npr. *Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja* ter drugih pravilnikov in sklepov). Poleg tega je bilo izvedenih tudi več dejavnosti, razpisov in programov (npr. tiskovna konferenca o uvedbi nove spletne aplikacije (ZZZS), izdaja publikacij in zloženek (ZSSS)).

NVO opozarjajo na problematiko koncesij na področju zdravstvene dejavnosti in se zavzemajo za to, da se področje uredi za izvajalce storitev javne službe.

SOUS se je s pripravo predloga normativov za izvajalce zdravstvenih storitev zavzel za postopno standardiziranje dejavnosti in poenotenje povprečne cene v posamezni skupini. Glavni razlog za to je izrazita neenakost povprečnih cen izvajalcev v skupinah, med drugim tudi v skupini domsko varstvo varstveno-delovnih centrov.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših značilnosti človeka, je njegov svet, v njej se človek razvija in z njo se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrežno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na Zakonu o varstvu kulturne dediščine, Zakonu o knjižničarstvu, Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi in Zakonu o medijih. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Ukrepi:

- 8.1 ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja projektov, namenjenih invalidom, iz proračunskih sredstev;
- 8.3 spodbujanje splošnih knjižnic k zagotavljanju knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.4 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter za osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom;
- 8.7 zagotavljanje knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju, v splošnih knjižnicah;
- 8.8 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v državno shemo knjižnic, tako pa zagotovitev, da država sistemsko financira njeno delovanje;
- 8.9 spodbujanje sodelovanja med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni;
- 8.10 povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK

Sprejeta zakonodaja

Dne 13. 11. 2015 sta bila na Vladi RS na podlagi junija 2013 sprejete Resolucije o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 sprejeta dva akcijska izvedbena načrta, in sicer Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje in Akcijski načrt za jezikovno opremljenost. Omenjena akcijska načrta vsebujeta posebno poglavje, namenjeno problematiki govorcev s posebnimi potrebami (**MK, Služba za slovenski jezik, ukrep 8.1, 8.2**).

Programi

Na področju avdiovizualnih del, ki so bila namenjena predvajanju v medijih, se je tudi v letu 2015 na podlagi Resolucije o Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 izvajal ukrep *Prilagoditev javnega predvajanja kinematografskih in avdiovizualnih del za senzorno ovirane*, ki predvideva opremljenost kinematografskih in avdiovizualnih del s podnapisi za gluhe in gluhoneme ter z zvočno opremo za slepe in slabovidne (**MK, Direktorat za medije – Avdiovizualna dela**, ukrep 8.1 ter 3.2).

Združenje splošnih knjižnic je bilo uspešno pri kandidaturi za evropski projekt *Public Library 2020*, ki ga financira Gatesova fundacija in katerega končni cilj je zagovorništvo splošnih knjižnic. V okviru projekta je v evropskih državah v letu 2015 potekal tudi projekt z naslovom *Libraries change lives*, kateremu se je priključilo tudi Združenje splošnih knjižnic. Glavni namen projekta je bil obisk enega od evropskih poslancev v eni od slovenskih splošnih knjižnic, ki ga je skupaj z njegovo izjavo o pomenu splošnih knjižnic posnela snemalna ekipa iz Bruslja. Posneta so bila tudi druga dogajanja v izbrani knjižnici ter izjava izbranega uporabnika knjižnice, ki predstavlja ranljivo ciljno skupino. Posnetke vseh sodelujočih so si lahko ogledale vse evropske knjižnice, pa tudi druge ciljne skupine, končni izdelek projekta pa je bila publikacija z odlomki iz posnetih materialov, ki so jo prejeli vsi evropski poslanci. Projekti sodelujočih slovenskih knjižnic iz Brežic, Ljubljane, Kamnika, Ljutomera, Novega mesta in Radovljice so bili namenjeni prepoznavanju vloge knjižnic pri socialnem vključevanju (**MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost**, ukrep 8.1, 8.3, 8.7 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 2.7, 3.1, 3.2.).

V letu 2015 je bilo v okviru *Javnega razpisa za senzorno ovirane 2015* sofinanciranih skupaj devet kulturnih projektov senzorno oviranih v skupni vrednosti 171.203,00 EUR, od tega trije projekti ZDSSS v skupni vrednosti 96.503,00 EUR, pet projektov ZDGNS v skupni vrednosti 72.700,00 EUR in en kulturni projekt Društva VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave v skupni vrednosti 2000,00 EUR. Od devetih projektov sta bila dva v skupni vrednosti 33.913,88 EUR namenjena sofinanciranju razvoja oz. nadgradnje obstoječe tehnične infrastrukture slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih, pet v skupni vrednosti 113.646,17 EUR jih je bilo namenjenih sofinanciranju knjig in časopisov za slepe in slabovidne, gluhe in naglušne ter osebe s poškodbo glave. Druga dva projekta v skupni vrednosti 23.642,95 EUR pa sta bila namenjena sofinanciranju avdiovizualnih in spletnih vsebin za gluhe in naglušne. V okviru *Rednega letnega javnega projektnega razpisa za sofinanciranje programskih vsebin medijev v letu 2015* (oznaka: JPR-MV-2015) sta bila sofinancirana skupaj dva kulturna projekta invalidov v skupni vrednosti 28.700,00 EUR. Od tega je bil en projekt v skupni višini 21.000,00 EUR namenjen gluhim in naglušnim, en projekt v skupni višini 7700,00 EUR pa paraplegikom (**MK, Direktorat za Medije**, ukrep 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.7, 8.10 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 3.2, 4.6, 4.7, 4.13) (gl. Prilogo B2).

Skupina *Sodelujem* je razvila poseben program vključevanja slepih in slabovidnih oseb v razstavne programe in je tako vzpostavila platformo za nadaljnje programe in projekte približevanja sodobnih vizualnih umetnosti osebam z invalidnostjo. Sem spada ozaveščanje javnosti in predvsem usposabljanje kustosov za vodenje po muzejih in galerijah ter razvoj metodologije za razumevanje likovne umetnosti posebej izpostavljeni ciljni skupini, to je slepim in slabovidnim. *Veččutno vodstvo* po razstavah postaja vse pogostejši način povečevanja dostopnosti in popularizacije vizualnih umetnosti. Takšno usposabljanje redno poteka v Mestnem muzeju Ljubljana, Galeriji ŠKUC Ljubljana in Cankarjevem domu v Ljubljani. Vse publikacije skupine *Sodelujem* so bile izdane v pisavi za slepe in slabovidne (**MK, Sektor za umetnost – Vizualne umetnosti**, ukrep 8.1 ter 3.1, 3.2).

Javne ustanove s področja uprizoritvene umetnosti so se v programskem pogledu v letu 2015 posvečale tudi ljudem s posebnimi potrebami. Na repertoar so umestili tudi dela, ki se dotikajo družbene problematike ljudi z obrobja družbe. Poleg tega so nekatera gledališča v letu 2015 kot novost izvedla cikle bralnih predstav, ki so bili še zlasti namenjeni slepim in slabovidnim obiskovalcem. Bralne predstave so se izjemno dobro obnesle, saj je bil obisk zelo visok (**MK, Sektor za umetnost – Uprizoritvena umetnost (slovenska gledališča)**, ukrep 8.1, 8.4, 8.9 ter 1.1, 1.2, 1.5, 3.1).

Slovenska gledališča so navedla naslednje programe, ki so jih izvajala v letu 2015:

- V Mladinskem gledališču Ptuj so imeli na programu predstavo, v kateri je bilo prikazano življenje beguncev in tudi problematika invalidnosti, soočanja z invalidnostjo in ponovnega vključevanja v družbo.
- V SNG Drama Ljubljana so za varovance Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik organizirali zaključeno predstavo, za katero so ustrezno prilagodili prostor za obiskovalce – del sedežev za obiskovalce so odstranili in jih nadomestili z ustreznimi posteljami, vozički in drugimi tehničnimi pripomočki.
- V SLG Celje so vključevali kot gledalce predstav tudi invalide in osebe z motnjo v duševnem razvoju. Sodelovali so tudi z Osnovno šolo Glazija – šola za otroke s posebnimi potrebami in s Centrom za varstvo in delo Golovec, katerih varovanci so se udeleževali predstav in občasno tudi ur gledališke vzgoje.
- V Gledališču Koper so na predstave povabili varovance Dnevnega centra Šentmar iz Kopra.
- Lutkovno gledališče Maribor redno sodeluje s Centrom za sluh in govor v Mariboru, v sklopu katerega sta vrtec in šola v Mariboru. V letu 2015 so v sodelovanju z Osnovno šolo Gustava Šiliha, kjer se šolajo otroci s posebnimi potrebami, izvedli gledališko predstavo. Za otroke Osnovne šole Ljudevita Pivka Ptuj pa so ob ogledu predstave pripravili posebej pripravljen in prilagojen vzgojno-izobraževalni program (**MK, ukrep 8.1, 8.4, 8.9 ter 1.1, 1.5, 3.1 in 4.13**).

V zvezi z uresničevanja ukrepov iz resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, ki so v pristojnosti MK, je bil leta 2015 objavljen *Javni razpis za izbiro ponudnikov za izvedbo projektov na podlagi nacionalnega programa za jezikovno politiko* (oznaka: JR-NPJP2015), na katerem sta bila izbrana dva projekta. Eden od njiju je bil projekt Zavoda RISA, Centra za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje z naslovom *Pod svobodnim soncem v lahko berljivem jeziku za odrasle osebe s posebnimi potrebami*, ki ga je MK sofinanciralo v skupnem znesku 11.400,00 EUR. Zavod je knjigo izdal v 250 izvodih, ki so bili brezplačno distribuirani na centre za usposabljanje, delo in varstvo, varstveno-delovne centre, šole s prilagojenim programom, knjižnice in na Zvezo Sožitje. V procesu njenega prirejanja je neposredno sodelovalo sedem uporabnikov CUDV Črna na Koroškem, ki so podali priporočila za lahko branje (**MK, Služba za slovenski jezik, ukrep 8.1, 8.2 ter 3.2**).

Na področju dela **MK, Sektorja za muzeje, arhive in knjižnice** se v okviru finančnih možnosti državnega in občinskih proračunov postopoma zagotavlja naložbe v izboljšanje obstoječih materialnih razmer za delo na področju digitalizacije, in sicer v nove tehnologije in njihovo vzdrževanje (**MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – digitalizacija, ukrep 8.1, 8.2, 8.10 ter 3.2**).

S postavk za knjižnično dejavnost je MK v letu 2015 sofinanciralo nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Knjižnice ocenjujejo, da je zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu delež takšnega gradiva manj kot 1 % celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Gradivo, ki je primerno za slabovidne uporabnike in dislektike, imajo knjižnice označene s posebnimi piktogrami. Knjižnice tudi sistematično izvajajo geslenje gradiva v svojih katalogih, kot npr. *Povečani tisk* in *Zvočne knjige*, in sezname objavljajo na spletnih straneh. V letu 2015 je MK financiralo tudi programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, v okviru katerih knjižnice izvajajo tudi posebne dejavnosti za opredelitev ciljev, koordinacijo in izvedbo knjižničnih storitev za posebne skupine uporabnikov, med katere spadajo tudi invalidi. Eden od ciljev je oblikovanje specializiranih centrov za posebne zbirke knjižničnega gradiva in izdelava smernic za bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva za uporabnike, ki potrebujejo lažje berljivo gradivo (dislektiki, gluhi/naglušni) ter za slepe in slabovidne. Knjižnice poročajo o različnih zbirkah knjižničnega gradiva v prilagojenih tehnikah, tehnični opremljenosti ter številnih storitvah, namenjenih posebnim skupinam uporabnikov. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami krepijo svojo socialno vlogo v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja. Vključujejo jih v redne dejavnosti oz. jim jih po potrebi prilagodijo. Knjižnice si tudi intenzivno prizadevajo, da bi bile njihove spletne strani z grafičnimi

prilagoditvami prijazne tudi za uporabnike z okvaro vida in dislektike (**MK, Sektor za muzeje, arhiv in knjižnice – knjižnična dejavnost, ukrep 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.7, 8.10 ter 3.1, 3.2, 4.4, 4.6, 4.7, 4.9, 4.13**).

Velik dosežek za slepe in slabovidne na območju RS je bila uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne (Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne) pri ZDSSS v državno shemo knjižnic. Tako je bilo zagotovljeno sistemsko financiranje knjižnice s strani države. Na področju knjižnične dejavnosti je bil najpomembnejši dosežek projekt *Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja*, ki ga je izvajala ZDSSS. Projekt sta financirala EU iz ESS v okviru *Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013*, razvojne prioritete *Enake možnosti in spodbujanje socialne vključenosti*, prednostne usmeritve *Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti* in MK. Projekt se je končal v letu 2015. Namen projekta knjižnice slepih in slabovidnih je vzpostavitev in promoviranje mehanizmov in pogojev za celostno informiranost, dostop do kulturnih dobrin ter usposabljanje slepih in slabovidnih kot pogoj za njihovo enakopravno vključevanje v družbo. S projektom so pri ZDSSS želeli zagotoviti pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja ter razviti modele usposabljanja in izobraževanja za delo z novo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Ob mednarodnem dnevu bele palice so 15. 10. 2014 slovesno odprli nove prostore knjižnice na Kotnikovi 32 v Ljubljani. Projekt *Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne* bi lahko razdelili na pet ključnih področij oz. sklopov: 1) postavitve novih strokovnih temeljev za delovanje Knjižnice slepih in slabovidnih; 2) pospešitev produkcije knjižničnih gradiv v Braillovi pisavi in zvočnem zapisu (nov format zapisa zvočnih knjig, format DAISY) in izdajanje treh časopisov za slepe in slabovidne v Braillovi pisavi, v povečanem tisku in v zvočnem zapisu; 3) priprava in izvajanje izobraževalnih vsebin, namenjenih slepim, slabovidnim ter strokovni in splošni javnosti; 4) prenovitev informacijskega sistema ZDSSS (EIS); 5) najem in adaptacija novih prostorov za knjižnico ter izvajanje različnih promocijskih in kulturnih dejavnosti. Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne je pridobila 120 novih članov, njihovih usposabljanj se je udeležilo 400 slepih in slabovidnih oseb ter 500 strokovnih delavcev, izdelali in izdali so 365 novih knjižnih naslovov v zvoku in 35 v Braillovi pisavi. Dne 29. 7. 2015 je projekt pridobil novo področje delovanja, saj je Vlada RS sprejela soglasje k spremembi projekta in s tem odobrila dodatna sredstva, ki so bila v večini namenjena razvoju sodobne sinteze slovenskega govora. Tako je v okviru sodelovanja raziskovalnih organizacij in dveh slovenskih jezikovno-tehnoloških podjetij (Alpineon d. o. o. in Amebis d. o. o.), ki sta združili znanje s področja obdelave govornih signalov ter jezikovnih podatkov, nastal sintetizator govora *eBralec*, ki omogoča samodejno prebiranje poljubnih elektronsko shranjenih besedil, zapisanih v slovenskem jeziku in ki bo tako slepim in slabovidnim uporabnikom olajšal delo z računalnikom in pametnim telefonom, zagotovil pa jim bo tudi njihovo boljšo e-vključenost v sodobno informacijsko družbo. Kakovost nove sinteze govora je na visoki ravni, saj se povsem približa naravnemu govoru, čeprav so besedila pretvorjena v govor popolnoma samodejno. V času trajanja projekta je bilo izvedenih več sklopov dogodkov: dva natečaja, trije strokovni simpoziji, dve potujoči razstavi ter več dogodkov in vabljenih predavanj. Obenem so o vprašanih slepote in slabovidnosti redno obveščali tudi medije, ki so informacije prenašali po vsej Sloveniji in pripomogli, da so zanje izvedele vse zainteresirane javnosti. Predlogi za izboljšave: z ustreznimi sistemskimi ukrepi zagotoviti boljše možnosti in poenostavitev postopkov za sofinanciranje nacionalno pomembnih ukrepov za enake možnosti dostopa do kulturnih dejavnosti in storitev za vse prebivalce Slovenije (**MK, ukrep 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.7, 8.8, 8.10 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.1, 3.2**).

V letu 2015 je **Javni sklad za kulturne dejavnosti** v okviru *Javnega projektnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti*, ki jih bo sofinanciral Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (oznaka: PR-2015), sofinanciral skupaj 24 kulturnih projektov, ki so bili namenjeni (tudi) invalidom in starejšim osebam, v skupni vrednosti 9550,00 EUR (**MK, ukrep 8.1, 8.2, 8.4, 8.9 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.2**) (glej Prilogo B3).

Javna agencija za knjigo RS je v okviru *Javnega razpisa za izbor projektov na področjih knjige za leto 2015* (oznaka: JR3-KNJIGA-2015) sofinancirala skupaj tri kulturne projekte s področja Bralne

kulture v skupni vrednosti 9000,00 EUR, ki so vključevali tudi invalide, starejše osebe ter osebe s posebnimi potrebami (**MK**, ukrep 8.1, 8.2 ter 3.2) (glej Prilogo B3).

Dogodki

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice poroča o naslednjih dogodkih, ki so jih v letu 2015 izvedli na področju kulturnega udejstvovanja:

- Dne 25. 5. 2015 so predstavniki Sveta za invalide RS obiskali MK in se sestali z ministrico za kulturo. Na sestanku so člani Sveta predlagali izvedbo naslednjih ukrepov za izboljšanje stanja na področju kulture: 1) Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD) naj v prihodnje nameni več pozornosti tudi invalidom; 2) v javnih medijih naj se spodbuja pozitiven način prikazovanja invalidov in njihovih (kulturnih in umetniških) dosežkov ter ozaveščanje širše javnosti o njihovih dejavnostih; 3) v javnih medijih in dokumentih naj se dosledno uporabljata pojma »invalid« in »invalidnost«, ki sta navedena že v Ustavi RS, izogiba pa naj se pojmom, ki so lahko za pripadnike nekaterih skupin invalidov neprimerni ali celo žaljivi (npr. izraza »hendikepirani« ali »prizadeti«); 4) zaradi pomanjkljive integralne politike na področju invalidskega varstva naj se v prihodnje še okrepi prizadevanja za boljšo koordinacijo dela na tem področju med posameznimi resorji, kar vključuje tako ministrstva kakor tudi javne (državne) agencije in druge državne organe; 5) Svet naj zaposli profesionalnega sekretarja; 6) tudi v pravosodne organe – še zlasti v delo Ustavnega sodišča RS – bi bilo treba vključiti strokovnjake s področja invalidske problematike (namen je ustrezna zaščita pravic invalidov); 7) ohraniti vlogo FIHO kot glavnega in edinega stabilnega vira financiranja dejavnosti invalidskih organizacij v RS, tako da se tudi v prihodnje zagotovi, da se koncesije od iger na srečo še naprej namenjajo za sofinanciranje FIHO; in 8) pravice delavcev invalidov naj se izenači s pravicami delavcev neinvalidov in še naprej naj se izvaja ukrepe aktivne politike zaposlovanja, pri čemer imajo pomembno vlogo tudi državni organi in javne ustanove. Ob koncu sestanka članov Sveta z ministrico za kulturo so bili sprejeti naslednji trije sklepi: 1) na MK bodo preučili možnosti za to, da bi JSKD v prihodnje namenil več pozornosti invalidom, 2) Službo za slovenski jezik se seznaniti s predlogom predstavnikov Sveta, da se v medijih in dokumentih dosledno uporabljata pojma »invalid« in »invalidnost«, in 3) nosilni organ za pogovor (in dogovor) o zagotovitvi stabilnega vira financiranja dejavnosti invalidskih organizacij v RS in o zaposlitvi profesionalnega sekretarja Sveta je MDDSZ.
- Dne 6. 11. 2015 so se predstavniki ZDGNS na MK sestali z ministrico za kulturo. Na sestanku so obravnavali naslednje teme: 1) Problematika v zvezi s sprejeto Resolucijo o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (ReNJPJ14-18; v nadaljevanju: Resolucija) ter z izvedbenima pravnima aktoma Resolucije, ki sta *Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje* in *Akcijski načrt za jezikovno opremljenost*; 2) javno objavljeno mnenje Sveta za elektronske komunikacije RS (v nadaljevanju: SEK); 3) načrtovana kampanja ZDGNS za zagotavljanje dostopnosti stavb in prostorov javnih (kulturnih) ustanov za gluhe in naglušne; 4) način obeležitve Dneva slovenskega znakovnega jezika dne 14. 11. 2015; 5) problematika prilagajanja medijskih vsebin v javnih medijih; 6) kulturni projekti ZDGNS, ki jih sofinancira MK; 7) problematika uresničevanja dostopa gluhih študentov do tolmača v slovenski jezik v praksi; 8) možnosti za sofinanciranje posebnega projekta ZDGNS, ki bi bil prav posebej namenjen razvoju slovenskega znakovnega jezika, in 9) možnosti za prilagajanje radijskih oddaj na Radiu Slovenija gluhim in naglušnim osebam. Na sestanku je bilo s predstavniki ZDGNS dogovorjeno, da: 1) bodo v obeh akcijskih načrtih s področja jezikovne politike, ki sta bila v času sestanka še v javni razpravi, upoštevani tudi ukrepi s področja slovenskega znakovnega jezika; 2) bodo na Direktoratu za medije preučili možnosti, da bi MK sofinanciralo poseben projekt, namenjen razvoju slovenskega znakovnega jezika; 3) bodo na Direktoratu za medije v roku, krajšem od enega leta, pripravili pregled dostopnosti javnih medijev oz. medijskih vsebin za senzorno ovirane osebe in 4) da bodo na Direktoratu za medije pripravili Strategijo zagotavljanja dostopnosti javnih medijskih vsebin senzorno oviranim osebam.
- Dne 14. 11. 2015 je MK že drugič na državni ravni obeležilo dan slovenskega znakovnega jezika, saj je bil tega dne leta 2002 v Uradnem listu RS objavljen *Zakon o uporabi slovenskega*

znakovnega jezika. Ob tej priložnosti so v Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice pripravili kratek prispevek, ki so ga prevedli v slovenski znakovni jezik in objavili na spletnih straneh MK. Namen dneva slovenskega znakovnega jezika je opozoriti širšo javnost na specifične potrebe gluhih in naglušnih oseb, ki za sporazumevanje uporabljajo lastni jezik, tj. slovenski znakovni jezik, ter spodbuditi nadaljnji razvoj in uporabo slovenskega znakovnega jezika v vsakdanjem življenju. MK bo tudi v prihodnje spodbujalo javne kulturne ustanove, da gluhim in naglušnim omogočijo boljši dostop do kulturnih dobrin.

- Dne 17. 12. 2015 so v prostorih ZDGNS na Drenikovi ulici 24 v Ljubljani uradno odprli Center za razvoj slovenskega znakovnega jezika. Osrednja cilja novoustanovljenega Centra za razvoj slovenskega znakovnega jezika sta: 1) uveljaviti slovenski znakovni jezik na celotnem območju RS ter 2) vzpostaviti ustrezno sistemsko ureditev za financiranje razvoja slovenskega znakovnega jezika s strani FIHO. Sekretar ZDGNS je v svojem nagovoru povedal, da se bodo z letom 2016 v ZDGNS reorganizirali in Center za razvoj slovenskega znakovnega jezika postavili na nove temelje. Opozoril je, da je treba s tem v zvezi ustrezno urediti tudi zakonodajo in pravno terminologijo. Slovenski znakovni jezik je namreč samostojen jezik, zato je zelo pomembno tudi trajno sistemsko urediti sofinanciranje njegove standardizacije in razvoja. V sodelovanju s Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani bo izšla posebna knjiga s področja slovenskega znakovnega jezika. Zatem je predstavil didaktično igro za gluhe otroke in slikanico v slovenskem znakovnem jeziku za gluhe otroke.⁴¹ Opozoril je, da je poučevanje o slovenskem znakovnem jeziku v RS še vedno neurejeno. Ministrica za kulturo je poudarila, da MK s konkretnimi dejavnostmi na področju kulture in slovenskega jezika pomaga govorcem s posebnimi potrebami zagotavljati enake možnosti, kot jih imajo drugi prebivalci RS. Tako je MK v zadnjih letih sofinanciralo skupaj 53 kulturnih projektov, namenjenih gluhim in naglušnim, poleg tega pa dodatno še šest kulturnih projektov, ki so bili prav posebej namenjeni spodbujanju standardizacije, razvoja in promocije slovenskega znakovnega jezika. Za projekt z naslovom *Jezikovna integracija ranljivih skupin govorcev* pa je uspelo MK pridobiti tudi sredstva ESS. Na tem področju MK sodeluje z MIZŠ, saj naj bi slovenski znakovni jezik postal tudi del slovenskega šolskega sistema. Pomemben napredek pri uveljavljanju jezikovnih pravic gluhih in naglušnih oseb pomeni tudi sprejetje *Resolucije o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018* v letu 2013, ki predvideva vrsto ukrepov za govorce s posebnimi potrebami, še zlasti za gluhe in slepe, ter *Akcijskega načrta za jezikovno opremljenost* in *Akcijskega načrta za jezikovno izobraževanje*, v katerih je slovenskemu znakovnemu jeziku namenjena še prav posebna skrb. Odprtje Centra za razvoj slovenskega znakovnega jezika je pomemben korak za zaščito znanstvenoraziskovalnega dela na področju razvoja slovenskega znakovnega jezika. Z njim želijo na ZDGNS zagotoviti, da se slovenski znakovni jezik prepozna kot samostojen jezik, ki naj zavzema enakovredno mesto med drugimi jeziki in se enako tudi razvija. Gre za to, da se razvijajo nove kretnje, slovar in slovnica slovenskega znakovnega jezika in da se pripravi novo gradivo, ki bo pomagalo pri učenju in poučevanju slovenskega znakovnega jezika (*MK, ukrep 8.1, 8.2, 8.7 ter 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 3.2, 4.13*).

Kvantitativni podatki

Lutkovno gledališče Ljubljana so obiskali otroci in odrasli s posebnimi potrebami iz naslednjih ustanov: CIRIUS Kamnik (56 oseb), Center Draga Ljubljana (9 oseb), CIRIUS Vipava (19 oseb), Zavod Janeza Levca (130 oseb), Osnovna šola Slavka Gruma Zagorje (prilagojen program, 60 oseb), Varstveno-delovni center INCE Mengeš (100 oseb), Varstveno-delovni center Tončke Hočevar (48 oseb), Zavod za gluhe Ljubljana (30 oseb), Dom za varstvo odraslih Velenje (40 oseb) (*MK, ukrep 8.1*).

⁴¹ V januarju 2016 je izšla prva brezplačna interaktivna didaktična igra v slovenskem znakovnem jeziku z naslovom *Kraljična na zrnu graha*, ki bo namenjena gluhim otrokom in si jo bo moč naložiti na pametne naprave. Poleg tega bosta leta 2016 izšli dve maskoti – mala morska deklica Ariela in zmajček, ki za sporazumevanje uporabljata znakovni jezik.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK, Služba za slovenski jezik, ne razpolaga z namenskimi sredstvi za dejavnosti, s katerimi bi neposredno implementirali posamezne cilje API 2014–2021. Na delovnem področju službe pri implementaciji že opredeljenih ciljev ni mogoče pričakovati bistvenih sprememb ali premikov (*MK, ukrep 8.10 ter 4.13*).

Na **MK**, v **Sektorju za muzeje, arhive in knjižnice – digitalna dejavnost**, so opozorili na premajhno število ustrezno izobraženega kadra za delo na področju digitalizacije. Poseben problem so ne dovolj poenoteni in sistematizirani postopki digitalizacije na nacionalni ravni (*MK, ukrep 8.10 ter 3.2, 5.2 in 5.3*).

MK, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost, meni, da je poleg načrtovanja ukrepov za dostopnost kulture invalidom nujno hkrati načrtovati tudi potrebna finančna sredstva in druge izpolnjene pogoje, ki bodo omogočali realizacijo ukrepov in strategij. Za nove programe so potrebna nova finančna sredstva (*MK, ukrep 8.1, 8.2 ter 3.1, 3.2*).

MK, Služba za slovenski jezik, predlaga, da bi s povečanjem sredstev, namenjenih javnemu razpisu oz. uresničevanju ukrepov iz resolucije, lahko finančno podprli večji obseg z njimi povezanih dejavnosti, čeprav je to predvsem pri sedANJI zasnovi razpisnega postopka iskanja izvajalcev ali ponudnikov posameznih projektov spet odvisno od odzivnosti njihovih potencialnih izvajalcev, od kakovostne priprave predlogov za projekte s tega področja ter navsezadnje od dejstva, da je glede na razpoložljive kvalificirane izvajalce zamejen tudi letni obseg uresničitve takšnih dejavnosti (*MK, ukrep 8.10 ter 4.13*).

MK, INDOK center Direktorata za kulturno dediščino, predlaga, da je treba pri projektih digitalizacije in predstavitev digitalne dediščine na spletu v večji meri vključevati standarde in tehnične možnosti, ki omogočajo dostop tudi za uporabnikom z omejenimi zmožnostmi (*MK, ukrep 8.10 ter 3.2*).

MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekov pravice, predlaga uvedbo posebnega javnega razpisa za govorce s posebnimi potrebami, ki naj jo izvaja Služba za slovenski jezik. Omenjeni redni letni projektni javni razpis naj bo prav posebej namenjen sofinanciranju kulturnih projektov s področja standardizacije, razvoja in promocije slovenskega znakovnega jezika ter projektom s področja razvoja in promocije slovenske Braillove pisave za slepe. Prav tako bi bilo smiselno razmisliti o možnostih, da se v okviru Sektorja za umetnost uvede poseben javni razpis, ki bi bil namenjen sofinanciranju kulturnih projektov umetnikov invalidov oz. umetnikov s statusom osebe s posebnimi potrebami (*MK, ukrep 8.1, 8.2, 8.4., 8.9. ter 3.2, 4.13*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS je skupaj z MDDSZ uspešno kandidiral na razpisu Evropske komisije za evropsko kartico ugodnosti za invalide⁴² (nanaša se tudi na deveti cilj). V tem projektu, ki je namenjen medsebojnemu izenačevanju ugodnosti državljanov članic, bodo pripravili interaktivno bazo podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji s področja kulture, športa, transporta, turizma in drugih dejavnosti ter

---

⁴² MDDSZ sodeluje v projektu, ki je financiran iz evropskih sredstev. Partner projekta je Nacionalni svet invalidskih organizacij (NSIOS). Vrednost projekta je 511.775,00 EUR, pri čemer so sredstva EU 80 % vrednosti projekta, delež MDDSZ pa 20%. Projekt se je začel izvajati 1. 2. 2016 in bo trajal 18 mesecev. Ob koncu projekta bodo Upravne enote po Sloveniji začele izdajati kartico, ki jo bodo načeloma lahko prejeli vsi invalidi.

jo podprli z dostopno spletno stranjo in aplikacijo za standardne platforme ter promocijo tega projekta v javnosti (**NSIOS**, ukrep 8.9).

Dogodki

Dejavnosti tega cilja so bolj izvajale članice **NSIOS** kot pa sam svet. Ta je članicam ob tem nudil ustrezno strokovno in drugo podporo. Ob delovanju v Evropskem invalidskem forumu (EDF) so se pridružili prizadevanjem za Marakeško pogodbo in dejavnostim ob predlogu Direktive o dostopnosti spletišč javnega sektorja v delu, ki se nanaša na dostopnost vsebin RTV Slovenija. Invalidskim organizacijam članicam je NSIOS pomagal pri organizaciji in izvedbi njihovih kulturnih dogodkov in pripravah na kasnejši ESS razpis MK (**NSIOS**, ukrep 8.9).

Uresničevanje osmega cilja

Na področju kulture so v letu 2015 potekale številne aktivnosti na področju kulturne dostopnosti in udeleževanja (npr. izvajanje kulturnih projektov na področju knjižnične dejavnosti, avdiovizualnih vsebin, glasbene, gledališke in vizualne umetnosti idr., realizacija radijskih in televizijskih oddaj, pri katerih so posebno pozornost namenili vsebinam, povezanim z invalidsko problematiko, tolmačenje in podnaslavljanje vsebin, bralne in koncertne uprizoritve dramskih del ipd.).

Velik dosežek za slepe in slabovidne je bila uvrstitev Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne pri ZDSSS v državno shemo knjižnic. Tako je bilo zagotovljeno sistemsko financiranje knjižnice s strani države.

Pomemben korak za zaščito znanstvenoraziskovalnega dela na področju razvoja slovenskega znakovnega jezika je odprtje Centra za razvoj slovenskega znakovnega jezika. Z njim želijo na ZDGNS zagotoviti, da se slovenski znakovni jezik prepozna kot samostojen jezik, ki naj zavzema enakovredno mesto med drugimi jeziki in se enako tudi razvija.

Na področju muzejev, arhivov in knjižnic se postopoma zagotavlja naložbe v izboljšanje sedanjih materialnih razmer za delo na področju digitalizacije, po drugi strani pa se ugotavlja premajhno število ustrezno izobraženega kadra za delo na tem področju.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Zagotavljati je treba uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje védenja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih strokovnjakov, tako pa zagotoviti kakovostno športno vzgojo za invalide;
- 9.2 dostopnost športnih objektov invalidom, ki se ukvarjajo s športom, in invalidom, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (vhod, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.3 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah in drugih društvih, primernih vrsti ali stopnji invalidnosti in starosti invalida;
- 9.4 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.5 spodbujanje izvajanja panožnih športnih tekmovanj za vse invalide na ravni države (v šolskem sistemu);
- 9.6 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete ...).

Nosilci:

MIZŠ (direktorati in službe, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (Direktorat za šport, Olimpijski komite Slovenije)

Sprejeta zakonodaja

V okviru kategorizacije je strokovni svet za tekmovalni šport sprejel v kriterije za kategorizacijo polnopravno tudi športe invalidov s tekmovalnega programa paraolimpijskih iger. Tako si lahko paraolimpijski športniki pridobijo enak status kategoriziranega športnika kot športniki neinvalidi z enakimi statusnimi pravicami (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.6**).

Zakonodaja v pripravi

V letu 2015 ni bilo večjih sprememb na tem področju, razen da morajo biti vsi novi športni objekti, ki se jih gradi z javnimi sredstvi, dostopni invalidom (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.2**).

Programi

Prek razpisa norveškega sklada poteka projekt *Aktivni, zdravi, zadovoljni*, v katerem pripravljajo interesne športne programe za otroke in mladino: Mali sonček, Zlati sonček, Naučimo se plavati. Gre za prilagojene dejavnosti za invalide – projekt poteka s partnerstvom v projektu Zavoda za šport

Planica (nastanek priročnika in priznanj). Projekt bo potekal do junija 2016, zapuščina projekta pa bodo interesni programi, ki jih bo mogoče uporabljati v prihodnje. Vsi programi so bili predstavljeni tudi na Kongresu športnih pedagogov v Mariboru, kjer so znanje predavateljev (strokovnjakov športnih pedagogov iz CIRIUS Kamnik in Vipava ter CUDV Drage) odlično sprejeli drugi športni pedagogi. V okviru projekta *Aktivni, zdravi, zadovoljni* je predvideno tudi izobraževanje športnih pedagogov s področja športa invalidov prek Zavoda za šolstvo, da bi uspešno poučevali športne aktivnosti v integriranem oz. inkluzijskem šolskem sistemu (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.1, 9.6**).

Spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah poteka predvsem na lokalni ravni, primer dobre prakse je Športno društvo Invalid v Ljubljani, v katerem so za to področje zaposlili dva trenerja, potekajo pa trije redni programi vadbe. MIZŠ je v Letnem programu športa za 2016 prvič razpisalo program *Pilotski programi povezovanja športnih in invalidskih ter dobrodelnih društev in zvez* (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.6**).

Dogodki

Zavod za šport Planica je organiziral šolska prvenstva za invalide, ki so se prijavila na razpis. V ta namen je bil uporabljenih 10.000,00 EUR in izvedena so bila štiri državna prvenstva (**MIZŠ, Direktorat za šport, ukrep 9.5**).

Statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki je v letu 2015 potekalo na naslednjih področjih (**MIZŠ, Olimpijski komite Slovenije, ukrep 9.6**):

- kategorizacija športnikov pri OKS-ZŠZ
- zaposlovanje v državni upravi (Finančni upravi RS)
- štipendije nadarjenim športnikom
- štipendije športnikom in trenerjem iz socialno šibkejših okolij
- finančne nagrade iz naslova Letnega programa športa za športne dosežke
- zaposlitev dveh trenerjev v projektu Razvoj kadrov v športu (sredstva ESS)
- nadstandardno zdravstveno zavarovanje za vrhunske športnike invalide
- nezgodno zavarovanje za vrhunske športnike invalide
- prilagoditev šolskih obveznosti
- sprememba Pravil Letnega programa športa na državni ravni za sofinanciranje integracije športnikov invalidov na tekmovanjih najvišje državne ravni.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

Aktivnosti so izvajale večinoma članice NSIOS same, predvsem Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite (**NSIOS, ukrep 9.3**).

Uresničevanje devetega cilja

Na področju športa in prostega časa se je v letu 2015 statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki kazalo na področju kategorizacije športnikov, zaposlovanja, štipendij in finančnih spodbud. Potekale so tudi številne druge aktivnosti, ki so spodbujale športno udejstvovanje invalidov.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se navkljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Ukrep:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebno tistim, ki so negibljivi v trajni negovalni oskrbi v domačem ali drugem okolju ali institucijah, z obiski verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri.

Nosilci:

MK (Urad za verske skupnosti)

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MK, IRSSV

Raziskovalna dejavnost

MDDSZ poroča, da sta Društvo Malteška pomoč Slovenija in Založba Družina izdala knjigo Cerkev vseh in za vse: vključevanje invalidov v življenje Cerkev na Slovenskem. Avtorji so v priročniku na razumljiv način pojasnili, kdo so invalidi, s kakšnimi ovirami se srečujejo in kako jim omogočiti vključenost v življenje župnije (dostopnost grajenega okolja, informacij, komunikacij, ozaveščenost itd.). V prilogah priročnika so tudi informacije, v katerih slovenskih župnijah je organizirana pastoralna za posamezne skupine invalidov, in naslovi društev oz. gibanj, ki delujejo v okviru cerkva na Slovenskem. Priročnik je namenjen duhovnikom, laikom, študentom in drugim, ki se pri svojem delu srečujejo z invalidi. Posebnost priročnika je, da sta pri njegovi pripravi sodelovali Katoliška cerkev in Evangeličanska cerkev Augsburgske veroizpovedi (**MDDSZ, ukrep 10.1**).

Programi

Društvo Malteška pomoč Slovenija je konec leta 2015 začelo izvajati projekt, ki ga je poimenovalo *Cerkev prijazna invalidom*. Projekt sofinancira The Global Fund for Forgotten People. Projekt je nadaljevanje dejavnosti po izdaji priročnika. S tem želi Malteška pomoč Slovenija konkretno prispevati k ozaveščenosti in večji dostopnosti objektov, namenjenih verskemu življenju (**MDDSZ, ukrep 10.1**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Urad Republike Slovenije za verske skupnosti poudarja, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev RS zagotavljajo verske skupnosti. Predlaga, da bi versko duhovno oskrbo invalidov lahko usklajeval javni uslužbenec, npr. koordinator za versko duhovno oskrbo invalidov na katerem izmed ministrstev. Po zgledu ureditve primerljive dejavnosti bi bila za ureditev tega vprašanja najprimernejša sprememba *Zakona o verski svobodi* in uveljavitev pravilnika resornega ministrstva (**MK, ukrep 10.1**).

IRSSV na podlagi sekundarnih virov poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom, nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti ali pa večnamenske prostore, saj 42. člen *Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev*⁴³ določa zagotovitev prostora za duhovno oskrbo stanovalcev socialnih zavodov (duhovna oskrba lahko poteka bodisi v večnamenskem prostoru bodisi v samostojnem prostoru). Skupnost socialnih zavodov Slovenije poroča, da so bili verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce vedno zagotovljeni in niso bili nikoli sporni, potekajo pa praviloma povsod vsaj enkrat tedensko ter ob vseh (večjih) verskih praznikih (*ukrep 10.1*).

Uresničevanje desetega cilja

Podatki o duhovnem življenju invalidov se ne zbirajo, nosilci ukrepov o njih ne poročajo. MK pri tem opozarja na ustavno določeno avtonomijo verskih skupnosti, zato se po njihovem mnenju API 2014–2021 ne bi smel nanašati na verske skupnosti. Poudari, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom in da je to v pristojnosti različnih verskih skupnosti.

---

⁴³ Uradni list RS, št. 67/06.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam, v skladu z Zakonom o invalidskih organizacijah, zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s trajnim, stabilnim, zadostnim in neodvisnim financiranjem iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij ter drugih virov;
- 11.2 ureditev pravnega statusa in zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po zgledu financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril in pogojev za dodelitev statusa reprezentativnosti invalidskih organizacij ter občasno preverjanje izpolnjevanja teh pogojev;
- 11.4 izpopolnjevanje meril in pogojev za programsko financiranje IO.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

V okviru tega cilja je **NSIOS** različne deležnike redno opozarjal na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide. Podobno zahteva tudi Resolucija o normativni dejavnosti,⁴⁴ vendar se še vedno prepogosto dogaja, da morajo odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja, drug del problema pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta obveznost samo formalno spoštovana. Ob tem je NSIOS predvsem predlagateljem zakonov predlagal, da se pripombe deležnikov na

---

⁴⁴ Uradni list RS, št. 95/09.

posamezne predloge zakonov javno objavljajo, da v civilni družbi delujemo čim bolj usklajeno (**NSIOS**, ukrep 11.1).

Status pravne subjektivitete je NSIOS poskušal doseči na upravni enoti v Izoli, ki pa je vlogo zavrnila. Na pritožbo je drugostopenjski organ, MNZ, potrdilo odločitev organa prve stopnje in ob tem ugotovilo, da je Upravna enota odločila sicer pravilno, vendar z napačnimi argumenti, ter ponovilo nelogično interpretacijo, da *Zakon o invalidskih organizacijah*, zato ker NSIOS ne dopušča statuta invalidske organizacije, s tem prepoveduje tudi status društva (**NSIOS**, ukrep 11.2).

Kot član delovne skupine je NSIOS sodeloval tudi pri pripravi predloga Zakona o FIHO in FŠO in med drugim mu je uspelo članom delovne skupine, ki so se zavzemali za ohranitev omejitve članstva v svetu fundacij odgovornim osebam oz. zastopnikom prejemnic, pojasniti, da je takšna rešitev ustavno nedopustna (tudi po mnenju zakonodajno-pravne službe DZ RS in Inštituta za javno upravo), poleg tega pa ne dosega zasledovanega cilja (**NSIOS**, ukrep 11.3).

Uresničevanje enajstega cilja

Na področju samoorganiziranja invalidov imajo invalidske organizacije pomembno vlogo pri neodvisnem življenju invalidov predvsem z zagotavljanjem socialnovarstvenih programov za invalide, katerih financiranje je skoraj v celoti odvisno od javnih sredstev.

V letu 2015 je NSIOS redno opozarjal deležnike o nujnosti vključevanja invalidov v vse procese odločanja, ki vsebujejo invalidsko problematiko.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju, tudi z zagotavljanjem priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v invalidom prilagojeni obliki;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebno na nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 12.4 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.5 zagotavljanje programov in storitev za pomoč invalidom in njihovo samopomoč glede odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad njimi;
- 12.6 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.7 zbiranje statističnih podatkov o nasilju in diskriminaciji nad invalidi.

Nosilci:

MK (Inšpektorat za kulturo in medije), MDDSZ (Direktorat za družino, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo), MNZ (Policija), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MNZ, IRSSV

Kvantitativni podatki

IRSSV je izvedel poglobljeno evalvacijo javnih socialnovarstvenih programov⁴⁵ iz skupine programov varnih hiš, zavetišč, zatočišč in materinskih domov ter drugih programov s področja preprečevanja nasilja. Obravnaval je podatke za leto 2013 naslednjih javnih socialnovarstvenih programov: 12 varnih hiš, šestih materinskih domov in ene svetovalnice s področja nasilja, pri čemer je preverjal tudi dostopnost programa za invalide. Ugotovitve so naslednje (*ukrep 12.5*):

---

⁴⁵ Omenjena evalvacijska poročila so bila dokončana v decembru 2014.

- Materinski domovi (MD):⁴⁶ Na večini lokacij MD so ovire za gibalno ovirane osebe – neprilagojeni prostori (stopnice in neprilagojene sanitarije), neprilagojeni dostop (urejenih klančin ni). Tudi na enotah MD, ki izvajajo program v pritličju stavb, imajo arhitekturne ovire, po navadi vsaj nekaj stopnic za dostop v prostore MD. V enem MD spodnja soba omogoča bivanje uporabnikov z gibalnimi ovirami, za katere imajo urejene tudi spodnje sanitarije (ki pa niso popolnoma in po standardih prirejene za gibalno ovirane) in možnost uporabe kuhinje. Vendar gibalno ovirani samostojno ne bi mogli uporabljati dnevnega prostora (zaradi stopnic). Sicer pa glede na podatke izvajalcev med uporabniki telesno ovirane osebe niso pogoste oz. sploh ni povpraševanja.
- Varne hiše (VH):⁴⁷ Na 11 lokacijah VH so ovire za gibalno ovirane osebe (stopnice izven objekta in v objektu pragovi, neprilagojene sanitarije, neprilagojena gospodinjska tehnika: štedilniki, umivalniki, ozki skupni prostori, kjer potekajo tedenske skupine). Veliko programov poteka v višjih nadstropjih stanovanjskih objektov in urejenih klančin ni, v stanovanjskih blokkih, kjer so specifične enote, so dvigala, ki pa niso primerna za dostop z invalidskim vozičkom (pragovi, neprilagojena širina, neprilagojena vrata). V nekaterih enotah morebitne uporabnike s trajnimi ali trenutnimi telesnimi ovirami (poškodbe, postoperativna stanja) nameščajo v sobe, ki so v pritličju, in s tem uporabnikom nekoliko olajšajo dostop. Arhitekturnih ovir ni zgolj na objektu enega specializiranega programa, ker je pritličje hiše prilagojeno gibalno oviranim uporabnikom, ki za gibanje potrebujejo bergle ali invalidski voziček. Sicer pa glede na podatke izvajalcev med uporabniki telesno ovirane osebe niso pogoste oz. jih sploh ni.
- Svetovalnica s področja nasilja:⁴⁸ V eni enoti objekt, v katerem izvajajo program, ni prilagojen gibalno oviranim uporabnikom (ni dvigala, prostori so v tretjem nadstropju), na drugi enoti je program dostopen za gibalno ovirane uporabnike (klančina, prilagojene sanitarije).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MNZ – Policija pojasnjuje, da ne more dajati podatkov, ki bi se nanašali na invalide, saj nima zakonske podlage za to in tako ne vodi podatkov, na podlagi katerih bi bilo mogoče izločiti tista kazniva dejanja ali prekrške, pri katerih so invalidne osebe v vlogi oškodovancev. Ker gre za občutljive osebne podatke, bi Policija, upoštevajoč določbo 19. točke 6. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov,⁴⁹ podatke o invalidnosti posameznikov zbirala le v tistih primerih, ko bi to pomenilo ustrezno dokazovanje kaznivega ravnanja nad invalidno osebo (*MNZ, ukrep 12.7*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Dogodki

V okviru tega cilja je **NSIOS** skupaj z invalidsko organizacijo Vizija, društvom gibalno oviranih iz Slovenskih Konjic, organiziral in izvedel strokovni posvet o nasilju nad invalidi. Kot že ob drugih podobnih dogodkih se je tudi ob tem izpostavil problem pomanjkanja statističnih podatkov o tej temi (*NSIOS, ukrep 12.2 in 12.7*).

⁴⁶ Žiberna V., Lebar L., Kovač N., Rihter L., Kobal Tomc B. (2014): Evalvacija javnih socialnovarstvenih programov: Evalvacijsko poročilo za skupino programov materinskih domov. Ljubljana: IRSSV.

⁴⁷ Žiberna V., Lebar L., Kovač N., Rihter L. (2014): Evalvacija javnih socialnovarstvenih programov: Evalvacijsko poročilo za skupino programov varnih hiš. Ljubljana: IRSSV.

⁴⁸ Žiberna V., Lebar L., Kovač N., Rihter L., Kobal Tomc B. (2014): Evalvacija javnih socialnovarstvenih programov: Evalvacijsko poročilo za program za pomoč žrtvam nasilja. Ljubljana: IRSSV.

⁴⁹ Uradni list RS, št. 94/2007.

Uresničevanje dvanajstega cilja

Na področju preprečevanja nasilja in diskriminacije nad invalidi ugotavljamo, da nastanitveni socialnovarstveni programi na področju nasilja v splošnem nimajo ustrezno urejenega dostopa za invalide.

Kaže se problem pomanjkanja podatkov o nasilju nad invalidi, kar je pokazal strokovni posvet v organizaciji NSIOS in Društva Vizija. Eden od razlogov za pomanjkanje podatkov je tudi ta, da Policija (kot tudi druge institucije) nima zakonske podlage za vodenje podatkov o invalidnosti žrtve nasilja. Zaradi pomanjkanja takšnih podatkov je težko določiti obseg nasilja nad invalidnimi osebami in na podlagi tega tudi organizirati ustrezno mrežo pomoči žrtvam nasilja.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse svoje življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge pogoje. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, vključno s celovito rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Ukrepi:

- 13.1 ozaveščanje o staranju ter spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših, predvsem z bojem proti stereotipom in predsodkom;
- 13.2 vključevanje izobraževalnih vsebin o potrebah starejših in invalidov v programe, ki izobražujejo za poklice v zdravstvu in socialnem varstvu, ter ponuditi dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.3 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide, ki so lokacijsko bližje urbanemu okolju;
- 13.4 zagotavljanje starejšim invalidom, ki živijo v ustanovah, spoštovanje njihove zasebnosti in sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.5 zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, tudi programov za zmanjševanje tveganja revščine ter financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem običajnem okolju;
- 13.6 ureditev strokovne pomoči na centrih za socialno delo (poseben koordinator) za starejše in starajoče se invalide ter vzpostavitev instituta spremljevalca in zagovornika na lokalni ravni, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev ter pri preprečevanju nasilja in zlorab, pa tudi pri ukrepanju ob njenem morebitnem pojavu;
- 13.7 zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.8 spodbujanje medgeneracijskih oblik sodelovanja, prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.9 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.10 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve), MZZ, SOUS, NSIOS, ZDUS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci nevladnih organizacij:
ZDUS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZDUS je šele v letu 2016 imenovala komisijo za izvajanje ukrepov API 2014–2021, v letu 2015 pa je v okviru svojega delovanja sicer že izvajala aktivnosti v okviru projekta Starejši za starejše (***NSIOS**, ukrep 13.8*).

Uresničevanje trinajstega cilja

Na področju staranja z invalidnostjo je treba upoštevati, da bo zaradi staranja populacije vse več starejših izpostavljenih tudi invalidnosti kot posledici staranja. Za to skupino ljudi bi bilo treba poskrbeti s sprejetjem ustrezne zakonodaje, z dodatnimi socialnovarstvenimi programi in ustrezno medicinsko podporo, kar je bilo navedeno pri uresničevanju drugih ciljev API 2014–2021.

RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE

Pri uresničevanju ciljev v zvezi z invalidi za leto 2015 je posredno sodeloval tudi SURS,⁵⁰ in sicer:

- SURS je tako kot prejšnja leta tudi v 2015 opravil in objavil nekatera statistična raziskovanja, ki so bila vsebinsko bolj ali manj povezana z invalidi oz. invalidnostjo. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsi podatki so bili objavljeni v različnih publikacijah. Sicer pa imajo vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanj pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, zakonsko podlago v *Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR*,⁵¹ ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.
- SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v API 2014–2021, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo določene informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja ciljev, postavljenih v programu.
- SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (v t. i. Prvi objavi), podrobni podatki pa so uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi (t. i. podatkovnem portalu SI-STAT).
- Podatke, povezane s področjem invalidnosti, SURS večinoma objavlja znotraj tematskega področja Demografsko in socialno področje, na področjih socialna zaščita, trg dela, zdravje in izobraževanje. SURS pa občasno izda tudi posebne publikacije (brošure), ki podrobno prikazujejo oz. razčlenjujejo aktualne vsebine (npr. leta 2007 je izšla takšna publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami; povezava na publikacijo je navedena v nadaljevanju).

V nadaljevanju so navedene vse objave oz. povezave do njih (različne vrste publikacij – tiskane ali elektronske, povezava do podatkovnega portala SI-STAT), ki vključujejo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- STATOPIS – statistični pregled Slovenije 2015⁵²
- SLOVENSKE OBČINE V ŠTEVILKAH 2015⁵³
- SLOVENSKE REGIJE V ŠTEVILKAH 2014⁵⁴
- PRVA OBJAVA in podatkovni portal SI-STAT: publikacija Prva objava označuje prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati s podrobnejšo objavo podatkov v podatkovnem portalu SI-STAT ali brez nje:
  - o Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2013 – končni podatki. 24. september 2014; *Prva objava in SI-STAT podatkovni portal*⁵⁵
  - o Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2014. 5. junij 2015;⁵⁶ *Prva objava*
  - o Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2013 – končni podatki. 27. oktober 2015;⁵⁷ *Prva objava in SI-STAT podatkovni portal*

⁵⁰ Povezave, na naterih so dostopni rezultati vseh raziskovanj: <http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovni portal SI-STAT).

⁵¹ Vsa statistična raziskovanja potekajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo so na redne in razvojne naloge; izvajajo jih v okviru dejavnosti državne statistike SURS in pooblašeni izvajalci: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve, Banka Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, MF, ZPIZ in ZRSZ.

⁵² <http://www.stat.si/StatWeb/Common/PrikaziDokument.ashx?IdDatoteke=8732>

⁵³ <http://www.stat.si/statweb/prikazi-novico?id=5200&idp=20&headerbar=17>

⁵⁴ <https://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2014.pdf>

⁵⁵ https://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=6521; SURS je zadnje podatke s področja javnih socialnovarstvenih zavodov objavil v letu 2014 za 2013. Za novejšje podatke se obrnite na MDDSZ oz. na Skupnost socialnih zavodov Slovenije.

⁵⁶ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5223&idp=9&headerbar=7>

⁵⁷ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=4937&idp=21&headerbar=18>

- Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2013. 30. junij 2015;⁵⁸
Prva objava
- Invalidska podjetja, Slovenija, 2014. 5. september 2015;⁵⁹ *Prva objava*
- POSEBNE PUBLIKACIJE (BROŠURE) (nimajo stalne periodike objavljanja, zato podatki niso ažurni):
  - Izobraževanje v Sloveniji.⁶⁰ April 2012. SURS
  - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji⁶¹. Marec 2009. SURS in IVZ
  - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji.⁶² December 2007. SURS.

---

⁵⁸ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5306&idp=10&headerbar=8>

⁵⁹ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5417&idp=16&headerbar=14>

⁶⁰ http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4650

⁶¹ <http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

⁶² <https://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf>

ZAKLJUČKI

V pričujočem poročilu in pripadajočih prilogah je prikazano redno letno spremljanje izvajanja API 2014–2021 za leto 2015. Pri pripravi slednjega smo sodelovali predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in nevladnih organizacij.

Ažurno spremljanje akcijskega programa je pomembno za preverjanje doseganja zastavljenih ciljev in ukrepov in je dobra podlaga za pripravo ustrezne politike invalidskega varstva.

V poročilu je predstavljeno izvajanje posameznih ciljev in ukrepov za zadnje poročevalsko leto 2015, o katerih so poročali v API določeni poročevalci. Kot smo omenili že v preteklih letih, na podlagi poročanja o izvajanju posameznih ciljev API težko podamo aplikativne zaključke, saj sta kakovost in obseg⁶³ poročanja zelo različna. Tako o največ izvedenih dejavnostih v letu 2015 poročajo na področju dostopnosti in kulture. Sledita področji zdravstva in zaposlovanja. Podobno kot v prejšnjih letih o najmanj ali nič aktivnostih poročajo s področja verskega in duhovnega življenja, športa ter staranja. Naše ugotovitve se zato opirajo zgolj na podane informacije poročevalcev.

Spreminjanje in sprejemanje zakonodaje na področju invalidskega varstva je edina kategorija, ki jo je mogoče prikazati številčno. V letu 2014, prvem letu spremljanja novega obdobja API, je bilo sprejetih, dopoljenih ali spremenjenih 12 zakonov, devet pravilnikov, dve resoluciji in podana je bila ena uspešna pobuda za ustavno presojo; v letu 2015 pa sta bili le po ena sprememba zakona in ena sprememba pravilnika.

Na podlagi izvedenih aktivnosti v letu 2015 na področju invalidskega varstva povzemamo naslednje sklepe:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Na področju ozaveščanja in informiranja je v letu 2015 potekalo več projektov (na nacionalni in mednarodni ravni) in aktivnosti (dogodki, seminarji, delavnice, strokovna srečanja) v okviru MK, MDDSZ, URI – Soča RCZS, SOUS.

MZZ se je na mednarodni ravni udeleževal razprav in zasedanj ter prisostvoval pri sprejemu resolucije o pravicah invalidov.

Slovenija je pripravila in prek generalnega sekretarja Združenih narodov Odboru za pravice invalidov posredovala uvodno poročilo o izvajanju KOPI.

SOUS je skupaj s partnerji pripravila znanstvene in strokovne vsebine za revijo na področju specialne in rehabilitacijske pedagogike.

Kljub številnim aktivnostim na področju ozaveščanja o invalidih pa MK še vedno opozarja, da bi bilo treba povečati število člankov, oddaj in drugih načinov ozaveščanja širše javnosti glede problematike invalidov.

NSIOS je ozaveščal medije in nosilce javnih funkcij o neprimernosti uporabe besede »invaliden« in dal pobudo za uskladitev oz. posodobitev definicije termina v SSKJ.

---

⁶³ Podrobnosti o poročanju glej v Preglednici 1.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Na področju bivanja in vključevanja je v letu 2015 največ aktivnosti potekalo v okviru zagotovitve in ureditve osebne asistencije. Potekala je aktivna razprava glede priprave nove zakonodaje na področju osebne asistencije, katere so se udeleževali različni akterji, predvsem pa YHD in NSIOS.

Osebno asistenco, ki jo prek Javnega razpisa za sofinanciranje programov za samostojno oziroma samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018⁶⁴ sofinancira MDDSZ – Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, izvaja 30 organizacij. Ključni podatki o uporabnikih iz preliminarne analize, ki jo v letu 2016 izvaja IRSSV, kažejo, da je bilo v letu 2015 v programe osebne asistencije vključenih 1125 uporabnikov. Uporabniki osebne asistencije so v letu 2015 v povprečju prejeli 12,2 ure asistencije na teden. Uporabnikov, ki so v letu 2015 prejeli 30 ali več ur osebne asistencije na teden, je bilo najmanj 177 (za 31 uporabnikov ni podatka o številu ur osebne asistencije na teden). Med njimi je 160 oseb, ki so stare 18 do 65 let in ki bi bile ob sprejeti zakonodaji (ob predpostavki, da med pogoji upravičenosti ostaneta prej omenjena starostna omejitev in potreba po 30 ali več ur osebne asistencije na teden) upravičene do sistemske zagotovitve osebne asistencije.

V okviru projekta MDI je bila opravljena raziskava o možnostih deinstitucionalizacije v Sloveniji z vidika človekovih in državljskih pravic, enakih možnosti, pravice do dostojnega in enakopravnega življenja v skupnosti, vključenosti v družbo, posameznikove aktivnosti in pravice ter možnosti za neodvisno življenje.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Na področju dostopnosti so v letu 2015 potekale številne aktivnosti, o katerih so poročali predvsem MK, MOP, MZIP in NSIOS, kljub temu pa ostaja dostop do grajenega okolja ter informacij in komunikacij še vedno problematičen.

MK opozarja na problematiko pomanjkanja finančnih sredstev za zagotavljanje fizične dostopnosti javnih ustanov s področja uprizoritvene umetnosti ter za zagotavljanje dostopa do posebne opreme za invalide in druge uporabnike s posebnimi potrebami. Potrebna bi bila finančna sredstva za prestrukturiranje zmogljivosti javnih ustanov, da bi invalidom zagotovili ustrezno tehnično infrastrukturo, tako da bi se lahko polno vključili v življenje.

NSIOS opozarja na nedostopnost volišč in problematiko dostopnosti do elektronskih medijev.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Na področju visokošolskega izobraževanja so v zadnjih letih študentom s posebnimi potrebami omogočili ustrezne prilagoditve študijskega procesa in študijskega okolja.

MIZŠ se je v letu 2015 aktivno lotilo reševanja problematike prevoza študentov invalidov ter gluhih študentov s tolmačem. Problem prevoza študentov invalidov ni bil ustrezno rešen v okviru ZUPJS, zato je MIZŠ konec leta 2015 sklical sestanek z MDDSZ in MZI glede rešitve vprašanja z zakonskimi ali drugimi ustreznimi popravki.

64

http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1008

Problem zagotavljanja tolmača znakovnega jezika za gluhe študente se kaže v onemogočanju te pravice s strani nekaterih fakultet na eni strani, na drugi pa v problemu financiranja tolmača, saj nekatere fakultete izražajo skrb, da zanj ne bodo prejele plačila. Direktorat za visoko šolstvo je fakultetam sporočil, da morajo na podlagi Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika javni in koncesionirani visokošolski zavodi gluhim študentom omogočiti sporazumevanje na način, ki je za te študente sprejemljiv. Sredstva za tolmače morajo visokošolski zavodi zagotavljati iz sredstev za študijsko dejavnost.

MK na področju dostopnosti do kulturnih dobrin aktivno sodeluje pri vključevanju invalidov v izvajanje nalog javne službe.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Na področju dela in zaposlovanja so bile v letu 2015 izvedene številne aktivnosti, predvsem na področju zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti (npr. izvajanje projektnih aktivnosti, raziskovalni programi, strokovna srečanja, izobraževanje strokovnih delavcev, vzpostavitev informacijskega sistema o podjetjih, ki zaposlujejo invalide) (MDDSZ, ZRSZ, ZPIZ, URI – Soča RCZR, MK, MJU, NSIOS).

Več invalidov je bilo na novo zaposlenih pri izvajanju projektov (MK), kar povečuje enake možnosti in spodbuja socialno vključenost ranljivih družbenih skupin. Kljub temu več akterjev meni, da bi bilo v splošnem treba povečati število zaposlenih invalidov, poleg tega pa dijakom in študentom invalidom omogočiti opravljanje prakse oz. pripravništva.

Število invalidov, zaposlenih v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah), se je v letu 2015 v primerjavi z letom prej nekoliko zvišalo.

ZRSZ opozarja na premajhno število rehabilitacijskih svetovalcev, predolge čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije in potrebo po širitvi mreže delodajalcev, ki bi omogočali usposabljanje brezposelnih invalidov.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Na področju finančno-socialne varnosti v letu 2015 NSIOS izpostavlja problem tveganja revščine, ki postaja vse bolj razširjena tudi med invalidi. Finančno-socialna varnost, ki jo zagotavlja država ali lokalna skupnost, je še vedno neenakopravno zagotovljena osebam, ki so vključene v institucije, v primerjavi z osebami, ki živijo v družini ali samostojno.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Na področju zdravja in zdravstvenega zavarovanja je bilo v letu 2015 izvedenih več sprememb podzakonskih aktov (npr. *Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja* ter drugih pravilnikov in sklepov). Poleg tega je bilo izvedenih tudi več dejavnosti, razpisov in programov (npr. tiskovna konferenca o uvedbi nove spletne aplikacije (ZZZS), izdaja publikacij in zloženek (ZSSS)).

NVO opozarjajo na problematiko koncesij na področju zdravstvene dejavnosti in se zavzemajo za to, da se področje uredi za izvajalce storitev javne službe.

SOUS se je s pripravo predloga normativov za izvajalce zdravstvenih storitev zavzel za postopno standardiziranje dejavnosti in poenotenje povprečne cene v posamezni skupini. Glavni razlog za to je

izrazita neenakost povprečnih cen izvajalcev v skupinah, med drugim tudi v skupini domsko varstvo varstveno-delovnih centrov.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Na področju kulture so v letu 2015 potekale številne aktivnosti na področju kulturne dostopnosti in udejstvovanja (npr. izvajanje kulturnih projektov na področju knjižnične dejavnosti, avdiovizualnih vsebin, glasbene, gledališke in vizualne umetnosti idr., realizacija radijskih in televizijskih oddaj, pri katerih so posebno pozornost namenili vsebinam, povezanim z invalidsko problematiko, tolmačenje in podnaslavljanje vsebin, bralne in koncertne uprizoritve dramskih del ipd.).

Velik dosežek za slepe in slabovidne je bila uvrstitev Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne pri ZDSSS v državno shemo knjižnic. Tako je bilo zagotovljeno sistemsko financiranje knjižnice s strani države.

Pomemben korak za zaščito znanstvenoraziskovalnega dela na področju razvoja slovenskega znakovnega jezika je odprtje Centra za razvoj slovenskega znakovnega jezika. Z njim želijo na ZDGNS zagotoviti, da se slovenski znakovni jezik prepozna kot samostojen jezik, ki naj zavzema enakovredno mesto med drugimi jeziki in se enako tudi razvija.

Na področju muzejev, arhivov in knjižnic se postopoma zagotavlja naložbe v izboljšanje sedanjih materialnih razmer za delo na področju digitalizacije, po drugi strani pa se ugotavlja premajhno število ustrezno izobraženega kadra za delo na tem področju.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Na področju športa in prostega časa se je v letu 2015 statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki kazalo na področju kategorizacije športnikov, zaposlovanja, štipendij in finančnih spodbud. Potekale so tudi številne druge aktivnosti, ki so spodbujale športno udejstvovanje invalidov.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Podatki o duhovnem življenju invalidov se ne zbirajo, nosilci ukrepov o njih ne poročajo. MK pri tem opozarja na ustavno določeno avtonomijo verskih skupnosti, zato se po njihovem mnenju API 2014–2021 ne bi smel nanašati na verske skupnosti. Poudari, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom in da je to v pristojnosti različnih verskih skupnosti.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Na področju samoorganiziranja invalidov imajo invalidske organizacije pomembno vlogo pri neodvisnem življenju invalidov predvsem z zagotavljanjem socialnovarstvenih programov za invalide, katerih financiranje je skoraj v celoti odvisno od javnih sredstev.

V letu 2015 je NSIOS redno opozarjal deležnike o nujnosti vključevanja invalidov v vse procese odločanja, ki vsebujejo invalidsko problematiko.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Na področju preprečevanja nasilja in diskriminacije nad invalidi ugotavljamo, da nastanitveni socialnovarstveni programi na področju nasilja v splošnem nimajo ustrezno urejenega dostopa za invalide.

Kaže se problem pomanjkanja podatkov o nasilju nad invalidi, kar je pokazal strokovni posvet v organizaciji NSIOS in Društva Vizija. Eden od razlogov za pomanjkanje podatkov je tudi ta, da Policija (kot tudi druge institucije) nima zakonske podlage za vodenje podatkov o invalidnosti žrtve nasilja. Zaradi pomanjkanja takšnih podatkov je težko določiti obseg nasilja nad invalidnimi osebami in na podlagi tega tudi organizirati ustrezno mrežo pomoči žrtvam nasilja.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Na področju staranja z invalidnostjo je treba upoštevati, da bo zaradi staranja populacije vse več starejših izpostavljenih tudi invalidnosti kot posledici staranja. Za to skupino ljudi bi bilo treba poskrbeti s sprejetjem ustrezne zakonodaje, z dodatnimi socialnovarstvenimi programi in ustrezno medicinsko podporo, kar je bilo navedeno pri uresničevanju drugih ciljev API 2014–2021.

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim je to poročilo s prilogami pomemben pregled stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in omogoča prepoznavanje dobrih praks, obenem pa opozarja na pomanjkljivosti, katerim bi bilo treba v prihodnje nameniti več pozornosti.

Seznam spremenjenih, dopoljenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih

Zakoni

Leto	Naziv
2014	Novela Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14)
2014	Novela Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-D) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 85/14)
2014	Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr.)
2014	Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14)
2014	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 91/13)
2014	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/2014)
2014	Zakon o štipendiranju (ZŠtip-1) (Uradni list RS, št. 56/13 in 99/13 – ZUPJS-C)
2014	Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/ 14 – ZPDZC-1)
2014	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS,87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C)
2014	Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS 1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1,63/13 – ZOsni-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14)
2015	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15)

Pravilniki

Leto	Naziv
2014	Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Uradni list RS, št. 22/01, 35/06, 75/08, 97/10, 46/12 in 55/13)
2014	Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilniku o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14)
2014	Pravilnik o komisijah za medicinske pripomočke (Upravni odbor ZZZS, št. 9001-12/2014-DI/8 z dne 18. 6. 2014)
2015	Novela Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 7/10, 3/11, 6/12, 7/13, 6/14 in 5/15)

Resolucije

Leto	Naziv
2014	Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/13)

Drugo

Leto	Naziv
2014	Uspešna pobuda za ustavno presojo Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo in 54/07 – odl. US)